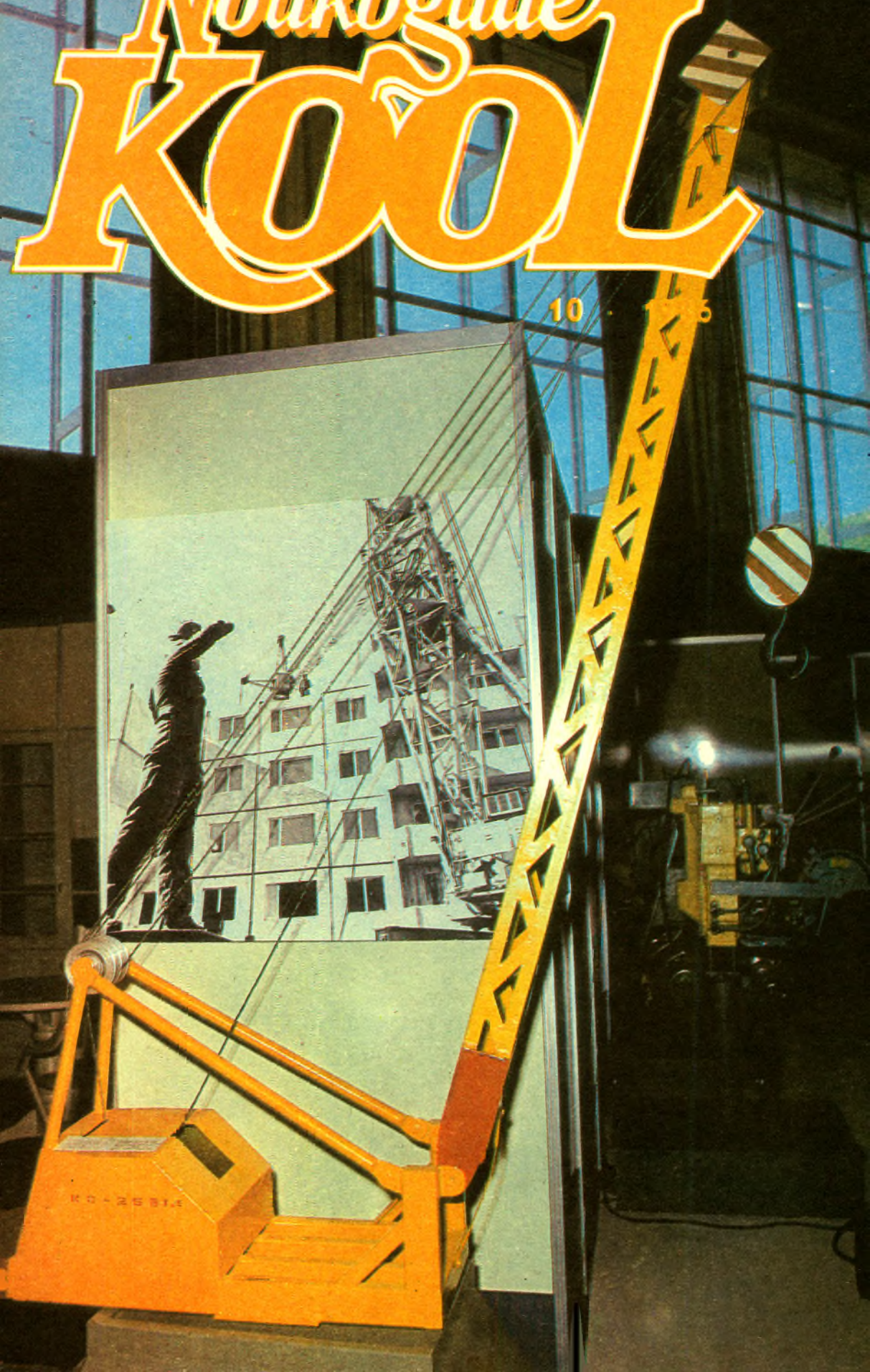

Nowkogude **KOOL**

10

KO-2581E

1. juulil k. a võttis riiklik komisjon Tabasalu keskkooli hoone vastu hea hindega (fotol 3 uus koolimaja). 860 õpilaskohaga hoone koos sisustusega läks Ranna sovhoosile maksuma ligi 1,5 miljonit rubla. Sovhoosi direktori R. Martinsoni sõnutsi jääb kool majandi bilanssi, nii on parem korraldada kooli ja baasmajandi koostööd.

Tänavune 1. september, tarkuse- ja rahupäev, oli Ranna sovhoosis eriti pidulik: avati uus kool. Kooli- ja Ranna sovhoosi peret tervitas haridusministri asetäitja A. Tükk. Harju KEKI peainsener V. Must andis sümbolise võtme üle R. Martinsonile. EKP Harju Rajoonikomitee esimene sekretär S. Kont koos A. Tüki ja Harju Rajooni Täitevkomitee esimehe E. Luigega löikas läbi lindi [foto 1], R. Martinson andis sümbolise võtme ja kullavärvilise koolikella kahele koolijuhile — Tabasalu keskkooli direktorile O. Kasurile ja Tabasalu lastemuusikakooli direktorile J. Vaidlale. Aktusesaalis andsid EKP Harju Rajoonikomitee sekretär A. Vare, ELKNÜ Harju Rajoonikomitee I sekretär U. Laanem ja Harku külanõukogu esimees V. Viiburg 6- ja 7aastastele üle esimesed õpikud — aabitsad [fotol 2 on 7aastased 1. klassi õpilased]. Teistel õpilastel oli esimene tund rahu-tund.

Ehitajatele pühendatud aktusel avaldati tänu meie vabariigi partei- ja valitsusjuhtidele, projekteerijatele, ehitajatele, sovhoosile, kooliperlele. Tabasalu keskkoolihoone otsustati esitada vabariigi ehituslasele konkursile.

Majand eraldas pedagoogidele vastvalminud 5korruselises kõigi mugavustega majas 25 korterit ja kindlustas õpetajatele kolimiseks tasuta transpordi.

Nõukogude Kool

10 · 1986

PARTEI OTSUSED ELLU

- 4 Koolireform nõuab tegevuse sügavust ja dünaamikat (haridusnõupidamiselt NLKP Keskkomitees) ●
- 8 **A. LIIM** Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu tulemused XI viisaastakul ning ülesanded XII viisaastakuks (täiendusi Eesti NSV ajaloo keskkooliõpikule) ●

13 MEIE INTERVJUU

KOOLIJUHI VEERUD

- 19 **S. SOVETNIKOV** NLKP XXVII kongressi järgseid mõtteid kvalifitseeritud tööliste ja tehnikute komplekssest ettevalmistamisest ●

KASVATUSTEEMADEL

- 22 **T. HERODES** Kuidas õpetada eetikat? ●
- 25 **M. KUURA** Õpilaste majandusliku mõtlemise kujundamise võimalusi ●

PSÜHHOLOOGIAVEERUD

- 28 **E.-M. VERNIK** Murdeeaaluste suhetest oma vanematega ●

UURIMUSI, ÜLDISTUSI

- 31 **K. INDRE** Realse tegevuse modelleerimine on aja käsk õpetajate ettevalmistamisel kõrgkoolis ●

ÕPPETUND, ÕPPEKABINET

- 33 **E. LÖHMUS, M. RÕIGAS** Kõige nooremast eesti keele ja kirjanduse olümpiaadist ●
- 35 **L. TAMMEMÄE** Kirjanduse ja kirjandiõpetuse seos kodukohaga ●
- 38 **L. VÕHANDU** Probleeme ja käsitlusi arvutiõpetuseks ●
- 41 **J. HENDRE, A. SAAR** Füüsikahuvist ja huvifüüsikast ●

KOOLIEELNE KASVATUS

- 45 **I. MUHEL** Kirjutama õppimist ettevalmistavad mängud kuueaastastele lastele ●

AJALOO LEHEKÜLGEDELT

- 47 **A. KITS** Tartumaa koolivõrk Suure Isamaasõja järel (1944–1950) ●

KOOLIMUUSIKA

- 50 **A. ELVIK** 25 aastat Tallinna Muusikakeskkooli ●

53 KROONIKA

- 54 KOGEMUSNÕU

THEA HERODES, Paide haridusosakonna kutsenõuandla metoodik. Annab eetika ja kutsenõustamise tunde Paide 3. keskkoolis. Lõpetanud TRÜ aastal 1971 geograafina, 1976 psühholoogina. Töötanud geograafiaõpetajana Vodja 8kl koolis aastatel 1971–1977, seejärel Paide kutsekeskkooli nr 25 õppealajuhatajana ja geograafiaõpetajana. 1985. aastast praegusel töökohal. ÕPUI liige 1981. aastast, uurib õpilaste õpimotivatsiooni ja kutsehuve.

LEO VÕHANDU, Tallinna Polütehnilise Instituudi infotöötuse kateedri dotsent. Lõpetanud 1952. aastal Tartu Riikliku Olikoeli matemaatika osakonna. Tõotanud 1966. aastani TRÜ arvutusmatemaatika kateedri õppejõuna ning TRÜ biofüüsika ja elektrofüsioloogia labori teadusliku juhendajana. 1964/65. õa viibis USAs Chicago ülikoolis stažöörina biomatemaatika alal. 1966. aastast TPI õppejõud. Avaldanud üle 100 teadusliku ja populaarteadusliku publikatsiooni matemaatika ja andmeanalüüsi teemadel. L. Võhandu on käesolevast õppeaastast kasutatava arvutiõpetuse õpiku ja metoodikaraamatu tõlkija.

Värvifotod
TÕNU KALLE

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI, EESTI NSV KÕRGA KESKERIHARIDUSE MINISTEERIUMI NING EESTI NSV RIIKLIKU KUTSEHARIDUSKOMITEE PEDAGOOGILINE AJAKIRI XLIV AASTAKÄIK

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

A. EGLON, V. EKSTA (toimetaja asetäitja), R. KOOV, F. KUPP (vastutav sekretär), E. LAANVEE, L. LIIVA, O. NILSON, J. ORN, V. RATASSEPP, H. ROOTS (toimetaja asetäitja), I. RUTE, J. SEPP (toimetaja), I. UNT, S. VALDMAA.

Keeletoimetaja M. RANDE

Kunstiline toimetaja M. OLEP

Tehniline toimetaja O. LEIDMAA

РЕШЕНИЯ ПАРТИИ — В ЖИЗНЬ

- 4 Школьной реформе — глубину и динамику действий (Совещание в ЦК КПСС) ●
8 А. ЛИЙМ. Результаты экономического и социального развития Эстонской ССР в XI пятилетке и задачи XII пятилетки (дополнения к учебнику истории Эстонской ССР для средней школы) ●

13 НАШЕ ИНТЕРВЬЮ

КОЛОНКА ДИРЕКТОРА ШКОЛЫ

- 19 С. СОВЕТНИКОВ. О комплексной подготовке квалифицированных рабочих и техников ●

НА ТЕМЫ ВОСПИТАНИЯ

- 22 Т. ХЕРОДЕС. Как преподавать этику? ●
25 М. КУУРА. Возможности формирования экономического мышления учащихся ●

КОЛОНКА ПСИХОЛОГА

- 28 Э.-М. ВЕРНИК. Взаимоотношения между подростками и их родителями ●

ИССЛЕДОВАНИЯ, ОБОБЩЕНИЯ

- 31 К. ИНДРЕ. Моделирование реальной действительности — требование времени при подготовке преподавателей в высшей школе ●

УРОК, КАБИНЕТ

- 33 Э. ЛЫХМУС, М. РЫЙГАС. О самой молодой олимпиаде по эстонскому языку и литературе ●
35 Л. ТАММЕМЯЭ. Связь литературы и обучения сочинениям с родным краем учащихся ●
38 Л. ВЫХАНДУ. Проблемы основ информатики и вычислительной техники в школе ●
41 Я. ХЕНДРЕ, А. СААР. Об интересе к физике ●

ДОШКОЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ

- 45 И. МУХЕЛЬ. Игры для шестилеток, подготавливающие обучение письму ●

СТРАНИЦЫ ИСТОРИИ

- 47 А. КИТС. Школьная сеть Тартуского района после Великой Отечественной войны (1944—1950) ●

ШКОЛЬНАЯ МУЗЫКА

- 50 А. ЭЛЬВИК. Таллинской музыкальной средней школе 25 лет ●

53 ХРОНИКА

- 54 ДЕЛИМСЯ ОПЫТОМ

Koolireform nõuab tegevuse sügavust ja dünaamikat (haridusnõupidamiselt NLKP Keskkomitees)

30. juunil toimus NLKP Keskkomitees liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede ning partei krai- ja oblastikomiteede sekretäride, liiduvabariikide ministrite nõukogude esimeeste asetäitjate, üldharidus- ja kutseharidusorganite, mitmete ministeeriumide ja muude keskasutuste, ÜAUKNi ja ÜLKNÜ Keskkomitee juhtide ning õpetajate ja teadlaste nõupidamine.

Nõupidamisest võtsid osa NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmed G. Alijev ja J. Ligatšov, NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liikmekandidaadid P. Demitšev, NLKP Keskkomitee sekretärid M. Zimjanin ja G. Razumovski, NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu vastutavad töötajad.

Nõupidamisel arutati üldharidus- ja kutsekooli reformi elluviimist ja NLKP XXVII kongressi otsuste täitmist hariduse alal.

Sissejuhatava sõnavõtuga avas nõupidamise NLKP Keskkomitee Poliitbüroo liige, NLKP Keskkomitee sekretär J. Ligatšov. Et põhiline tema sõnavõtt on ära toodud ka meie vabariiklikes ajalehtedes (vt RH 2. juuli ja NÕ 5. juuli k. a), siis peatugem põhjalikumalt nõupidamise ettekannetel ja sõnavõttudel üleliidulise pedagoogilise ajakirjanduse vahendusel.

Ettekannetega esinesid nõupidamisel NSV Liidu haridusminister S. Stšerbakov ning NSV Liidu Riikliku Kutsehariduskomitee esimees A. Dumatšov.

S. Stšerbakov tõi reformi elluviimisel esile kõigi õppeainete programmide täiustamisel tehtu. Leidis aset nende ulatuslik arutelu õpetajate, metoodikute, teadlaste ja kõrgkoolide

õppejõudude osavõtul. Käesoleval õppeaastal rakendatakse need praktikasse.

On välja kuulutatud lahtine konkurss uute matemaatika-, füüsika-, geograafia-, keemia- ja arvutitehnika õpikute saamiseks. Konkursis osalemisest on teatanud juba 200 autorite kollektiivi.

Põhimõtteliselt uued ülesanded on üldhariduskoolil seoses tööõpetuse ja õpilaste kutseõppega. Süveneb kooli ja tootmise koostöö. On kindlaks määratud nädisloetelu 760 erialaga, mida hakatakse õpilastele õpetama.

Partei- ja nõukogude organid osutavad suurt abi õpilaste töökohtade loomisel. Süvenevad asjalikud kontaktid kutsehariduse õppeasutustega. Möödunud õppeaastal saadi ligemale miljon töökohta, mis võimaldas tootlikule tööle haarata 5 miljonit õpilast.

Kuid need on alles esimesed sammud. Tervikuna on töökasvatuse olukord jäänud senini väga keerukaks. 8.—10. klasside õpilaste sellega täielikuks haaramiseks, kui arvestada, et neid on ligikaudu 15 miljonit, on vaja hulgaliselt töökohti. Mitte kõikjal ei tehta seda tööd täiest jõust.

S. Stšerbakov peatus ka tõsistel puudustel õhtu- ja kaugõppekoolide töös. Haridusorganid on nõrgendanud kontrolli nende tegevuse üle, mis on kaasa toonud hinnete võltsimise, puru silma ajamise ja mitmesuguseid kuritarvitusi.

Ettekandja rääkis põhjalikult ettevalmistustest 6aastaste õpetamiseks. Käesoleval õppeaastal võetakse 1. klassi 1 miljon 700 000 selles vanuses last.

Õpilaste kasvatamise probleeme seostatakse sageli koolivälise töö puudustega, formalismiga kooli komsomoli- ja pionieriorganisiooni tegevuses, halva olukorraga perekonnas. See on mitmeti õige. Kuid kommunistliku kasvatuse põhjaliku parandamise põhireserviks oli ja jääb teaduste aluste õppimine, vaimsete väärtuste omandamine.

Kõrvuti noorsoo ideaalide tugevdamisega ei saa märkimata jätta negatiivseid nähtusi. Ei alane õiguserikkumiste arv noorte hulgas. Koolides selgitatakse veel aralt alkoholi ja narkootiliste ainete pruukimise kahjulikke tagajärgi.

Koolireformis on suur osatähtsus pedagoogikateadusel. See peab energilisemalt pöörduma oma pedagoogika- ja psühholoogiauuringutega praktika vajaduste poole. Elu nõuab Pedagoogika Akadeemialt koolides tehtava eksperimentaalse töö parandamist. Paraku selgitab pedagoogikateadus seni veel vähe välja eesrindlikku kogemust, ei õpi seda küllaldaselt tundma ega üldista seda, aeglaselt otsitakse koolireformi elluviimiseks uusi lähene-misi, novaatorlikke lahendusi, ministeerium aga ei kontrolli seda tööd piisavalt.

Leida pedagoogilise mõjutamise vormide, vahendite ja meetodite optimaalne ühendamine, äratada õpilaste huvi ja tunnetusvõimalusi — tähendab muuta õppetund tõeliselt

huvitavaks, saavutada uue materjali selgeks-õppimine klassis. See on tegelik tee õpetuse kvaliteedi tõstmiseks ja õpilaste ülekoormatuse vähendamiseks. Ilma selleta me ei vabasta aega ühiskasulikuks tööks, spordiks, tehnika- ja kunstiloominguks, ilma selleta on raske kasvatada igakülgset arenenud inimest.

Kõneleja peatus ka õpetajate olmel. Üksnes 1985. a said meie maal 50 000 õpetajat ja kasvatajat korteri. Kuid korteriprobleem jääb veel teravaks. Just elamispinna puudusest tuleneb õpetajaskaadri voolavus.

XII viisaastakul on ette nähtud koolide ja koolieelsete lasteasutuste ehitamise ulatuslik programm, mille täitmine nõuab suuri pingutusi. Teravalt on tõusnud ka kuni 1960. aastani tüüpprojektide järgi ehitatud koolihoonete rekonstrueerimise küsimus.

NSV Liidu Haridusministeeriumilt ja haridusorganelt nõutakse, et nad töötaksid mitte midagi edasi lükkamata, ümberkorraldustega mitte venitades, rakendades kogu oma jõu praktilisse tegevusse põhisuundade järgi.

A. Dumatšov nentis, et reformi kahe aasta jooksul on õppeasutused reorganiseeritud ühtsesse tüüpi — kutsekeskkoolideks. Sel aastal viiakse lõpule ametkondlike õppeasutuste kutseharidussüsteemile üleandmine. Praegu kuulub sinna peaaegu 7800 kutsekeskkooli, kus õpib neli miljonit noormeest ja tütarlast.

On alanud järjekindel üleminek uutele õppeplaanidele ja -programmidele, tõhustatud on üldtehnilist ja erialast ettevalmistust, on hakatud õpetama uusi õppeaineid. Võiks veelgi rääkida ka teistest positiivsetest nihetest kutsehariduses, kuid tehtud objektiivselt hinnates tunneme selgesti, et õppe-kasvatusprotsessi ümberkorraldamine toimub aeglaselt. Senini ei ole õnnestunud lahendada põhiülesannet — kõigis õppeasutustes kindlustada tulevaste tööliste õpetamise ja kasvatamise vajalik tase. Kasvatustöös esineb endiselt suuri puudusi, ei vähene õpilaste sooritatud õiguserikkumiste arv.

Edasi rääkis kõneleja kvalifitseeritud tööliste ettevalmistamisest, kellele oleksid ulatuslikud erialateadmised ja kes oleksid suutlised uut tehnikat ja tehnoloogiat juurutama. Praegu aga valmistatakse töölisi õppeasutustes ette 1600 erialal, millest 60 % on kitsa profiiliga, ei nõua enamikus sügavaid teoreetilisi teadmisi ega pikka õppimisaega.

Tööliste ettevalmistamise kvaliteet on lahutamatult seoses materiaalbaasi kindlustamisega. Paljud partei- ja nõukogude organid ning ministeeriumid ilmutavad püsivat hoolt õppeasutuste ehitamise, rekonstrueerimise ja sisustamise eest. Kuid praeguse ni asub iga viies õppeasutus lagunenu ja kohandamata ruumides. Ei jätku õppetöökodasid, ühiselamuid, sööklaid, olmekorpuse, võimlaid. Samal ajal aga täidetakse kutsekeskkoolide ehitamise plaane vaid 80—85 %.

Keeruline olukord kujuneb ka XII viisaas-

takul. Plaaniga on ette nähtud kutsekeskkoolidele anda 810 000 õpilaskohta, millest ligemale pool peab minema kõlbatute ruumide asendamisele. Kuid õpilaste arv kasvab nendel aastatel 560 000 võrra. Seega on juba plaaniga ette nähtud õppimisolude halvenemine. Ja olemasolevaidki ülesandeid pole veel paljud ministeeriumid täitma asunud.

Me nõuame kutseharidusorganelt kohtadel, et kutsekeskkoolide ehitamine saaks nende südameasjaks, sõltumata sellest, kes neid ehitab. Ühtaegu mõtleme sellele, et käesoleva viisaastaku jooksul ehitusõppeasutuste abiga põhiliselt lahendada puuduolevate õppetöökodade, olmekorpuste, võimlate ja sööklate ehitamise ülesanne. Veelgi enam, me saaksime anda oma panuse ka näiteks koolieelsete lasteasutuste ehitamisse. Sellekohane kogemus on juba olemas Ukrainas ja Gruusias.

A. Dumatšov käsitles ka kutseõppeasutuste kaadri probleemi. Praegu töötab seal üle 600 000 spetsialisti, kelle hulgas on 370 000 tootmisõppemeistrit ja pedagoogi. Ent kutseharidusele kaadri ettevalmistamise organisatsiooniline ja sisuline külg ei vasta tänapäeva nõuetele. Üle poole erialaainete õpetajatest ei evi töölistekutseid ega suuda töökodades praktilist õpetust anda. Põhiliselt on meistriteks kutsekeskkoolide endised kasvandikud, kes on lõpetanud industriaal-pedagoogilise tehnikumi ja kes ei ole tootmises töötanud. See ei võimalda tagada õpilaste kutseõppe ja kasvatuse kõrget taset.

Rohkesti puudusi kutseharidussüsteemis tuleneb struktuuri ebatäiuslikkusest, möödalaaskmistest NSV Liidu Riikliku Kutsehariduskomitee aparaadi, liiduvabariikide komiteede ja oblastite valitsuste tegevuses, möödalaaskmistest juhtiva kaadri valikul ja kasvatamisel. NLKP XXVII kongressi nõuetest lähtuvalt korrastavad kutseharidusorganid oma tööstiili ja -meetodeid. Selles põhiline on süsteemi iga töötaja, nii juhtide, meistrite kui ka õpetajate psüühiline ümberhäälestamine.

EKP Keskkomitee esimene sekretär K. Vaino märkis oma sõnavõtus meie vabariigi kohta positiivsena õpetajate paremat ettevalmistust kõrgkoolides, nihkeid vene keele õpetamisel ja õppimisel, õpetaja prestiiži tõusu, seda, et õpetajad on kindlustatud korralike korteritega ning et mullu oli kõige suurem konkurss Tallinna Pedagoogilisse Instituuti.

Esitades küsimuse, missugused peavad olema meie koolid, vastas ta: eeskätt hubased ja kutsuvad, et lapsed tahaksid sinna minna. Kuid koolide tüüpprojektid on lootusetult aegunud, isegi uutes koolihoonetes ümbritsevad lapsed kroonulikud, standardsed seinad. Klassid on ühenäolised, mööbel primitiivne.

Mõistagi on vaja säästlikkust kõiges, kuid kas on õige kokku hoida kooli suhtes, sest seda me ehitame ju aastakümneteks. Sellest käib läbi rohkem kui üks põlvkond noori. Missuguseks nad saavad, sõltub ka sellest, kui hea on kool, kuidas ta on esteetiliselt kujundatud

ja tehnikaga varustatud. Nähtavasti on käes aeg läbi vaadata koolide ehitamise projektide ja finantseerimise normatiivid.

Meil Eestis, rääkis K. Vaino, on erilise rahulolematuse esile kutsunud kutsekeskkoolide lõpetanute ettevalmistuse tase, nende oskus uue sisseseadega töötada. Kahjuks tuleb enamikordadel äsja tootmisest tulnud kutsekeskkoolide lõpetanud seal ümber õpetada, sest et õppeasutustel puudub ajakohane sisseseade.

NLKP Gorki Oblastikomitee esimese sekretär J. Hristoradnov toonitas erilisel tööpetuse ja -kasvatuse kiire parandamise vajadust. Võtta või näiteks koolidele baasettevõtete kinnitamine. Ettevõtted kinnitatakse paberil. Tihtipeale sealt asi edasi ei lähegi. Mitmed ministeeriumid ja ametkonnad, tunnistades küll selliste baaside vajalikkust, ei taha hakata lahendama konkreetseid probleeme.

Meile on teada, ütles Ukraina KP Keskkomitee sekretär V. Ivaško, et NSV Liidu Haridusministeerium on hariduse täiustamiseks võtnud mitmeid meetmeid. Kuid heade ideede ja nende ellurakendamise vahel eksisteerib ikkagi veel suur lõhe. Äärmiselt vajalik on kiirendada uute õppeprogrammide, normatiiv- ja meetodiliste dokumentide, õpikute ja õppevahendite väljatöötamist.

Võimalik, et oleks tulnud teravamalt reageerida ka asjaolule, et pedagoogikakõrgkoolide paljud õppejõud on ise koolist ammu lahkunud ega tunneta isikliku kogemuse kaudu neid muudatusi, mis selles toimuvad. Kuudas siis niisugusel korral ette valmistada täisväärtuslikku tänapäeva noort õpetajat? Väljapääs näikse olevat pedagoogikakõrgkoolide õppejõudude süstemaatilises ja pikaajalises stažeerimises vahetult koolis, õpetaja töökohal.

Koolijuhtimise taseme tõusu vabariigis soodustas suuresti juhtiva pedagoogilise kaadri atesteerimine. Osa töötajaid tuli asendada algatusvõimelisematega, kes oskavad inimestega töötada. Igapäevase hoole all on nüüd koolidirektorite ja haridusosakonna juhatajate reservi ettevalmistamine.

Mulle sai osaks suur au esindada Kuibõševi oblasti õpetajaskonda partei XXVII kongressil, alustas oma sõnavõttu NSV Liidu rahvaõpetaja J. Aršlutova. See usaldus annab õiguse kõnelda täna mitte üksnes enda, vaid ka oma kolleegide nimel. Reform on koolile pööranud üldise tähelepanu. Niisugustes oludes on meil kergem töötada. Kuid kui avameelselt rääkida, siis raskusi on veel rohkesti, sealhulgas ka õpetajast sõltumatuid. Näiteks: nii kehtivate kui ka rakendatavate uute programmide ebatäiuslikkus. Neis käsitletakse vähe tehnikaseadmeid, põhjendamatult on vähendatud aega füüsikakatsetele. Nii kujuneb vastuolu tänapäeva tootmise aluste tundmaõppimise, mida nõuab nüüdisaeg, ja hariduse kujunenud sisu vahel. Nendest puudustest vajaneb lahti saada võimalikult pea.

Koolireformi dokumendid näevad ette õpilaste ülekoormatusest jagusaamise. Tihtipeale

tuleb kuulda: «Täiustatud programmid on vabad liiga keerulisest, teisejärgulisest materjalist.» Tegelikult on aga ülekoormamine alles jäänud, programmid on endiselt keerulised, liiatigi lisab õpetaja ise enda meelest tarvilikke lisaandmeid. Ja nii igas õppeaines. Tagajärjeks on, et õpilase vaimne ja kehaline koormus ei vähene, vaid kasvab.

Moldaavia NSV Ministrite Nõukogu esimees I. Kalin pööras põhitähelepanu sellele, mida vabariigis pole seni suudetud saavutada. Põhipuuduseks on, et paljud pedagoogilised kollektiivid jätkavad vanaviisi töötamist, kohati õilmitseb edasi formalism. Ikka veel esineb õpetajate ja õpilaste amoraalseid tegusid.

Paljudes tehastes ja vabrikutes ei jätku kvalifitseeritud töölisi. Nende juhid aga jätkavad inimeste maalt linna meelitamist. Üksnes XII viisaastaku kestel on ette nähtud ehitada kutseõppeasutustele 7 700 õpilaskohta. Praeguse tempo puhul kulub selleks seitse viisaastakut.

Seoses sellega tegi kõneleja ettepaneku muuta õppeasutuste ehitamise planeerimise korda. NSV Liidu Riiklik Plaanikomitee peaks kapitalimahutused liiduvabariikidele eraldama sõltuvalt nende kaardrivajadusest. Või siis kindlustada ministeeriumide ja ametkondade täielik vastutus kaadri ettevalmistamise eest oma ettevõtetele.

Tootmiskoondise «V. I. Lenini nim Tšeljabinski Traktoritehas» peadirektor N. Ložtšenko, rääkides sellest, millist suurt tööd on koondis teinud õpilaste kutseõppeks, olles 13 üldhariduskooli baasettevõtte, viitas vajadusele haarata tootmistööle rohkem keskastme õpilasi. Selleks aga tuleb hakata seeriaviisiliselt tootma väikesemõõtmelisi õppe-tootmississeadeteid.

Kasahstani KP Keskkomitee sekretär Z. Kamalidenov lisas eelkõneleja mõtete jätkuks, et sageli ei ole kuskilt saada õmblusmasinaid, toorainet toodangu jaoks, laste puu- ja lukksepatöövahendeid. Liiatigi ei ole koolidel õigust neid sularaha eest osta.

Tomski oblasti haridusosakonna juhataja Z. Baraševa peatus samuti õpilaste töökasvatuse parandamisel ja üldisele kutseõppele üleminekul. Paljud ministeeriumid ei nõua oma ettevõtetele õpilastele töökohtade loomist, ei eralda sel eesmärgil ka ajakohast tehnikat. Õpilased õpivad tootmisest kõrvaldatud vanadel tööpinkidel. Ilmselt peab töökohtade loomise enda peale võtma Riiklik Plaanikomitee. Ministeeriumidele tuleb teha ülesandeks kindlustada kutseõpe tsentraliseeritud materiaalse tagatisega.

Paljud puudused, rõhutas Z. Baraševa, saavad alguse hariduse juhtimise rajoonilüli nõrkusest. Tuleb parandada tema töötajate töötingimusi.

Aserbaidžani Riikliku Kutsehariduskomitee esimees G. Issajev rääkis muu hulgas ka sellest, kuidas neil on õnnestunud kindlustada sidemeid üldharidus- ja kutsekoolide ning baasettevõtete vahel. Õppetöökodades on kor-

raldatud laiatarbekaupade tootmine. Toodang realiseeritakse spetsiaalses kaupluses «Noor tööline» ja selle järele on suur nõudmine.

Minski Pedagoogilise Instituudi rektor A. Korotkevits meenutas, et kõrg- ja keskerihariduse utmise projektis on ette nähtud suurendada kõrgkooliteaduse panust meie maa sotsiaal-majandusliku arengu kiirendamise ülesannete lahendamisse. See nõue käib täielikult ka pedagoogiliste instituutide kohta. Mispärast, nagu märgiti partei XXVII kongressil, ei ole me rahul üldhariduskooli reformi kulgemise tempoga? Sest et lahendada seda ülesannet põhiliselt administratiivsete meetoditega, varem või hiljem need aga ammendavad ennast. Seni, kuni pedagoogikauuringud ei tööta kooli heaks, on lahus kooli nõudlustest, on kaotatud ülitähtis tagasiside. Et seda tugevdada, vajaneb ühtsesse kompleksi siduda kõrgkool ja kool, vabariigi pedagoogika uurimise instituut ja õpetajate täiendusinstituut. See oleks siis omalaadne pedagoogika õpetootmiskompleks. Lugu pole nimetuses, vaid olemuses. Niisuguses kõigi jõudude ühenduses — üliõpilasest teadlaseni — on need kõik suunatud tegelike kasvatusülesannete lahendamisele, eesrindliku kogemuse tundmaõppimisele ja rakendamisele.

NLKP Krasnojarski Kraikomitee sekretär N. Silkova oli seisukohal, et esimesed edusammud on saavutatud seal, kus hästi on töötanud parteikomiteed. Edasi pidas ta väga vajalikuks paremate pedagoogide saavutuste propageerimist. Sageli on aga nende nimed tundmatud. Hiljuti paluti oblasti kõrgemas parteikoolis ideoloogiasekretäridel nimetada omakandi õpetajatest novaatoreid. Kahesajalt sekretäriilt ei kuulnud ühtki nime! Ilmselt piirduvad haridustöötajad, kohalikud nõukogud ja parteikomiteed endiselt vaid kooliasjade arvulise analüüsiga, ei osuta novaatoritele toetust.

Nõupidamisel esines NLKP Keskkomitee sekretär M. Zimjanin, kes analüüsis partei XXVII kongressi dokumentide seisukohti, milles koolireformi ideed on leidnud edasiarendamist. Ta peatus üksikasjalikult reformi nõuete täitmise käigul ja selle puudustel. Reformi elluviimisel esineva mahajäämuse peapõhjuseks pidas ta töökorraldust. See töö ei ole piisavalt sihikindel, visa ja konkreetne. Parteikomiteed ja haridusorganid ei ole suutnud luua olukorda, et iga organisatsioon ja töötaja, iga pedagoogiline kollektiiv ja iga õpetaja tunneks suurt vastutust reformi suuniste ja ideede õigeaegse ja tingimusteta täitmise eest.

Käsitledes õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmist, analüüsis M. Zimjanin õppeprogrammi edasise ettevalmistamise tehtud. Need kehtestatakse tänavusest õppeaastast — enamik spetsialiste peab neid põhiliselt vastuvõtetaivaks. Ühtaegu käib programmide kohta edasi ulatuslik ja kohati terav kriitika. Selles kriitikas on nii kasulikke kui ka ebareaalsete ettepanete

kuid. Nii viiksid nõudmised suurendada kirjandus-, füüsika-, matemaatika- ja teiste ainetunde arvu õpilaste veelgi suuremale ülekoormamisele.

Kahjuks ei juhtunud NSV Liidu Haridusministeerium ja Pedagoogika Akadeemia piisavalt täpselt programmide koostamist ja nende arutelu, avaldasid need hilinemisega ega suutnud saabunud ettepanekuid õigeaegselt analüüsida ja arvesse võtta. Ehkki programmid on küll koostatud, tuleb tööd nende kallal jätkata.

Andestamatult aeglaselt lahendatakse uute õpikute saamist. Enamikus õppeainetes pole neid veel ikka. Hariduse uuele sisule, mis on aga juba reformi uus etapp, tuleb üle minna mõnda aega vanu õpikuid kasutades. See seab raskesse olukorda kooli, õpetaja ja õpilase.

NSV Liidu Haridusministeerium ja Pedagoogika Akadeemia peavad otsustavalt muutama oma suhtumist õpikute koostamisse, ilmutama selles suuremat järjekindlust, kutsealast kompetentsust ja poliitilist vastutustunnet.

Õpetamis- ja kasvatusmeetodite täiustamise kõige tõhusamaks vahendiks pidas M. Zimjanin eesrindlike, viljakate pedagoogide-novaatorite kogemuse tundmaõppimist ja rakedamist, millest praegu jääb vajaka. Üpris ebatäiuslik on ka lähenemine eesrindliku pedagoogilise kogemuse hindamisele. Selles leiab aset rohkesti subjektiivset ja koguni spekulatiivset.

Praegu avaldatakse kooli, selle programmide, õpikute ja õpetajate kohta palju kriitikat. Selle üle koguni nurisetakse. Kuid mõistagi ei saa kooli üldsuse kriitika eest tarastada. See oleks suur viga. Kriitilisi väljaastumisi vajaneb parteiliselt objektiivselt analüüsida, neile õiglaselt ja ausalt reageerida, nii et see tõepoolest aitaks kaasa kooli arengule, selle autoriteedi tõusule miljonite õpilaste ja nende vanemate silmis. Kuid leppigem kokku, et missuguseid raskeid probleeme tuleks meil ka koolis lahendada — ilmutagem vajalikku tähelepanelikkust ning austust kooli ja õpetaja raske töö vastu.

Eelseisva õppeaasta üks olulisi iseärasusi on üleminek 6aastaste laste õpetamisele. Kuid tutvumine ettevalmistustega, samuti lastevanemate kirjad ja esinemised ajakirjanduses näitavad, et selles asjas ilmutatakse mõnel pool liigset rutakust, läbimõtlematust. 6aastased alustavad õppimist seal, kus pole loodud vajalikke tingimusi, sisustatud õppe-, puhke- ja mänguruume. Sageli pole koguni toimunud arstlikku järelevaatust. See pole midagi muud kui kehtestatud korra ränk moonutamine. Vajaneb kindlalt kokku leppida: 6aastased peavad õppima üksnes seal, kus selleks on loodud tingimused.

Koolireformi võtmeküsimus on tööõpetuse ja -kasvatuse ümberkorraldamine. Selles on saavutatud mõningaid positiivseid nihkeid. Kuid hulk probleeme on veel lahendamata.

Kõige raskemaks lüliks on õpilaste ühiskasuliku tootliku töö korraldamine. Suur hulk õpilasi pole kindlustatud nende eale vastavate töökohtadega. Tööobjektide eraldamine ja töösisu määramine ei vasta kaugeltki alati õpilaste polütehnilise hariduse, kõlblus- ja majanduskasvatuse ülesannetele. Siin tuleb kindlalt lähtuda sellest, et seda ülesannet on võimatu lahendada ilma partei- ja nõukogude organite kõige aktiivsema, igapäevase osavõtuta.

M. Zimjanin juhtis tähelepanu vajadusele põhjalikult parandada üld- ja kutseharidusorganite ning parteikomiteede tööd pedagoogilise kaadri kasvatamisel, tema professionaalse taseme tõstmisel.

Ärevust tekitavad negatiivsed tendentsid osa noorte hulgas, eriti alaealiste õiguserikumised ja kuriteod. NSV Liidu Haridusministeeriumil, haridusorganitel, parteikomiteedel ja komsomolil tuleb pöörata kõige tõsisemat tähelepanu õpilaste õppetövälise tegevuse organiseerimisele, noorukite hulgas tehtava elukohajärgse kasvatustöö parandamisele.

Erakordselt tähtis on sirguva põlvkonna kasvatamisel täielikumalt ära kasutada perekonna tohutut kasvatuspotsentiaali. Selleks tuleb täiustada meetmeid lastevanematele järjepideva pedagoogilise abi osutamisel, suurendada nende vastutust oma laste õpetamise ja kasvatamise eest.

Rääkides nendest, kes viivad koolireformi edasi, koondatakse tavaliselt tähelepanu, ja täiesti õigesti, ühelt poolt õpetajale kui selle protsessi kesksele kujule, teisalt aga hariduselu juhtidele ja organisaatoritele. Ent seejuures jääb sageli varju pedagoogiline kollektiiv kui töökollektiiv. Ei tohi unustada, et õpetaja ilmutab ennast koolireformi ideede aktiivse elluvijana just kollektiivis ja kollektiivi kaudu. Seetõttu on terve ja elujõulise õpetajakollektiivi kujundamine selles valitseva asjaliku ja loominguilise õhkkonnaga haridusorganite ja parteiorganisatsioonide esmane mure.

Kokkuvõtte tegi
HELGI ROOTS

Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu tulemused XI viisaastakul ning ülesanded XII viisaastakuks (täiendusi Eesti NSV ajaloo keskkooliõpikule)

ALLAN LIIM,
TRÜ ajalooteaduskonna dekaan,
dotsent, Eesti NSV teeneline õpetaja

25. veebruarist 6. märtsini 1986 toimus Nõukogude Liidus Kommunistliku Partei korraline, XXVII kongress. Sellele oli eelnenud 31. jaanuarist—1. veebruarini EKP XIX kongress. Nendel parteifoorumitel analüüsiti põhjalikult nõukogude ühiskonna ja Eesti NSV olukorda, kiideti heaks partei majandus- ja sotsiaalpoliitika ning meie ühiskonna edasise demokratiseerimise põhisuunad.

NLKP Keskkomitee poliitilises ettekandes partei XXVII kongressile, mille esitas NLKP Keskkomitee peasekretär Mihhail Gorbatšov, hinnati vääriliselt neid tulemusi, mida meie maa oli saavutanud NLKP kolmanda programmi vastuvõtmisest möödunud veerand sajandi jooksul. Ühtaegu kõneldi meie lünkadest poliitilises ja praktilises tegevuses, ebasoodsatest tendentsidest majanduses, sotsiaalses ja vaimses valdkonnas, nende põhjustest. Kõik see, mida NLKP XXVII kongressil öeldi Nõukogudemaa kui terviku kohta, peab paika ka meie vabariigis.

Lähtudes NLKP XXVII kongressil vastuvõetud põhisuundadest, kinnitas NSV Liidu Ülemnõukogu 19. juunil 1986 NSV Liidu majandusliku ja sotsiaalse arengu 1986.—1990. aasta riikliku plaani. Selle orgaaniliseks koostisosaks on Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu plaan XII viisaastakuks, mille Eesti NSV Ülemnõukogu 26. juunil 1986 seadusena kinnitas.

Milline oli meie vabariigi rahvamajanduse areng XI viisaastakul NLKP XXVII kongressi seisukohtade valgusel ning milliseks ta kujuneb XII viisaastaku plaani kohaselt?

Eesti NSV tööstuse kogutoodang kasvas 1980. aastate esimesel poolel 14,7%. XI viis-

aastaku ülesanded põhijoontes täideti. Võrreldes 1970. aastatega tööstuse arengutempo aga aeglustus. Tööstustoodangu juurdekasv oli olnud IX viisaastakul 41 ja X viisaastakul 24 %. Tööstusharudest arenes kiiremini masinaehitus ja metallitöötlemine. Sellega tagati NLKP XXVI kongressi põhisuundades ette nähtud elektroonika-, aparaadi- ja elektrotehnikatööstuse eelisareng. Üsna hoogne oli ka keemiatööstuse, metsa-, puidu-, tselluloosi- ja paberitööstuse, kergetööstuse ning toiduainetetööstuse arengu tempo. Märnatavalt kasvas tarbekaupade väljalase. Põlevkivikaevandamise mahu piiramisega aeglustus XI viisaastakul kütusetööstuse ja elektroenergeetikatööstuse areng.

Kõikides tööstusharudes jätkus ettevõtete tehniline rekonstrueerimine. Paraku ei kulgenud see kõikjal vajaliku tempo ega ulatusega. Vaja olnuks igal aastal uuendada 7—8 % seadmetest, kuid meil tehti seda vaid 2 % ulatuses. Eriti aeglaselt toimus kõrgtootlike seadmete kasutuselevõtt. See pidurdas töövõime kasvu, mõjus allakiskuvalt toodangu kvaliteedile ja aeglustas tervikuna tööstuse arengutempot.

Vähem kui eelmistel viisaastakutel anti 1980. aastate esimesel poolel eksploatatsiooni uusi tööstusettevõtteid. Nii pidigi olema. Tööstuse ekstensiivne areng polnud enam võimalik, sest tööjõuressursid olid ammendatud. XI viisaastaku suuremad tööstusrajatised olid tootmiskoondise «Kommunaar» Narva kroomnahatehas ja Tallinna mudeljalatsivabrik. Viimane neist annab aastas 2,5 miljonit paari jalatseid. Tegevust alustasid veel kombinadi «Kreenholmi Manufaktuur» objektid, tootmiskoondise «Põlevkivikeemia» uued keemikaitised ning mitmes masina- ja aparaaditehases ajakohased tootmishooned või -tsehid.

Meie vabariigi tööstusele on omane kõrge kontsentratsioonitase. Suured tootmiskoondised andsid enam kui 40 % tööstuse kogutoodangust. 1985. aastal oli Eesti NSVs 286 iseseisval bilansil olevat tootmiskoondist, kombinati ja tööstusettevõtet. 90 % toodangust tuli riiklikust ja 10 % kooperatiivsest (ETKVLi, kolhooside ja majanditevaheliste organisatsioonide) tööstusest.

XII viisaastakul on tööstustoodangu juurdekasvuks planeeritud 15,2 %. Neli viiendikku sellest tuleb saavutada olemasolevate tootmisvõimsuste ümberseadmestamise teel. Töövõime kasvu tööstuses peab suurenema 16,7 %. Esmakordselt on ette nähtud toodangu juurdekasv töötajate arvu vähenemise oludes. Vastavalt NLKP XXVII kongressi suunistele peavad ennaktempos arenema elektroonika- ja apa-

raaditööstus ning põlevkivitöötlemistööstus. Elektrotehnikatööstuses on ette nähtud suurendada toodangut 1,7, aparaadiehituses 1,5 ja elektrotehnikatööstuses 1,4 korda. Hakatakse tootma uusi, tehniliselt täiuslikumaid masinaid ja aparaate, näiteks tootmiskoondises «RET» laserplaadimängijat. Erilise tähtsusega ülesandeks peetakse plaanis tarbekaupade tootmise suurendamist 20 % võrra.

Metsa-, puidu-, tselluloosi- ja paberitööstuses kasvab toodangu maht 20,5 %. Oluliselt laiendatakse Kehra Tselluloosi- ja Paberikombinaati. Rekonstrueeritud Kohila Paberivabrik hakatakse aga valmistama tapeeti. Ehitusmaterjalitööstuses on toodangu juurdekasv 12,5 %. Ehitajad hakkavad saama rohkem seinapaneele, väikeplokkke, polümeerseid soojusisolatsioonimaterjale, tsementi, lujja ja klaasi. Kergetööstuses on ette nähtud laiendada kangaste, trikoo- ja õmblustoodete ning nahkjalatsite tootmist, märnatavalt suureneb kõrgeima viimistlusastmega toodete väljalase.

Vähemas ulatuses areneb edasi kütuse- ja energeetikakompleks. Põlevkivi tootmist ei laiendata. Elektri jaamaid ja töötleva tööstuse vajadusi rahuldab 24,9 miljoni tonni suurune aastatoodang. Täiustatakse kaevandamise tehnoloogiat, et tunduvalt vähendada selle maarde kadusid ja looduskeskkonna saastamist. Seoses mõne vanema kaevanduse varude ammendumisega alustatakse ettevalmistustööd Kuremäe kaevanduse rajamiseks. Elektrienergiat toodetakse 1990. aastal 18,1 miljardit kilovatt-tundi, s. o enam-vähem sama palju, kui toodeti aastakeskmiselt XI viisaastakul. Küll aga suureneb elektrienergia tarbimine meie vabariigis 22,4 %, põllumajanduses koguni 38,5 % võrra.

Eesti NSV transport arenes XI viisaastakul jõudsasti. Kõigis transpordiliikides kasvas nii veose- kui ka reisijatekäive. Eriti silmapaistavad olid autotranspordi tulemused, kus reisijateveo osatähtsus tõusis 60 %ni. Kaubaveos hakati järjest rohkem kasutama autoronge ja konteinereid. Märnatavalt suurenes erasõidukite hulk. Iga 1000 elaniku kohta oli meil enam kui 100 sõiduautot. Kasvas maanteed koormatus. Seetõttu tuli pöörata suurt tähelepanu nende korrasolekule. Jätkus Narva—Tallinna—Pärnu—Ikla ja teiste magistraalteede rekonstrueerimine.

Edasi arenes ka raudteetransport. 1981. aastal algas regulaarne liiklus Pärnu—Mõisaküla—Riia raudteel. Vahemaa Tallinnast Riiga on Pärnu kaudu 75 km võrra lühem kui Tartu kaudu. Reisirong jõuab seda teed mõõda enam kui tunni võrra kiiremini kohale. Alustati Tallinna—Tapa raudteelõigu rekonstrueerimist ja viiakse lõpule kogu lõigu elektrifitseerimine. Tänu uute kaug- ja kohalike lennuliinide avamisele suurenes tunduvalt ka õhustranspordi kasutamine. Tartus anti eksploatatsiooni lennujaama hooned.

Suurim transpordirajatis XI ja XII viisaastakul on Tallinna Uussadam. Selle ehitamine Muuga lahe ääres algas 1982. aastal. Valminuna on ta Läänemere kaldal NSV Liidu suurim sadam, mis võib vastu võtta 100 000 tonnise kandevõimega laevu. Vana kaubasadam võimaldas madala veetaseme tõttu kuni 10 000tonniste aluste randumist. Raudteega ühendatav Uussadam on ette nähtud teravilja ja puuviljade mahalaadimiseks ning edasisaatmiseks. Koos sadamaga ehitatakse ka asula tema juures.

XI viisaastakul kujunes välja Eesti NSV agrotööstuskompleks. Meie vabariik oli Nõukogudemaal esimene, kus juba alates 1975. aastast hakati katseliselt ümber korraldama majandite ning põllumajandust teenindavate ja põllumajandussaadusi töötlevate ettevõtete juhtimist. Eksperiment Viljandi ja Pärnu rajoonis, mõlemal pool partei rajoonikomitee esimese sekretäri Valter Udami juhtimisel, õigustas ennast. 1981. aastal moodustati agrotööstuskoondised juba kõigis maarajoonides. Alates 1983. aastast töötab aga Eesti NSV Agrotööstuskoondis, mis 1985. aastal, seoses põllumajanduse juhtimise üleliidulise ümberkorraldamisega, reorganiseeriti Eesti NSV Riiklikuks Agrotööstuskomiteeks.

Meie vabariigi põllumajanduse ees seisid XI viisaastakul suured ülesanded. Põllumajandustoodangu keskmine aastamaht pidi võrreldes X viisaastakuga suurenema 12 %. Tuli tagada agrotööstuskompleksi kõigi harude

areng ja tugevdada selle materiaal-tehnilist baasi. Lööktöörindeks maal kuulutati loomakasvatuse. 1983. aastal vastu võetud Eesti NSV tootlusprogramm täpsustas viisaastakuplaanis ette nähtud tootmisülesandeid. Ühtlasi kavandati abinõusid kolhooside ja sovhooside majandustegevuse intensiivistamiseks, põllumajandustöötajate materiaalse huvitatuse suurendamiseks ning küla sotsiaalse arengu kiirendamiseks.

Seatud ülesannete täitmisel tegid Eesti NSV põllumajandustöötajad ära suure töö. Paraku toimus põllumajanduse areng XI viisaastakul ebasoodsates tingimustes. Viiest aastast kolm olid vihmased, mis märgatavalt takistas nii söödavarumist kui saagikoristamist. Peamiselt just seetõttu jäid tulemused planeeritust väiksemaks. Halbade ilmastikuolude kõrval andsid tunda ka veed ja vajakajäämised maa-harimises (orgaaniliste väetiste vaegus, mulla liigne tallamine, mitteküllaldane umbrohutõrje) ning majandite juhtimises. Põllumajanduse kogutoodang XI viisaastakul ületas vaid 4 % võrra X viisaastaku oma. Suhteliselt paremad olid loomakasvatuse tulemused. Esmakordselt Eesti põllumajanduse ajaloos ületas piima aasta keskmine väljalüps lehma kohta 4000 kg piiri. Suudeti täita ülesanded piima, liha ja munade tootmisel. Maaviljeluse areng oli tagasihoidlikum. Teravilja ja kartulit toodeti vähem kui X viisaastakul. Põllumajandustoodangu mahtudest aastail 1981—1985 annab ülevaate tabel 1.

Tabel 1

EESTI NSV PÕLLUMAJANDUSE TOODANGU PÕHINAITAJAD XI VIISAASTAKUL

	1981	1982	1983	1984	1985
Teravili					
kogutoodang tuh t	915,4	1219,8	1164,4	1234,9	929,3
saagikus ts/ha	21,3	28,6	27,7	30,0	22,9
Kartul					
kogutoodang tuh t	703,6	981,2	934,1	1195,7	832,9
saagikus ts/ha	101	155	146	187	...
Piim					
kogutoodang tuh t	1145,6	1116,1	1195,5	1246,6	1254,4
keskmine väljalüps lehmalt kg	3594	3515	3813	3939	4045
Liha					
kogutoodang tapakaalus tuh t	198,0	173,3	200,6	209,1	208,9
Munad					
kogutoodang milj tk	543,7	556,2	556,3	559,4	552,0

Eesti põllumajanduse kõigi aegade rekordtoodangu aastaiks on piima väljalüpsil 1985. aasta, liha ja munade tootmisel 1984. aasta, teravilja (koos kaunviljaga) kasvatamisel 1976. aasta (kogutoodang 1344,3 tuhat tonni ehk 31 tsentnerit igalt hektarilt) ning kartuli kasvatamisel 1968. aasta (kogusaak 1521,9 tuhat tonni ehk 190 tsentnerit igalt hektarilt).

XII viisaastak peab saama murranguliseks

Eesti NSV agrotööstuskompleksi arengus. Põllumajanduse kogutoodangu aastakeskmise kasvutempo on planeeritud 12,7 %. Kavandatu elluviimine eeldab tuntavaid struktuuri-nihkeid põllumajandustootmises. Kui eelmisel viisaastakul kasvas toodang taimekasvatuses 0,8 % ja loomakasvatuses 5,6 %, siis alanud viisaastakul peab taimekasvatuse suurenema 16,3 % ja loomakasvatuse 11,2 %. Sel-line struktuurimuutus on mõeldav, matu,

sest ilma tugeva söödabaasita ei toimu edasiminekut loomakasvatases.

Teravilja kogutoodang peab 1990. aastal ulatuma 1,4 miljoni tonnini ja saagikus 32 tsentnerini igalt hektarilt. Kartuli kogusaak peab samaks ajaks tõusma 1,2 miljoni tonnini. Piima tuleb XII viisaastaku viimasel aastal toota 1 340 000 tonni. Keskmine väljalüps igalt lehmal on kavandatud tõsta 4320

kilogrammini. Lihatoodang on plaanis ette nähtud viia 245 000—250 000 tonnini.

Põllumajandustoodangu suurenemine peab tagama elanikkonna varustamise toiduainetega toitlusprogrammi tasemel, mõnes osas seda taset koguni ületama. Milliseks kujuneb 1990. aastal põhiliste toiduainete tarbimine, seda näitab tabel 2.

Tabel 2

PÕHILISTE TOIDUAINETE TARBIMINE ÜHE ELANIKU KOHTA

	Ratsionaalne tarbimisnorm	1980. a te- gelik	1985. a te- gelik	1990. a plaan	1990. a toit- lusprogram- mi järgi
Liha ja lihasaadused kg	88	75	83	88	88
Piim ja piimasaadused kg	502	453	486	487	448
Munad tk	292	305	309	310	295
Kala ja kalasaadused kg	23,7	25,5	22,7	27	27
Kartul kg	137	122	114	137	137
Köögivilid kg	137	83	81	101	101
Puuvili, marjad kg	100	41,2	47,4	80	76

Agrotööstuskompleksi ette seatud ülesanded on suured, kuid nende täitmine reaalne. Meie vabariigi põllumajandus on XII viisaastaku algul märksa paremal järjel, kui ta oli 5 aastat tagasi. Kõigepealt on paranenud selle juhtimine nii ülevabariigilisel kui ka rajooni tasandil. Stabiliseerunud on majandite arv. 1985. aastal oli meil 153 sovhoosi ja 150 kolhoosi (neist 8 kalurikolhoosi). XI viisaastakul tugevnes märgatavalt põllumajanduse materiaal-tehniline baas. Saadi rohkesti juurde traktoreid, autosid, kombaine, maaharimisriistu, lüpsiagregaate ja muud tehnikat. Suurenes elektrienergia tarbimine põllumajandustootmises. Eksploatatsiooni anti ajakohaseid loomakasvatushooneid ja hoidlaid. Laienes maaparandus. Veelgi suuremal määral on kõik see ette nähtud XII viisaastaku plaanides. Mehhaniseerimisastme suurenemine ja käsitsitöö vähenemine peab XII viisaastakul tagama töövõime kasvu põllumajanduses 13 % võrra.

Väga tähtsaks saavutuseks XI viisaastakul tuleb lugeda maaelanike arvu suurenemist alates 1983. aastast. See on küla sotsiaalses sfääris rakendatud meetmete — elamuehituse laiendamise, põllumajandustöötajate palgade tõstmise, kaubandusliku ja elukondliku

teenindamise parandamise ning haridus- ja kultuurivajaduste parema rahuldamise — otsene tulemus. XII viisaastakul tehakse kõik, et see uus tendents rahvastiku paiknemises jääks püsima ning tugevneks. Siis oleks edaspidi lahendatud ka põllumajandustöötajate järelkasvu küsimused.

Sotsiaalne areng ja rahva heaolu tõus. Ühiskondliku tootmise kiire areng XII viisaastakul ja selle efektiivsuse suurenemine kindlustavad rahva heaolu edasise kasvu, elanikkonna sotsiaalsete ja kultuuriliste vajaduste täielikuma rahuldamise.

Materiaalne heaolu sõltub elanikkonna rahalistest sissetulekutest. XII viisaastakul jätkatakse töötajate palgade reguleerimist. Kõigepealt viiakse lõpule XI viisaastakul alustatud õpetajate ja teiste haridustöötajate palga tõstmine. Alustatakse tervishoiu-, kultuuri- ja kõrgkoolitöötajate palga järkjärgulise tõstmisega. Mõningal määral suurendatakse ka rahvamajanduse tootlikes harudes töötavate tööliste ja teenistujate palgamäärasid ning kolhoosnikute töötasu. Üldse suureneb tööliste ja teenistujate keskmine kuupalk 10,7 % ja kolhoosnikute töötasu 7,4 %. Elanikkonna rahaliste sissetulekute suurenemisest XI ja XII viisaastakul annab ülevaate tabel 3.

Tabel 3

ELANIKKONNA RAHALISED SISSETULEKUD XI JA XII VIISAASTAKUL

	1980. a tegelik	1985. a tegelik	1990. a. plaan
Tööliste ja teenistujate keskmine kuupalk rbl	189	214	237
Kolhoosnikute keskmine töötasu rbl	207	271	292

Elanikkonna rahalised sissetulekud suurenevad peale palga ja töötasu tõusu ka veel sel teel, et kaotatakse maksud kuni 80rublaselt kuupalgalt ja vähendatakse neid 80- kuni

100rublaselt kuupalgalt. Noorpaarid vabastatakse lastetusmaksust esimese abieluaasta jooksul. Suureneb üliõpilaste stipendium. Täiustatakse sotsiaalhoolduse süsteemi. Töste-

takse tööliste ja teenistujate vanadus- ja invaliidsuspensiooni minimaalmäärasid ning varem kolhoosnikutele määratud pensione.

Elanike kasvavad tulud on senisest paremini tasakaalustatud pakutavate kaupade ja teenustega. Jaekaubakäive suureneb 21 % ja teenuste maht koguni 35 %.

NLKP XXVII kongressil püstitati nõue tagada saajandivahetuseks igale perekonnale omaette korter või individuaalmaja. Selle nõude elluviimiseks tehakse juba XII viisaastakul ära suur töö. Eelisareng on antud koöperatiivide ja individuaalrajade ehitamisele. Elamukoöperatiivide ehitusmaht kasvab 35 %. Individuaalrajade püstitamiseks suurenevad võimalused koguni 2,3 korda. Mõistagi laieneb ka kommunaalrajade ehitamine. Tööviljakus ehituses suureneb 14,2 %. Kavandamisel on meetmed kommunaalelamispinna ratsionaalsemaks kasutamiseks.

Vastavalt 1984. aastal väljakuulutatud üldharidus- ja kutsekooli reformi põhimõtetele toimuvad olulised muudatused haridussüsteemis ning õppetöös. Koolis hakkavad käima 6aastased lapsed. Üldhariduskoolis süveneb töökasvatus. Uue õppeainena lisandub arvutiõpetus. Tugevneb orientatsioon kutseharidusele. Kui XI viisaastakul alustas tööd 8 uut kutsekeskkooli, siis XII viisaastakul lisandub neid veel 9. Uue viisaastaku algul töötati välja abinõude plaan ka kõrg- ja keskerihariduse ümberkorraldamiseks vastavalt meie maa sotsiaal-majandusliku arengu kiirendamise programmi nõuetele. Nõukogude riik eraldab aastast aastasse haridusele üha suuremaid summasid. 1985. aastal kulutati meie vabariigis ühiskondlikest tarbimisfondidest üle 230 rubla ühe üldhariduskooliõpilase, ligi 750 rubla ühe tehnikumiõpilase ja enam kui 1550 rubla ühe üliõpilase kohta.

Tähtsal kohal sotsiaalses arengus on teravhoiu tõhustamine. XI viisaastakul rajati Tallinnas ja mitmes rajoonikeskuses suured, tänapäevase sisustusega ravikeskused. Uuel viisaastakul on peamine tähelepanu suunatud kohalike ambulatooriumide ja polikliinikute võrgu laiendamisele. Arstiabi muutub veelgi kättesaadavamaks. 1985. aastal kulutas riik ühe ravialuse kohta haiglas keskmiselt 335 rubla kuus.

Kultuurihitiste rajamiseks eraldatakse XII viisaastakul 55 miljonit rubla ehk 1,9 korda rohkem kui eelmisel viisaastakul.

Uued kultuurimajad ehitatakse Paides, Põlvas, Rakveres, Elvas ja Raplas. Kinovõrk täieneb 5 linnakino võrra. Majanditel on kavas ehitada üle 20 klubisaali. Tallinnas alustatakse konservatooriumi uue hoone ehitamist. 1989. aastal peab valmima Fr. R. Kreutzwaldi nim. Riikliku Raamatukogu hoone. Kohe seejärel algavad operi- ja balletiteatri «Estonia» uue maja ehitustööd.

Kokku võttes on alanud XII viisaastak suurte tegude aeg nii majanduslikus kui ka sotsiaalses sfääris. Põhilised tunnusjooned

elamiste viisaastakutega võrreldes:

- ühiskondliku tootmise kasvutempo kiirendamine;
- teaduse ja tehnika progressi alusel kõigi rahvamajandusharude põhjalik uuendamine;
- otsustav üleminek kvalitatiivsetele arenguteguritele;
- majandusmehhanismi radikaalne ümberkorraldamine;
- meie vabariigi suurenev panus Nõukogudema ühtsesse rahvamajanduskompleksi;
- otsustav pööre ka kõigi sotsiaalülesannete lahendamisel.

Viisaastaku edu oleneb iga inimese algatusvõimelisest, loovast ja vastutustundlikust suhtumisest oma töösse. NLKP Keskkomitee 1986. aasta juunipleenum pöördus kõigi Nõukogude Liidu töötajate poole üleskutsetega arendada laialdaselt üldrahvalikku sotsialistlikku võistlust XII viisaastaku ülesannete edukaks täitmiseks.

Kirjandus

1. G o r b a t š o v M. NLKP Keskkomitee poliitiline ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXVII kongressil 25. veebruaril 1986. Tln, 1986.
2. NSV Liidu majandusliku ja sotsiaalse arengu põhisuunad aastaks 1986—1990 ning ajavahemikuks kuni 2000. aastani. Tln, 1986.
3. Eestimaa Kommunistliku Partei XIX kongress. 31. jaanuar—1. veebruar 1986. Tln, 1986.
4. Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi seadus Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu 1986.—1990. aasta riikliku plaani kohta. — Rahva Hää, 1986, 29. juuni.
5. Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu 1985. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. — Rahva Hää, 1986, 29. jaanuar.
6. Eesti NSV rahvamajandus 1984. aastal. Statistika aastaraamat. Tln, 1985.
7. Eesti NSV elanike heaolu tõus üheteistkümnendal viisaastakul. — Eesti Kommunist, 1985, nr 6, lk 57—58; nr 7, lk. 63.
8. Eesti NSV põllumajandus tõusuteel. Koostanud A. Sirendi. Eesti NSV Riikliku Agrotööstuskomitee väljaanne. Tln, 1986.
9. K i r s i p u u V. Rahva heaolu — Kommunistliku Partei peaülesanne. Arve ja fakte Eesti NSV kohta. Tln, 1985.
10. S a u l B. Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu riiklikust plaanist aastaks 1986—1990 ning nõukogude ja majandusorganite ülesannetest tulenevalt NLKP Keskkomitee 1986. a. juunipleenumi otsustest. Ettekanne Eesti NSV ülemnõukogu XI koosseisu kolmandal istungjärgul. — Rahva Hää, 1986, 27. juuni.
11. V a i n o K. Eesti NSV majandusliku ja sotsiaalse arengu viie aasta plaanist aastaks 1986—1990 ning vabariigi parteiorganisatsioonide ülesannetest selle elluviimisel. Ettekanne EKP Keskkomitee III pleenumil. — Rahva Hää, 1986, 26. juuni.
12. V a n a t o a E. Nõukogude rahvaste ühtses peres. Tln, 1985.

MEIE INTERVJUU

Aastaring tagasi avaldas «Nõukogude Õpetaja» 4 vastse Eesti NSV teenelise haridustöötaja ja 19 Eesti NSV teenelise õpetaja nimed. Neist kolme poole pöördus toimetus traditsiooniliste küsimustega:

1. Mida peate praegusel etapil, NLKP XXVII kongressi järgsel esimesel õppeaastal oma töös eriti oluliseks, millele olete pööranud ja kavatsete tulevikus pöörata põhitähelepanu?
2. Miks olete pedagoog ja miks eelistate seda elukutset teistele?
3. Teie soovid kolleegidele alanud õppeaastal.

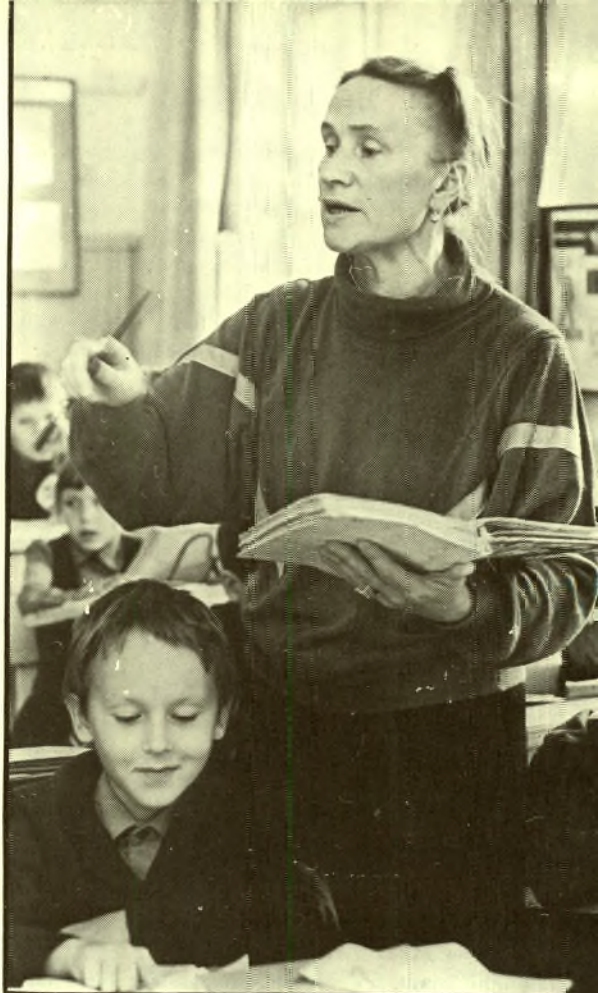
**Tallinna 23. keskkooli algklassiõpetaja, Eesti NSV teeneline õpetaja
NIINA DEMEHHINA**

1.

NLKP XXVII kongressi suunised on iga õpetaja enese ja oma töö jaoks läbi mõelnud.

Minu arvates, ja samal seisukohal on ka mu kolleegid, nõuab praegusaeg igaühelt, õpetajalt sealhulgas, kõrget vastutustunnet. Peame olema valmis vastutama kõige eest, mida teeme. Ühiskond ootab meilt laste kasvatamist samas vaimus. Õppetöö põhivorm on tänaseni õppetund ja selle osa isiksuse kasvatamisel pole millegagi asendatav. Siit järeldus: tund olgu eeskujulikult ette valmistatud, sellest sõltub tema tulemuslikkus.

Missugune on tänapäevanõuetele vastav õppetund? Hea on see tund, mille jooksul õpilased on aktiivsed, töötavad pingeliselt ja edukalt. Niisugune tund võõrutab õpilasi ükskõiksuse hirmsast haigusest. See haigus on ohtlikult levima hakanud ja tema ees ei või silmi sulgeda. Kui laps harjub koolipingis kergema vaevaga läbi tulema, ei saa temast head töötajat, mõtteinimest ammugi mitte. Oleme

harjunud töötama massiga. Aga klassis on 30—40 erinevat inimesehakatiist, kellel mina pean aitama saada isiksuseks. Ka väikene inimene peab tundma, et temas nähakse individuaalsust. Paraku vajab õpetaja iga lapseni jõudmiseks paremaid psühholoogiateadmisi, kui me seni oleme saanud.

Iga õpilane klassis peab teadma, mis probleeme ta tunnis lahendas, mil määral lahendas, mida sai teada ja mida seejuures õppis. See pole veel kõik. Ta peab teadma ka, mida ja kuidas teha edaspidi. Pean õpetama teda töötama iseseisvalt.

Väga tähtis on, et iga laps saaks tunda eduroomu, näeks oma töö tulemusi. Täiskasvanutki innustab edu, last eriti. Algklassilast tuleb õpetada nägema oma väiksemaidki edusamme. Kui seda pole, otsib ta oma huvide rakendust väljaspool õppetööd. Rohkem kui kedagi teist kasvatame lapsi positiivsete emotsioonidega. Need tekitavad huvi, huvi aga aitab leida jõudu raskuste ületamiseks. Negatiivsete emotsioonideta elus läbi ei saa, nendeta ei õpi inimene ületama raskusi, kuid koolitöös nagu eluski ei tohi nad domineerida. Seega hea õppetunniga me kasvatame ka kõlbeliselt, õpetame last kohusetundlikult töötama, valmistame teda kodanikuks saama. Tundi minnes pean ma ise olema valmis loovalt töötama ja rakendama selles suunas ka lapsi.

Arvan, et kui õpetaja suudab eelõeldut silmas pidada, siis tema tund vastab tänapäevanõuetele, on efektiivne kõige paremas mõttes. Õpetajal endal on huvitav töötada, kui laste

MEIE INTERVJUU

silmadest särab vastu siiras osasaamisrõõm. Kui aga laps ei taha minu tunnis kaasa töötada, pean otsima viga kõigepealt eneses.

Ma ei arva, et mul alati kõik eeskujulikult õnnestub. Töökaaslastelt õppida pole häbiasi. Meie kooli algklassiõpetajatel on kolm noort kolleegi, kes väga kiiresti lülitusid kooliellu ning kellelt staažikatel juba mõndagi üle võtta.

2.

Õppisin hästi ja tahtsin õppida. Unistasin lapsepõlves proviisorikutsest, kuid elukutse, õigeministri õppeasutuse valisin perekondlikel põhjustel. Mind vajati kodus ja seetõttu polnud mul võimalik kuhugi kaugele õppima sõita. Tuli astuda kõige lähemasse, Opatška Pedagoogilisse Kooli. Kõrghariduse sain töö kõrvalt, lõpetades Kaliningradi Pedagoogilise Instituudi.

Alustasin tänavu 30. aastaringi pedagoogiina. Õpetajatöö ei ole kerge, kuid mul on nii õppides kui ka ise õpetades vedanud inimestega. Meil olid suurepärased õpetajad, targad, kõigest huvituvad, meie jaoks jätkus neil alati aega (kas meie oma õpilaste jaoks seda iga kord leiame?), oma elukutsesse kiindumust oskasid nad meile edasi anda. Algaja õpetajana tunnetasin vanemate kaaslaste heatahtlikku tuge, nad aitasid hoida usku edusse ja nõudsid pidevat tööd enesega. Hiljem tekkisid juba omad ideed, sellega seoses ka küsimused «miks?» ja «kuidas?». Neile vastuste leidmiseks tuli palju lugeda, suhelda teiste inimestega. Nüüd juba saan ise noori kolleegide aidata õiget algust leida. Teist tööd ma teinud ei ole. Leian, et saan tuua jõukohast kasu ühiskonnale ja lastele.

3.

Kolleegidele soovin kannatlikkust, mida meil vahel ei jätku, vastupidavust, mõistlikku nõudlikkust, usku laste võimetesse. Tingimata on vaja uskuda lastesse, sisendada seda usku neile endilegi. Kui me oleme valinud õpetajatöö, peame elama ja töötama laste mõtete ja huvidega, ohverdama oma aja nende heaks! Ma ei propageeri täielikku sulgumist oma elukutsesse, kuid ärge tabagu meid ükskõiksus oma töö ja selle tulemuste vastu. Õpetajatele soovitan: võimalikult vähe noomida, konflikt-situatsioonides võtta liitlaseks huumor.

Suure-Jaani keskkooli direktor, Eesti NSV teeneline õpetaja ÜLO KÖPP

1.

NLKP XXVII kongressi poolt meie ühiskonnas kavandatud pööre on nii suur, et täiel määral ei oska me selle tähtsust praegu veel hinnata. Kongress muutis paljud seni teoreetilises plaanis esinenud ja kooli ühiskonnaõpetuses käsitletud mõisted igapäevase elu nähtusteks. Kõik see muudab ühiskonna iga liikme seisundit arenguprotsessis. Ekstensiivne areng oli võimalik ühest keskusest antava käsu korras — kool pidi kaasa aitama, et täitjad oleksid tasemel. Intensiivarengu puhul tõuseb esikohale loomigulisus, initsiatiiv, töökus, s. t faktorid, mille puhul käsk osutub peaaegu jõuetuks. Eeldatakse hoopis teisi lähtekohti — näha täpselt eesmärki, evida sügavat soovi seda saavutada, omada eesmärgi saavutamiseks vajalikke eelteadmisi, suuta end sealjuures pingutada jne.

Kooli seisukohalt oluline on sõnade ja tegude vahelise vastuolu kadumine. Kui seni halva asja puhul tihti piirduti kurtmisega, siis meil nii tehakse, kusjuures tegija oli meist ja meie koolist väljaspool, siis nüüd oleme rohkem kui seni kaastegijad ja kaasvastutajad. Ka meie õpilased.

Maakooli õpilaste sügisene ja kevadine töökäimine seadustub tööpraktikana. Juba eelmisel õppeaastal asendasime klassiviisi töökäimise brigaadiviisilise töötamisega oma kodumajandis. See osutus mitmeti efektiivsemaks. Käesoleval aastal püüame viimistleda brigaadide juhtkondade tööülesandeid ja nende täit-

mise täpsust suurema intensiivsuse saavutamiseks.

Tehniline progress eeldab suuremaid üldtehnilisi teadmisi. Õpetame vanemates klassides poistele tehniliste teadmiste aluseid ulatuses, mis mahutab traktoristile ja kutselisele autojuhile vajalikud teadmised. Alanud õppeaastal hakkame katsetama sama õppeainega 7. klassides.

Arvan, et programme on seni kärbitud ja elule lähendatud veel vähe. Iseseisva loova mõtlemise arendamiseks on vaja tunduvalt radikaalsemaid muudatusi.

Ühe nutri asemel kolme samasuguse valmistamisel kolm korda pikema ajaga ei olnud valmistaja üldharidustaseme tõusul ühiskonnale peaaegu mingisugust tähtsust. Kui nõuame töötajalt loovat suhtumist, initsiatiivi, uutmisvõimet, siis omandab tema hariduslik ettevalmistus suure väärtuse. Tööjõu väärtus väljendub rahaliselt palgana. Järelikult...

2.

Nii omaaegses Suure-Jaani Algkoolis kui ka Viljandi II Keskkoolis olid koolijuhtideks mehed, kes jätsid enesest väga sügava mulje. Paul Kondas ja Anton Härma olid tõelised hariduse eest võitlejad, kes kodanliku aja nappide majanduslike võimaluste ja sõjaaja raskuste kiuste püüdsid hoida oma koolide taset.

TRÜ kaugõppijana tööle minnes olid mul nimetatud pedagoogide kujud silmade ees ja eriala valik langes nagu iseenesest koolile. Tänapäeval on kooli osa ühiskonnas väga suur ja iga pedagoog võib oma töö üle uhkust tunda.

3.

Kevadel toimus ridamisi suure kasvatusväärtusega üritusi: mälestuskivi avamine A. H. Tammsaare ema sünnikohas; rahvamatk Kurgjale; rallikross Vasalemmas, bagikross Nuias, motokross Holstre-Nõmmel; vabariiki-devaheline kergejõustikuvõistlus Komsomol-nimelisel staadionil jne. Kõiki neid eripalgelisi suurüritusi iseloomustab ühise joonena see, et kümnete tuhandete pealtvaatajatekaasaalajate seas puudusid õpilased, sest kõik need üritused toimusid või algasid laupäeviti. Lisada võiks veel mitte sugugi väiksema kasvatusväärtusega laupäevased kodused suurpuhastused — ka need toimuvad suures osas ilma õpilaste osavõtuta. Kõige sellega kaasneb kurtmine õpilaste huvipuuduse ja osavõtmatuse pärast.

On küsitav, kas neli või viis laupäevast õpetundi tõesti kaaluvad kõik need üritused üles.

Soovin kolleegidele, et kool ka laupäeval vabal päeval muutuks täisväärtuslikuks asutuseks, nagu kõik teised asutused ammu on! Pärast XXVII kongressi on see juba firma prestiiži küsimus.

Kutsekeskkooli nr 19 direktor, Eesti NSV teeneline õpetaja ELLA LUNTS

1.

Kongressil rõhutatust pean oma töös esmatähtsaks uue ühiskonna teadlike ehitajate, noorte ühiskonnaliikmete kasvatamist. Usun, et kogu minu pedagoogitöö eesmärk on olnud kasvatada kohuse- ja vastutustunnet — väga palju sõltub inimese nendest omadustest. Vähem andekas, kuid kohusetruu võib töötada paremini, anda ühiskonnale rohkem kui andekas ja hooletu. Kohusetundlikku inimest võib usaldada, temale loota.

Meil kasutatakse ametlikult väljendit «vastutav töötaja». Ma ei loe seda õigeks. Igaüks peab vastutama oma töö eest, seda nõuab mis tahes ametikoht. Igal inimesel olgu teada, mille eest ta vastutab.

Kohuse- ja vastutustunde kasvatamine algab varases lapsepõlves vanematekodus. Kui seda kodunt kaasa pole antud, on kooli ülesanne märksa keerukam. Laps vajab esimestest eluaastatest alates oskuslikku suunamist ja kontrollimist. Lootsin, et koolireform rohkem tõstab kodu osa. Ka heaks lapsevanemaks peab õppima. Õpetame küll paljusid elukutseid, kuid seni pole arvestanud, et enamikust meie kasvandikest saavad perekonnainimesed. Sellepärast teeb suurt rõõmu uus õppeaine — perekonnaõpetus. Õpetaja on selle andmiseks ettevalmistuse saanud.

Kõik algab kohusetundest, ka õpetaja omast. Oleme palju rääkinud õpilaste kohusetundest. Kätt südamele pannes ei või öelda, et kõik õpetajadki oma tööd kogu südamest

teeksid. Õpetajate palga tõstmine on iseenest väga vajalik ja meeldiv samm, kui see aga meie tööle kergema teenistuse otsijaid ligi ei tõmba. Ega ole ikka õige õpetaja, kes ainult raha eest tööd teeb.

Kas õpetajaks peab sündima? Teatud eeldusi see amet kindlasti nõuab, nagu iga teinegi elukutse, võib-olla rohkemgi kui mõni teine. Olen oma 30 pedagoogiaasta jooksul enda kõrval näinud palju noori kolleege. Nende hulgas tublisid ja vähemtublisid. Kui noor ise tahab ja nõuandeid arvesse võtab, siis asja temast saab. Aga nõudma peab arukalt nii õpilastelt kui ka õpetajatelt.

Vastutus- ja kohusetunnet oodatakse ka noorelt tööliskaadritl. Meie kool valmistab spetsialiste 13 erialal. Need on teeninduserialad ja teenindussfäär, nagu teada, on hõlptulu võimaluste sfäär. Tunneme suurt puudust teenindustöötaja töökultuuri ja kutse-eetikat käsitlevast kirjandusest. Nende küsimuste puudumist programmist korvame meistritundidega. Eks iga meister räägi nii, nagu oskab, aga probleem on väga delikaatne ja ei julge kinnitada, et kõik tehtud saab.

Töö kvaliteet on teeninduses põhiline. Selles väljendub teenindaja lugupidamine kaasinimeste vastu. Juuksuri ja rätsepa tööd võrdleksin kunstniku loominguga. Nende õnnestumistest-ebaõnnestumistest sõltub suuresti klientide meeleolu. Sobiv soeng, hästi istuv nägus riietus annab tööjõudu juurde. Head teenindajat igaühest ei saa, kuid meil puuduvad valikuvõimalused.

Lastele, kes õppimises laisad, öeldakse: «Ega sa õpetajale õpi, õpid iseendale.» Minu arvates pole see õige. Ei õpi iseendale, vaid selleks, et oma teadmisi ja oskusi rakendada ühiskonna heaks. Teenindustöötajad eriti, nemad õpivad selleks, et oma oskustega teistele rõõmu teha.

Kutseharidussüsteem oli kaua tupiksüsteem, nüüd on võrdne teiste keskkaridust andvate õppeasutustega. Sisseastujate põhjal tunnetame uut suhtumist kutsekooli. Tänavu tuli rätsepaks õppima kaks hõbemedaliga lõpetanut, nelja-viieliste osa kasvab järjest.

Koolireform reformis meie kooli sõna otseses mõttes — tehnikakoolist sai kutsekeskkool. Seoses sellega tuli hakata rajama üldainete kabinette ja hakata õpetama aineid, mida meil keskkoolilõpetanutele õpetada ei olnud vaja. Alustasime võõrkeeltest, matemaatika- ja füüsikakabinetis on suur töö ära tehtud. Järg on keemiakabineti käes. Mõtteid andis tänavusel ülevabariigilisel tehnilise omaloomingu näitusel nähtud 10. kutsekeskkooli keemiakabinet. Seoses koolireformiga on materiaalbaasi loomine meie jaoks ülesanne nr 1.

Muutus ka õpetajate koosseis, kasvas pedagoogide osa. Tänavu on meil juba 10 põhikohaga aineõpetajat, mis tuleb kasuks kasvatustööle. Mäletan, kuidas aastaid tagasi ühel nõupidamisel sõna võttes ütlesin, et vajame

kõrgharidusega ja pedagoogilise ettevalmistuse saanud tootmisõpetuse meistreid. Nüüd on samm selle poole astunud. TPedI valmistab üldtehniliste distsipliinide ja tööõpetuse erialal ette kaadrit kutsekeskkoolidele. Meie koolist õpib kõrgharidusega tootmisõpetuse meistriks esialgu kolm lõpetanut.

Taidlust ja sporti pean kooli õppe-kasvatustöö lahutamatuks osaks. Nii üks kui teine välistab passiivsust ja toetab aktiivsust, õpetab oma aega planeerima ja kasutama. See on täiesti kooskõlas kongressil tervete eluviiside ja vaba aja veetmise kohta räägituga. Taidlus ja sport muudab koolielu huvitavamaks, loob kooli maine. Väljaspool õppetunde toimuv seob õpilased omavahel, annab oma kooli tunde, see on see, millega kool meelde jääb.

Sport on koolis ammu heal järjel olnud, taidluses olime minu siatulekul direktori asetäitjaks õppe- ja kasvatustöö alal kutsekoolide hulgas 18. kohal. See oli 1976. aastal. 1980. aastal jõudsime esikohale ning väikeste kõikumistega püsime tipus tänaseni. Mul on head, väga head abilised olnud. Suured teened on V. Rebase juhitud rahvatantsukollektiivil «Kandali», kes tegutseb 1978. aastast.

Ideelis-poliitilist kasvatustööd saab mõjusalt teha ka suurte sõnadeta. Meil on omad traditsioonid, mis muudavad koolipeod, tähtpäevade aktused tõesti pidulikeks. Hümni mängitakse kõigil riiklike pühade, ava- ja lõpuaktustel. Pidulikkust rõhutama kooli lipu sissetoomisega. Rohkem kui sõnad õpetab õpilasi presiidiumi eeskujul, kuidas taolistel puhkudel käituda. Lõpuaktus on kooli propagandäritus, sest siia tulevad ka õpilaste vanemad, sugulased ja tuttavad. Oleme püüdnud teha nii, et see oleks südamlilik ja meelde jääv. Hästi korraldatud üritustel on kahtlematult ka kasvatav mõju.

2.

Võib-olla tundub see ebausutavana, kuid juba 1. klassis teadsin, et tahan saada õpetajaks. Tahtsin kogu südamest ja selle soovi olen ellu viinud, kuigi arvan, et ka mõnda teist ametit oleksin püüdnud korralikult täita. Õpetajatöös köidab mind võimalus teiste heaks midagi anda. Nüüd juba staažika pedagoogina saan oma elukogemusi rakendada. Olen ajaloolane, aga vahel me teeme tunniteemast kõrvalepõikeid ja heameel on, kui õpilaste silmadest näed, et sinu mõtted on nendeni jõudnud.

30 aasta jooksul on olnud nii raskusi kui ka raskeid õpilasi. Nagu naised sageli, kipun kõike liiga südamesse võtma. Mind on mu pedagoogiteel väga aidanud Kohtla-Järve rajooni kunagine nooruke inspektor Leida Annus, kes tegi Toila kooli algajale algklassiõpetajale kuhjaga märkusi ja lohutuseks lisas: «Teil on eeldusi saada heaks õpetajaks tingimusel, kui tahate ja püüate.»

Praegu tean, et ma ei ole valinud valesti, kuigi see on elukutse, mis inimeselt väga palju

nõuab: olla ühtaegu range, aga ka inimlikult nõudlik ja mõistev. Õpetajatöö on lõputu suhtlemine. Kõike seda ühitada on raske, aga vajalik. Kasvatamist pean õpetamisest olulisemaks. Väga hea ühiskonnaliige võib olla ka see, kes koolis mõnda ainet väga hästi ei osanudki.

3.

Kõik ühiskonnaliikmed tulevad koolist. Soovin, et iga õpetaja tunneks vastutust oma tööst, on ju tema sõnad, teod ja isiklik eesküju iga päev õpilaste valvsate silmade all. Nüüd, mil igal elualal toimub uutmine, peab õpetaja senisest veel vastutustundlikumalt töötama. Tal peab olema tarmukust, energiat ja julgust rakendada oma mõtteid ning neid välja öelda. Mida veel? Kindlasti optimismi, usku oma tegude õigsusesse. Ei maksa karta, et hea õpetajatöö jääb vastukajata. Vastukaja on meie kasvandikes kindlasti olemas ja veel aastate pärast tunneme sellest rõõmu.

Tallinna Ehitus- ja Mehaanikatehnikumi tehniliste eriainetete õpetajametoodik, Eesti NSV teeneline õpetaja MIHKEL NAAMS

1.

Kui tahame aastatuhandete vahetuseks jõuda maailma kõrgeima tööviljakusega riikidega ühele tasemele, peame uued tehnoloogiad ise välja töötama. Ei Jaapanilt, Lääne-Euroopa riikidelt ega USAlt ole üle võtta sellist tehnoloogiat, millega neist mööda minna. Üksnes tehnoloogiast aga ei piisa. Kolme viisaastakuga tuleb rahvamajandus tehniliselt rekonstrueerida ja ümber kujundada ühiskonna materjal-tehniline baas.

Teaduslikud ja tehnilised ideed materialiseeruvad masinaehituses, leidis rõhutamist NLKP Keskkomitee poliitilises ettekandes. Just selles tööstusharus luuakse uusi töövahendeid ja masinasüsteeme, mis võimaldavad mitmekordistada tööviljakust, parandada töötingimusi ning vähendada materjal- ja energiakulu. Just masinaehitusel rajaneb põhimõtteliselt uute ressursisäästlike tehnoloogiate kasutamine, toodangu kvaliteet. Masinaehitusest sõltub muude rahvamajandusharude progress.

Kõik see ei toimu inimese osavõtuta. Tänapäevane õpilane on homme tootja ja tootmisjuht, kellel

tuleb valmis olla endisest märksa nõudlikumas miljöös töötamiseks. Lisaks heale erialasele ettevalmistusele nõuab aeg spetsialistilt ideelis-poliitilist küpsust, kõrget üldist kultuuritaset, oskust kasutada elektronarvutustehnikat. Eriti oluline on hea keelteoskus, algatusvõime, vastutustunne, vajadus uuendada ja rikastada oma teadmisi. Selle vajaduse peavad lõpetajad kaasa saama kooliõpingist. Paremini tunnen metallide lõiketööstust, autode tehnilise hoolduse ja remondi eriala õpilasi. Nende hulgas paljud jätkavad õpinguid TPIs ja lõpetavad kõrgkooli, kutsekindlus on suur.

Impulsi andmine pidevaks enesetäiendamiseks peab toimuma õpetamise käigus. Liiga oleme veel kinni teaduse klassikalistes tõesed, uut räägime vähe. Meie eriala lõpetanu peaks ettekujutuse saama robotiseerimise algmõistetest, triboonikast, mis uurib hõõrdumise ja kulumise probleeme, lasertehnoloogiast, holograafiast (nii ruumilisest kui ka akustilisest) ja optoelektronikast — elektroonika ja optika kombinatsioonist, mille kaudu ilmselt läheb tee elektronarvutite foononarvutite.

Tundub, et õppeprotsessi nüüdisajastamisel, loova mõtteviisi arendamisel on tehnikumi võimalused üldhariduskoolide omadest paremad. Oluline on, et info muutuks teadmisteks, teadmised oskusteks, õpilase enese osa peab selles olema suur. Juba poolteist aastakümnet olen samu põhimõtteid silmas pidanud

eksamite korraldamisel. Pileti esimene küsimus on teooriaküsimus, mis nõuab põhivara tundmist, teine ülesande lahendamine teatmeteoste abil, mis kontrollib teatmeteostes orienteerumist, ning kolmas praktiline töö.

Meil on suur kaal iseseisvatel praktilistel töödel, siin hakkab õpilane probleeme nägema, nende üle mõtlema. Väga hästi võeti vastu rollimängud. Nende eesmärk on valmistada õpilasi ette tulevase tööolukorra nägema ning neis lahendusi leidma. Ühe ja sama olukorraga mõtestavad osavõtjad lahti väga mitmel tasandil, alates tööolukorrast, ning tõenäoliselt on neil ka praktilises töös kergem end partneri rolli ette kujutada. Niisugused mängud arendavad hajuvat mõtlemist, mis on loovuse eelduseks. Tulevane spetsialist peab harjuma kahtlema ja küsima. Mulle ei ole kunagi meeldinud liiga korralikud õpilased, kellel pole mingeid probleeme. Kahtlemine, katsetamine ja uue otsimine võtab kuju õppevälises teaduslik-tehnilises loometöös, mille maine on kõrge. (Muide, vestluskaaslane on tehnikumi leiutajate ja ratsionaliseerijate algorganisatsiooni esimees — V. E.). Väärte tulemused vormistame ratsionaliseerimisetpanekutena.

Kõrg- ja keskerihariduse uutmise põhisuundades on palju mõtteid, mis kutsuvad kaasa rääkima, oma seisukohti avaldama.

Praegu õpetame informaatikat ja arvutus- ja tehnikatehnikat ilma materiaalbaasita. Arvutustehnikat pannakse ette senisest laialdasemalt õpetada teadus- ja tootmisasutustes baasil. Küsimus on selles, et tuleb aru saada, mis on põhimõtteliselt uut. Kui varem läks kompuutriga suhtlemisel vaja oskusi ja teadmisi, siis nüüd nihkub esiplaanile teine võime — mõistmine. Mõistmise õpetamine pole lihtsalt teadmiste summa edasiandmine, vaid dialektilise mõtlemise kujundamine. Arvutusoskus pole masinaga mängimine, nagu mõni lihtsusatutt arvab, see eeldab oskust masina abiga mõelda, tema abil praktilisi probleeme lahendada.

Uutmisega seoses tuleks õpilaste õpikoormust vähendada. Sellest küll räägitakse, aga asi ei nihku paigast. Miks ei võiks õppenädal olla õpäevane? Laupäeval saaks õpilane tegeleda tehniliste joonestuste ja projektidega ning võidaks endale nädalase puhkepäeva, millele tal täielik õigus on. Loengumahtu saab kärpida, kui hoida aega kokku üldtuntud tööde ümberjutustamise arvel ning anda loengumaterjalid kätte paljundatult. Niiviisi soodustame pealegi iseseisva töö oskusi.

See, kes on harjunud koolis logelema, hakkab tööle moonakana. Õppimise motivatsiooni ja hariduse prestiiži aitab tõsta ning nivelleerimist vältib diferentseeritud lõpetamine vastavalt õpitulemustele ja saavutustele. Tehnikumi lõpetamisel tuleks kõne alla diplom nooremtehniku ja vanemtehniku kvalifikatsiooniga, isegi võimalus suunata tööle kvalifitseeritud tööliseks, kui õpihuvi on vähenenud.

20 aastat olen keskeriõppeasutuste vabariik-

liku metallide tehnoloogia ja metallitööde komisjoni esimehena pidanud käima teistes õppeasutustes õppejõudude tööd kontrollimas. Arvan, et kõrvalt antud nõuannetega võib lõhkuda individuaalset töösüsteemi. Rohkem peaksime usaldama õpetajat ennast, vähemalt 15% õppeajast on tal õigus kasutada oma äranägemise järgi. Enam oleks vaja eneseanalüüsi. Isiklikult olen seda teinud nii, et lindistan õppetunni. Pärast kuulan ja teen järeldused. Head informatsiooni annab hääletoon, tunnitempo, isegi ebatähtsana tunduv asjaolu — parasiitsõnade esinemine. Kõik see pakub ainet järelemõtlemiseks.

2.

Minule on sellise küsimuse esitamine põhjendatud, sest diplomi järgi olen tehnoloogiainsener. Õpetama hakkasin juba TPI tudengina 1955. a toleaeagses tööstuskoolis nr 2. Pärast poolteiseaastast insener-tehnoloogina töötamist sai minust põhikohaga pedagoog. See elukutse on mulle rahuldust pakkunud. Minu rõõm on minu õpilased ja nende saavutused, milles arvan enesege osa olevat. Paremat tasu oma töö eest ei oskagi soovida kui õpilased, kes korralikult ja õige ajaks, isegi enne tähtaega oma ülesannetega toime tulevad. Tehnikumis on neid päris palju. Pedagoogi põhitegevuseks pean kasvatamist. Kasvatada inimlikkust ajal, mil julmus on kujunenud globaalprobleemiks ja kasvatada loovisikust — kas see on siis halb elukutse? Õpetaja ameti plussid on seni miinuspoole üles kaalunud, nii et poeg valmistub isa jälgedes astuma. Tal on sama eriala mis minulgi ning käesolevast õppeaastast proovib temagi ennast õpetajana.

3.

Kõige tähtsam on hea tervis, kannatlik meel, armastus õpilaste ning oma loova töö vastu. Veel soovin suutlikkust jääda bürokraatlikes umboludes iseendaks. Meie töös probleeme jätkub ja see on tore, sest siis on edasiminekut.

Kirja pani VIIVI EKSTA

KOOLIJUHI VEERUD

NLKP XXVII kongressi järgseid mõtteid kvalifitseeritud tööliste ja tehnikute komplekssest ettevalmistamisest

SERGEI SOVETNIKOV,
Narva Polütehnikumi direktor,
Eesti NSV teeneline õpetaja

Partei seab ülesande kujundada ümber kõrg- ja keskeriharidus. (NLKP Keskkomitee poliitilisest ettekandest.)

NLKP Keskkomitee poliitilises ettekandes sisaldus kriitika üldharidus- ja kutsekooli reformi elluviimise aadressil. NLKP Keskkomitee peasekretär seltsimees M. Gorbatšov märkis: «Peab ütlema, et reformiga ettenähtud abinõude realiseerimise tempo ja põhjalikkus ei saa meid veel rahuldada.»

Milles olid reformieelse kooli puudused?

Esiteks. Endine kool sisendas noortele halvasti enesekasvatuse, enesetäiendamise, enesearendamise harjumusi. See on viinud olukorran, et 8. klassi ja isegi keskkooli lõpetanud noored ei oska iseseisvalt töötada õppe- ja teatmekirjandusega.

Teiseks. Kool ei õpetanud õpilasi lugema mõtestatult, rääkimata kiirlugemisest horisontaalselt, vertikaalselt ja diagonaalselt. Ilulugemist oskavad vähesed. Elame infotulva sajandil ja see nõuab koolilt, et iga lõpetanu tunneks lugemiskunsti.

Kolmandaks. Ainult üksikud lõpetanud oskavad konspekteerida, neile pole seda õpetatud. Paljud ei teagi, et konspekt on loetu või kuuldu lühikokkuvõte. 30 tööaasta jooksul tehnikumis olen näinud tuhandeid märkmeid: loengute, marksismi-leninismi klassikute, parteidokumentide konspekte. Enamik neist on korratu tsitaatidekogu, milles puuduvad oma fraasid ja mõtted.

Neljandaks (ja see on väga tähtis) — meie koolide lõpetanud ei oska kuulata ei õpetajat ega oma kaaslast. Neid pole õpetatud aktiivselt kuulama, pole õpetatud seda «kolossaalset keskendatust», mida N. Krupskaja on kirjeldanud V. Lenini ühe põhiomadusena. Oskuse ta kuulata ja kuulda õpetaja seletusi ei saa olla juttugi aine heast omandamisest.

Minu arvates nimelt neist puudustest peab nüüdisaegne reformitav kool jagu saama.

Üldharidus- ja kutsekooli reformi ettevalmistamisel kirjutati ja räägiti palju õpilaste töökasvatusest ja kutsealasest ettevalmistusest. Kahjuks väga vähe leidis märkimist, et kohusetruu süstemaatiline õppimine ei kasvata tööarmastust vähem kui mõttetu ja sageli halvasti organiseeritud kehaline töö.

Oleks suurepärase, kui me suudaksime kõikjal tehastes ja ettevõtetes luua õppetsehhid, ehitusorganisatsioonides, kolhoosides ja sovhoosides õpilasbrigaadid. Ideaalvariant oleks õpilastehas Moskva «Tšaika» eeskujul. See oleks suurepärase, kuid kahtlane, kas praegusel majandusliku arengu kiirendamise perioodil tööstusettevõtete juhid teadlikult lähevad välja oma ettevõtte arengu tempo pidurdamisele. Meie tehnikumil on raskusi 3. kursuse õpilaste tootmispraktika korraldamisega. Mis juhtub aga siis, kui tahame tootmisse suunata kümned miljonid õpilased? Tundub, et õigem on mõelda, kuidas paremini korraldada õpilaste ühiskasulikku tööd. Võimalused selleks on piiramatud, alates eneseteenindamisest koolis ja kodus (tingimata kodus!), kooli maaala ja kogu mikrorajooni, aga miks mitte ka parkide ja linnalähiste puhketsoonide korrashoiust, tööst kolhoosides, sovhoosides jne.

Erilist tähelepanu tuleb pöörata koolide õpetöökojade ja kodunduskabinetide varustamisele. Me peame noormeestele õpetama puuja metallitööd, et nad vähemalt kodus majapidamises vajaminevaga toime tuleksid, tütarlapsi aga paremini ette valmistama perenaisteks ja emadeks.

Peame siiski alati silmas pidama, et põhiosa tööarmastuse kasvatamisel kuulub kodule. Kui ema ja isa annavad oma võsukele taskurahaks 100—120 rbl kuus, siis võib vaevalt loota, et niisugune noor pärast lõpetamist hakkab kohusetundlikult tööle 100—120rub-

lase palga eest. Ta on harjunud seda muidu saama. Töõarmastust peab varasest lapseõlvest alates kodus kasvatama, koolis olgu põhitähelepanu kohusetundlikul õppimisel.

Õppe-tootmiskombinaadid ja koolidevahelised õppetöökojad ei asenda kvalifitseeritud tööliskaadri kutsekoolides ettevalmistamise paljuaastast kogemust. Meie jätkame endiselt töö mängimist, sest nii suurtes mastaapides pole me võimelised korraldama vanemate klasside süvendatud tööõpetust ei õppe-tootmiskombinaatides ega tootmisettevõtetes. Praegune töökorraldus õppe-tootmiskombinaatides pahatihti raiskab õppepäeva. «Pravda» juhtkirjas käesoleva aasta 6. aprillil kirjutati, et iga kolmas keskkoolilõpetanu läheb tootvale tööle, ainult 14 % nende hulgast vastavalt koolis omandatud tootmisõpetuse erialale. Ülejäänud saavad elu esimese tööraamatu, kusjuures neil pole ei eriala ega psüühilist valmisolekut selleks, mis neid tootmises ootab. Millest need arvud räägivad? Eelkõige tööõpetuse tundide madalast efektiivsusest, õpilaste halvast kutsesuunitlusest.

Tänapäeval ei kahtle tõenäoliselt keegi selles, et kutsekeskkool on kõige kindlam, end aastakümnete jooksul õigustanud kvalifitseeritud tööliskaadri ettevalmistamise vorm. Kutsekeskkooli alahindamine praegusetapil tähendab mitte tunnustada kõige õigemad ja majanduslikult tasuvamat teed kvalifitseeritud töölisvahetuse ettevalmistamiseks.

Seda, et me kutsesuunitlust teeme valesti ja haridussüsteemi planeerimine vajab korrektiive, võib tõestada ka meie linna näite varal. Narvas oli 1985/86. õa 5 8klassilist, 8 kesk- ja ainult 3 kutsekeskkooli õpilaste arvuga vastavalt 3854, 6391 ja 1078. Pole siis imestada, et kutsekeskkooli satuvad valdavalt kolmemehed. Iga direktor püüab paremaid õpilasi hoida, neid ei taheta lasta ka tehnikumi. See ei oleks võimalik, kui vastuvõtu suhtarvud oleksid planeeritud teisiti.

1986/87. õppeaastaks oli planeeritud 530 õpilast 9. klassidesse, 520 kutsekeskkooli ja 130 tehnikumi. NLKP programmi uues redaktsioonis on aga öeldud, et kavandatud abinõude realiseerimise käigus arenevad kutsekool ja üldhariduskool edasi ja lähenevad teineteisele, tulevikus aga sulavad ühte. Mis suunas peaks toimuma lähenemine? Arvan, et kutsekeskkoolide osatähtsuse tõusu läbi, vähenema peaks üldhariduskeskkoolide arv. Tallinnas on juba asunud sellele teele, Narval on aeg järgneda. Siin peaks piisama 4—5 keskkoolist. Ainult kutsekeskkoolide arvu ja nendesse vastuvõtu suurendamise teel võime kardinaalselt lahendada kvalifitseeritud tööliskaadri ettevalmistamise probleemi.

Arvan, et üldhariduskeskkooli 9. (edaspidi 10.) klassi peaks valitama õpilased, kel on eeldusi õppida kõrgkoolis. See ei välista muidugi võimalust, et kutsekeskkoolide ja tehnikumide parimad lõpetajad taotlevad kõrgharidust. Spetsialistide ettevalmistamine selle läbi

ainult võidak.

NLKP Keskkomitee peasekretär seltsimees M. Gorbatšov märkis, et töö edasine ümberkorraldamine teadus- ja tehnikarevolutsiooni tingimustes esitab kõrgeid nõudmisi inimeste haridus- ja kutsealasele ettevalmistamisele. Seoses sellega küpses vajadus ulatuslikeks ümberkorraldusteks, millele on meie maa kõrg- ja keskerihariduse uutmise põhisuundadega alus pandud. Seatakse ülesanne tagada kõrg- ja keskerihariduse ennakareng rahvamajanduse tehnilise rekonstrueerimise suhtes.

Tootmise intensiivistamine, teaduse ja tehnika progress ning distsipliini kindlustamine tõstavad tehnika osa rahvamajanduses. Kahjuks on viimasel ajal ajakirjanduses vilksatanud mõtteavaldusi, milles tehnikut ilmselt alahinnatakse. See on äärmiselt kahjulik arusaam. Tööviljakuse suurendamine käesoleval viisaastakul 2,3—2,5kordseks on võimalik ainult oma ala hästi tundvate inseneride ja tehnikute juhtimisel ning kõrge kvalifikatsiooniga tööliste osavõtul.

Mõeldes spetsialistide ettevalmistuse parandamise, keskerihariduse uutmise võimalustele, olen tulnud järeldusele luua õppekombinaate kutsekeskkoolide ja tehnikumide baasil.

Ajakirjanduses on tehtud ettepanekuid kaheastmelise kõrgkooli kohta, mille kohaselt pärast 2—3aastast õppeaega tehakse valik. Vähemvõimekad ja -töökad saaksid tehnikudiplomi, ülejäänud jätkaksid õpinguid ja lõpetaksid kõrgharidusega inseneridena. Niisugune tehnikum-kõrgkooli variant väärrib tähelepanu, kuid väiksemates keskustes, kus puuduvad kõrgkoolid, ei tule see kõne alla.

Koolireformi põhisuunad näevad ette kutsekeskkoolide õpilaste arvu kahekordistamist. Arvan, et selle ülesande täitmise kiirendamiseks peaks orienteerima tehnikumi ette valmistama nii tehnikuid kui ka kõrge kvalifikatsiooniga töölisi. Selleks peaks kutsekeskkoolid ja tehnikumid liitma ühtseteks kompleksideks vastavalt ettevalmistatavatele erialadele. Meie linnas võiks sel põhimõttel avada 3 õppeasutust tekstiili, ehituse ja energeetika erialadega polütehnikumi ja kutsekeskkoolide nr 8, 14 ja 22 baasil.

Mis oleksid niisuguste komplekside eelised? Tehnikute ettevalmistuse nõrk külg tänapäeval on see, et neil puudub tööliste kvalifikatsioon. Kutsetehnikumis (nii võiks nimetada uusi õppeasutusi) saaksid õpilased 2—2,5 õppeaastaga kutsekeskkoolile vastava ettevalmistuse. Pedagoogidel on piisavalt aega õpilaste tundmaõppimiseks ning otsustamiseks, kellele anda I astme lõpetamise diplom tööliste kvalifikatsiooniga, kellele soovitada jätkata õpinguid tehnikudiplomi saamiseks.

Mida see annab kutsekeskkoolidele? Tõuseb nende prestiiž, see on praegu väga oluline.

Eksperimendi korras võiks meie vabariigis paar sellist õppekompleksi käiku anda ja praktikas katsetada. Võimalik oleks luua kutsetehnikum Narva Polütehnikumi ja Tööpuna-

lipu ordeniga autasustatud A. Kreisbergi nimelise kutsekeskkooli nr 8 alusel. Baasettevõtteks oleks «Kreenholmi Manufaktuur».

Aeg niisuguseks eksperimendiks on küps. Narva Polütehnikumi autoriteet kudumistööstuse tehnik-tehnoloogide ja tehnik-mehaanikute ettevalmistamisel on küllalt kõrge, kuid tehnikumi võimalused ei leia täiel määral rakendamist. Õppetöökodasid, kabinette ja laboratooriume saab kasutada intensiivsemalt,

ühiselamu töötab veerandi koormusega. Samal ajal kutsekeskkool nr 8 tunneb puudust töökodadest, ühiselamukohtade arv on piiratud. Kahe õppeasutuse ühendamine annaks täisväärtusliku õppebaasi kvalifitseeritud tööliste ja tehnikute ettevalmistamiseks üheaegselt.

Üeldust võib teha järelduse: haridussüsteemi tuleb reorganiseerida komplekselt — üldharidus-, kutseharidus- ning kõrg- ja keskeriharidussüsteemi üheskoos.

□ Eesti NSV Haridusministeeriumi aukirja annab Tartu poistekoori 25. aastapäeva kontserdil peadirigent Uno Uigale üle Eesti NSV haridusministri asetäitja Kalju Luts.

□ Tartu poistekoori 25. aastapäeva kontsert TRÜ aulas. Juhatab Undel Kukk.

VELLO MARANDI foto

Kuidas õpetada eetikat?

THEA HERODES,
Paide rajooni kutsenõuandla metoodik, ÜPUI liige

Esimene õppeaasta kodanikuõpetuse ainete viimase lüli — eetika õpetamist on seljataga ning võib teha esialgset analüüsi.

Kõigepealt, kodanikuõpetuse ainete edastamine õpilastele pole tavaline õpetamine ja koolitüki äraõppimine, vaid veendumuste ja arusaamade kujundamine asjade ja sündmuste tegelikust olemusest ning esitatavate tõekspidamiste omaksvõtmine. Sellest peaks jätkuma teavet kogu eluks. Seetõttu nõuab kodanikuõpetuse ainete õpetamine eriti suurt sisenemis- ja veenmisoskust, usutavust probleemide seadmisel ja analüüsil. Väikese tähtsusega pole ka improviseerimisoskus, sest üsna sageli tuleb käigupealt muuta valmismõeldud tunnimudelit. Julge tuleb olla eri õpetamisvõtmete ja metoodika kasutamisel. Iga tund nõuab hoolikat ja väga põhjalikku ettevalmistust, mis muidugi võtab tublisti aega. Ideaalne oleks, kui jõutaks ette valmistada mitu tunnivarianti ning anda iga tundi maksimaalse pingega.

Esitatud on ideaalmudel, selle järgimine iga-päevatöös kaugelgti mitte alati teostatav, sest pahatihti peab õpetaja lahendama päeva jooksul sadu suuremaid ja väiksemaid probleeme ning selle kõrval andma ka tunde. Kahjuks ei jõua ta sageli tundi korralikult sisse elada, rääkimata õpilastest, kes võtavad õpetaja hoiaku spontaanselt omaks. Nii sünnivad kiiruga, pealiskaudselt antud tunnid. Kontsentreerumist ja rolli sisseelamist nõuab kodanikuõpetus aga eriti. Juhuslikult ja pealiskaudselt antud tund võib palju ära rikkuda, muuta nulliks senitehtu.

Kui ma eetikat õpetama hakkasin, olid mul mõningad eelteadmised lähedastest ainetest olemas. Olin õpetanud kutse-eetikat ja psühholoogiat kooperatiivkoolis, esteetikat, õigusõpetust ja pisut ka perekonnaõpetust kutsekeskkoolis. Ainetevahelistest seostest rääkides ei saa mainimata jätta sedagi, et paljus aitasid minu geograafiateadmised, sest rahvastiku teemat käsitledes olid alati jutuks ka eri rahvaste ja rahvuste kombed, traditsioonid, kujunemine jmt.

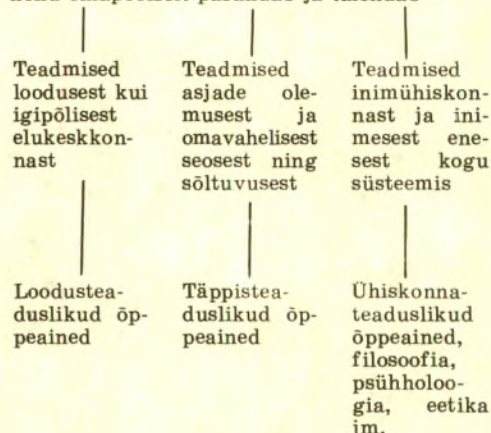
Omapäraselt suhtuti aine nimetusse — eetika on võõrapärane ja arusaamatu isegi täiskasvanutele, moraaliõpetus aga kohutab oma pealetükkivusega. Aine juurde asudes tegin endale selgeks, et mitte mingil juhul ei tohi hakata moraali lugema.

Esimene ja vast kõige raskem ülesanne oli õpilastele selgeks teha eetika õpetamise vajalikkus ja põhieesmärgid. Tänapäeva õpilane on väga ratsionaalne, kui ta leiab, et mõni tund, eriti veel fakultatiivne, on talle mitteoluline, siis ta sinna lihtsalt ei tule. Mõtlesin kaua, mida teha esimeses tunnis, sest sellest sõltub kogu edaspidine. Oli vaja tõestada, et eetika on vajalik. Nii tulingi mõttele anda õpilastele teavet inimkonna ühismälust ning inimese enese kohta kogu süsteemis.

Põhimõtteliselt tegin seda nii:

INIMKONNA ÜHISMÄL

Kõikide inimkonna ajaloo vältel kogunenud teadmiste üldistused, mida iga põlvkond omapoolselt parandab ja täiendab

Skeem on primitiivne ega pretendeeri põhjalikkusele. Suulises vestluses rõhutasin eetika tähtsust ja osakaalu. Tahtsin näidata, et eetika ei ole mingi eraldiseisev ning äkki esilekerkinud distsipliin, vaid on inimühiskonnas põlvkonnalt põlvkonnale edasi antuna alati eksisteerinud. Eetika reguleerib indiviidi käitumist ühiskonnas. Sellega on väga tihedalt seotud ka õigusõpetus.

Nii nagu matemaatikat ja keemiat õppima asudes tuleb alustada vanade kreeklaste panusega nimetatud teadustesse ning järk-järgult jõuda tänapäevani (informaatika, arvutitehnika), tuleb ka eetika õppimist alustada eetika ajaloost. Inimühiskond ja tema majandusmehhanism saavad eksisteerida vaid loodusteadusi tundma õppides ja loodusseadusi arvestades. Liikudes üldiselt üksikule jõudsin inimese kui indiviidini. Kui psühholoogia puudutab põhiliselt inimese bioloogilisi külgi (võimed, temperament, närvisüsteemi omadused jm), siis eetika kui kõlblusõpetus käsitleb iga üksikindiviidi eksisteerimise võimalikkust ühiskonnas, teiste inimeste hulgas. Kõik oleme harjunud maast-madalast õpitud ja õpetatud tõdedega (tuttavate tervitamine, vanematest inimestest lugupidamine, enese ja teiste inimeste väärikuse ja au austamine). Palju on räägitud aususest, headusest, kurjusest jne. Kas ausus, headus, kurjus, kõlblus on ainult meie ühiskonna või ühiskonna probleem üldse või iga ühiskonna liikme, st iga inimese probleem. Kui tahad, et sind austataks ja si-

nust lugu peetaks, siis tuleb ka endal teiste vastu austust ja lugupidamist üles näidata. Eetika aine sisu ja eesmärk ongi minna ajas ja ruumis nii palju tagasi, et saada ettekujutus sellest, kuidas ja miks tekkis moraal, kui sügavale ühismällu ulatuvad kõlbluse juured.

Arvatavasti suutsin õpilasi veenda eetika vajalikkuses, sest rohkem probleeme sellest enam ei tulnud.

Esimesel poolaastal tegin kirjandi teemal: «Inimesel pole valikut, ta peab olema inimene ja jääma inimeseks». Sellele pealkirjale sattusin juhuslikult, lugedes Valdeko Tobro raamatut «Teatri- ja filmikriitika». Tulemused olid masendavad, palju kulunud kõrgeleannulisi loosungeid ja väga vähe oma mõtteid. Töö kirjutamiseks ei andnud ma ühtki soovitusi. Hiljem paar õpilast käis protesteerimas, miks ma ei öelnud, millises suunas arutleda, nemad omapead ei suuda midagi arukat kirja panna.

Teisel poolaastal tegin paar kirjalikku tööd, kus ei andnud kohustuslikke küsimusi nagu tavaliselt, vaid kirjutasin õpitud materjali ulatuses 8–10 küsimust tahvile ning lasksin nende hulgast õpilastel endil valida 2 kõige sobivamat teemat. See sobis hästi ka teema «Valikuvabadus» illustreerimiseks. Kogu eetika kursuse kaalukaim töö oli referaadi koostamine. Teemade leidmisega läks tükk aega. Tuli arvestada jõukohasust, programmi, kirjanduse kättesaadavust, aktuaalsust. Veebruari keskpaigaks olid referaadi teemad (kokku 30) koostatud. Kirjutasin need kaartidele ning lasksin õpilastel loosi tõmmata. Hiljem lubasin referaati pinginaabritel koos teha ning vajadusel teemasid vahetada. Aega andsin kaks ja pool kuud ning teatasin ka, et oma tööd tuleb teiste ees suuliselt kaitsta. Referaatide teemad olid järgmised: 1. Jäävad väärtused maailmapildis. 2. Mure maailma pärast ei ole kangelaste prioriteet. 3. Kultuuri eetilise põhiiseloome. 4. Eetika põhjendamine 17. ja 18. sajandil. 5. Keegi ei takista elada nii, et see poleks kooskõlas Sinu loomusega. 6. Indiivid, kogukond ja jumal. 7. Töö kui väärtus. Suhtumine töösesse kui inimese esmavajadusse ja kohustusse. 8. Inimeste vahetu suhtlemine, suhtlemisküllastus ja -vaegus. 9. Sotsiaalne keskkond elulaadi kujundajana. 10. Elulaadi tüübid Eesti NSVs. 11. Sotsialistliku elulaadi põhijooni. Õpilaste elulaad. 12. Massiteabevahendid ja elulaad. 13. Isiksus ja indiivid eetikas. 14. Rahvuslikud iseärasused inimeste psüühikas. 15. Inimese kõitvus teise inimese silmis. Suhtumise sotsiaalne ja eetilise tagapõhi. 16. Moed läbi aegade. Inimene ja mood. 17. Inimene ja töö. Töösuhetumist kujundavad tegurid meie ühiskonnas. 18. Eetika ajalooline areng. 19. Isiksus kui ühiskondlike suhete produkt ja subjekt. 20. Noorus otsib ennast, on seda alati teinud. 21. Isiksus ja kultuur. 22. Inimese suhtumine iseendasse kui kõlbeline probleem. 23. Olla ja näida kõlbeline probleemina. 24. Suhtlemisraskustest ja nende ületamise teedest. 25. Loodus kui inimkonna ole-

masolu eeldus ja tingimus. Inimühiskonna ökoloogilise eetika põhiprintsiibid. 26. Ideaalide kohast ja tähtsusest ühiskondlikus elus. 27. Uue aja kultuuri tähendusliku maailmapildi elementidest. 28. Euroopa orjandusliku ühiskonna inimese kõlbluse arengutendentsidest. 29. Feodaalühiskonna inimese kõlblusest. 30. Kodanliku ühiskonna inimese kõlblusest.

Enamik õpilastest sai referaatide sisulise ja vormilise koostamisega hästi või rahuldavalt hakkama. Ka suuline kaitsmine möödus hästi. Kaitsmiseks palusin valmistuda kõigil õpilastel, esinejad otsustas loos. Kümnekond õpilast ei tulnud referaadi koostamisega siiski toime, andsin neile võimaluse teha suuline arvestus. Kolm õpilast ei teinud ka arvestust ära.

Materjali esitamist raskendas õppekirjanduse hiline mine, meieni jõudsid J. Veimeri koostatud abimaterjalid õppebrošüüridena alles jaanuari lõpul. Paar tundi läks aega õpiku keele ja stiiliga harjumiseks. Kui selle ajani olin tundides kasutanud vestlusmeetodit, siis nüüd sai võimalikuks ka iseseisev töö. J. Veimeri abimaterjali põhjal koostasin tabeli, mille täitmist tunnis analüüsisime. Tabeli pea on koostatud täpselt J. Veimeri eetikaõpiku järgi: inimeste üldised töökspidamisemised (uskumus ja usud); inimene ja aeg; inimene ja ruum; inimene ja inimene; inimene ja tema tegevus; hirm, häbi, süü; töö, rikkus, vaesus; inimene ja loodus; inimese kõlbelist käitumist reguleerivad mehhanismid; inimese vöörandumine; inimene ja asjad. Esimesse veergu ülalt alla on märgitud ühiskondlikud formatsioonid (samuti J. Veimeri eetikaõpiku järgi). Tabel andis üsna ülevaatliku pildi eetika ajaloolisest arengust kuni nüüdisajani. Selle täitmine võttis õpilastelt 4 tundi aega. Õpilased kurtsid õpiku keele raskust, nad ei olnud harjunud töötama nii sisutiheda ja iseseisvat mõttetööd nõudva tekstiga. Lugemiku katkendite sisu tuli sageli õpetajal lahti mõtestada.

Õppeaasta jooksul kasutasin ka mõningaid teste ja küsimustikke.

Viimaseks tunniks palusin valmistada kirjalikuks mõttevahetuseks teemal «Mida arvate eetika aine ja selle õpetamisest?». Et mõttevahetus oleks avameelsem, tegime selle anonümselt. Huvitas vastuste sisu, mitte see, kes arvamust avaldas. Väike valik õpilaste mõtteid:

□ «Eetika on huvitav ja oleks veel huvitavam, kui asjadest räägitaks lihtsamalt. Õpikus on minu arust asjad liiga keeruliseks aetud ja kui esimest korda raamatu kätte saad, ei oska sellega midagi pihta hakata. Praktilisi töid võiks olla rohkem, sest huvitav on teada, mis sinus eneses peitub.»

□ «Eetika on päris huvitav aine, aga palju on selliseid keerukaid lauseid ja sõnu, millest aru ei saa. Õpik võiks olla kirjutatud lihtsamas keeles. Huvi on pakkunud testid, mida võiks rohkem teha. Tabeli tegemine oli kasulik, selle järgi oli võimalik võrrelda inimest aega-

de jooksul. Rohkem võiks rääkida tänapäeva inimesest, tema käitumisest erinevates olukordades. Tundides võiks olla rohkem praktilist tegevust.»

□ «Mina ei pea õigeks õpetada sellist ainet nagu eetika. Neid teadmisi (kui seda võib nii nimetada) ei lähe ju kuskil tarvis, sest mis see meisse puutub, mis oli kunagi hallil kiviajal või keskajal. Põhilise nendest aegadest oleme teada saanud juba ajalootundides. Selle asemel võiks hoopis olla aine käitumiskultuurist ja suhtlemisest. Praegu inimesed ju ei oska ennast väljendada ja kui ütlevadki midagi, siis suure vaevaga, poole pead ise juurde mõtlema, enne kui üldse aru saad. Siit järeldus — vaja oleks ka suhtlemisõpetust.»

□ «Kindlasti vajalik, tunde võiks rohkem olla. Peaks jääma samamoodi, et hinnataks arvestusena. Loenguid võiks pidamas käia tuntud psühholoogid ja mõtteteadlased.»

□ «Mulle tundub, et kui ma loeksin seda, mis on eetikaõpikus, mõnest teisest aineramatust, peaksin seda ballastiks. Võrreldes mõne teise ainega erilist tarkust ei saa. Raba aasta otsa referaadi ja muu säärasega, tunnistusele saad ainult, «arvestatud» («5» oleks siiski parem). Kuid päris niisama ei tehta midagi. Kui uus õppeaine vajab eetika veel lihvimist, sellisel kujul on ta veidi vastuvõtmatu.»

□ «Eetika aine võiks jääda 11. klasside programmi, see laiendab silmaringi, on ehk isegi vajalikum kui mõned teised ained. Eetikat võiks olla rohkem kui 1 tund nädalas ning hinnata hindega. Arvan, et selle aine õpetamisega võiks alustada juba varem. Tegelikult on ju probleem lihtne, meid kõiki puudutav moraal. Samuti teadmised, töökspidamised inimesest endast. Eetika annab ülevaate inimeste arengust, ka tegelikust elust räägitakse selliseid asju, mida harva välja öeldakse.»

□ «Meile oleks hoopis rohkem vaja õpetada meie oma rahva kultuuri, kunsti jms, mis harraks hinge. Mul on kahju, et see eetika kursus meil nii ruttu läbi sai. Saime teada algmõisted ja põhitõed. Kuid see on kindlasti väga väike osa tegelikust mahust.»

□ «Peoleks mõeldav olnud, et kohe oleksime käsitlenud hakanud tänapäeval esinevaid probleeme. Seepärast oligi tore, et saime tutvuda eetika ajalooaga. Üsna palju teadmisi oli meil juba enne olemas (ajaloo, ühiskonnaõpetuse tundidest), kuid me pole osanud neid niimoodi vaadelda. Nüüd on nagu terviklik süsteem või seos järjepidevalt arenevast eluvaldkonnast. Oli huvitav teada saada, kuidas inimesed on suhelnud, kuidas nende väärtusorientatsioonid, ellusuhtumine, silmaring jne on muutunud. Iga ühiskonnakorra ajal ja igal eri maal on alati olnud nii positiivseid kui negatiivseid moraalnorme, mille järgi joondutakse. Praegugi ei ole kõik kaugelki täiuslik. Me ei ole ju paljude asjadega rahul, vaid otsime uusi võimalusi, kuidas paremini elada.

Mulle meeldis aine seepärast, et igas tunnis oli õpetajal elust palju näiteid tuua, mis tegi

meile teooria selgemaks, tõelisemaks, sest algul oli raskusi uude valdkonda sisseelamisega.

Üllatas, et meid nii vähe küsiti, jäi ära sissejuurdunud komme pabistada, spikreid valmistada jne.»

□ «Arvan, et kõik oli tore, kuid rohkem oleksime võinud vestelda ka nüüdisnoorte käitumis-, suhtlemismallidest. Väga sageli tekivad meie vahel lahkkelid ja mittemõistmine just sellepärast, et oleme erinevate töökspidamistega, kannatame suhtlemisvaeguse all. See on tänapäeval valus probleem.

Ühinen enamiku õpilaste arvamusega, et eetika õpetamine meie koolides on väga vajalik ja võib-olla on selle edastamisega hiljaks jäänud.»

Ainult ühe õppeaasta põhjal ei saa väga põhjalikke järeldusi teha, kuid mõningad tähelepanekud ja ettepanekud siiski.

1. Seoses koolireformiga tulevad meie koolidesse mitmed uued õppeained, nende hulgas ka kõnesolev eetika ning arvutiõpetus. Nende ainete õpetamine toimub esimestel aastatel katse-eksituse meetodil, mis on teatavasti kõige rohkem aega ja vaeva nõudev töömeetod. Eksperimendi teostajaid — õpetajaid tuleks kas moraalselt või materiaalselt stimuleerida, ühtlasi peaks eksperimenti suunav organ (PTUI) kuulama õpetaja töö aruannet vähemalt kord poolaastas.

2. Kas poleks mõeldav vähese tundide arvuga õppeaineid (1 tund nädalas) hakata õpetama tsükliliselt, nii nagu teistes koolitüüpides. 1 tund nädalas hajub liialt. Vaheaegade ja pühade tõttu võib juhtuda, et 2—3 nädalat pole ühtki tundi. Selle all kannatab õpetamise kvaliteet.

3. Õppekirjandus või abimaterjalid peaksid vähemalt õpetajani jõudma õigeaegselt. J. Veimeri lugemik ja õpik on koostatud erudeeritult, sisutihedalt. Nõuab tõsist mõtetööd, et igast teemast õigesti ja põhjalikult aru saada. Etteheiteid tahaksin teha mitte õpiku sisu, vaid vormi kohta. Sellised trükitehniliselt halva kvaliteediga brošüürid kooliõpikuteks ei sobi. Ka katseõpikud peaksid olema kvaliteetsed ja õpilastepärased. Neis tahaks näha pildimaterjale (fotod, illustratsioonid, skeemid jne). Eetika materjale peaks täiendama probleem- ja situatsiooniülesannetega igapäevases elust, asjatundlikult koostatud küsimustikega isiksuse kohta, mis juhiksid õpilaste tähelepanu ühele või teisele probleemile neis endis. Vaja oleks ka traditsioonilisi näitmaterjale, nagu slaidide komplekte, tabeleid jne.

Arvan, et eetika tuleks kohustusliku õppeainena lülitada ühiskonnateaduslike õppeainete programmi ja sellega seoses rõhutada iga inimese osatähtsust ühiskonnas ja ühiskondliku elu sõltuvust iga inimese tegevusest, et jätta võimalikult vähe ruumi isiksuse anonüümsusele kui inimühiskonna väljakujunenud käitumisnormidest kõrvalekaldumise kasulavale.

Õpilaste majandusliku mõtlemise kujundamise võimalusi

MILVI KUURA,
kutsekeskkooli nr 2 poliitökonoomia
õpetaja

Viimasel ajal on tõsiselt päevakorrale võetud majandushariduse omandamine mitmel tasandil. Meie maal on töötajate majandusteadmiste vajadust mõistetud nõukogude võimu esimestest aastatest. Majandusteadmisi on töötajatele antud mitmesugustes vormides kohe pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni. Nõukogude võimu esimestel aastatel kasutati selleks ajakirjandust, poliitmassilise töö mitmeid vorme ja tööliiskooseid.

Tänapäeval on organiseeritud laialdane majandusharidussüsteem, mis haarab pea igat töötajat. Majandusteadmiste korraldamise ja õpetamisega tegelevad partei-, ametiühingu- ja komsomolorganisatsioonid, majandusorganid. Vastutusrikas ülesanne õpilaste majandushariduse ettevalmistamisel lasub koolidel.

Majandusteadmised on õpilastele vajalikud, sest madala majanduskultuuriga inimene ei ole edukas isiklikus elus ega töös. Majanduskultuuri näitaja on seegi, kuidas õpilased suhtuvad kooli inventarisse, oma õppevahendisse, teiste õpilaste ja oma isiklikesse asjadesse. Kahjuks ei valitse siin alati vajalik kord, arusaamine ja heaperemehelikkus.

Siim Kallas rõhutab, et kõikidele rahvas-tele on omane teatud majanduskultuur (3, lk 533). Majanduskultuur kuulub vaieldamatult inimese üldisesse kultuuritasemesse ja sellest oleneb, kuidas ta suhtub oma tööülesannetesse ning orienteerub keerulistes majandusuhetes. Filosoofia leksikon ütleb, et kultuur on inimkonna poolt ühiskondlik-ajaloolise praktika käigus loodud ja loodavate materiaalsete ning vaimsete väärtuste koguhulk, inimese loova tegevuse ja selle tulemuste ühtsus. Materiaalse kultuuri alla kuuluvad tehnika, tootmis- ja kogemused ja materiaalsed väärtused.

Inimese mõtteviisi, tema arusaamad, üldkultuuriline tase ja majanduslik areng on seotud mõisted. Majanduslik mõtlemine võib majanduslikust arengust ees sammuda ja võib sellest maha jääda. Tänapäeva oludes, kus on seatud ülesanne tagada meie maa majandamises uus aste, tuleb oluliselt tõsta õpilaste majanduskultuuri ja teha kõik selleks, et nende majanduslik mõtlemine ei jääks majanduse arengust maha.

Majandusteadmiste argitõdede omandamine algab inimesel üsna varakult. Mida arukam on see nooruses, seda arenenum on inimene edaspidises töös, ühiskondlik-poliitilises ja isiklikus elus. Eks siingi kehti rahvatarkus, et mida Juku ei õpi, seda Juhan ei tea. Majanduse argiteadmised saab laps kodust. Kodu on koht, kus laps õpib hindama meid ümbritsevaid esemeid, kodu vajadusel teeb kaupluses oma esimesed majanduslikud pisitehingud. Kodust saab laps esimesed majanduskogemused, mis avalduvad kas või selles, kuidas toimida tühja limonaadipudeliga või kuidas suhtuda leivasse. Kodust õpib laps ümber käima ka ühiskonna varaga ja oma suhtumist laiendab ta edasi koolile ning hiljem tööle.

Majandusteadmiste õpetamise tänapäevastamine ja tõhustamine on aja nõue. Toome siinkohal esile Siim Kallase sõnastatud kolm majandusliku mõtlemise tasandit — ühiskondliku, tööalase ja isikliku (3, lk 534). Need on lähtealuseks ka õpilaste majandusliku mõtlemise kujundamisel, nende vaimse maailma rikastamisel.

Kui töötajate majandushariduse teemal on ilmunud massiteabevahendites rohkesti informatsiooni ja arutelusid, siis õpilased on jäänud tagaplaanile. Ajalehed ja ajakirjad ning televisioonisaated aitavad paljuski kujundada õpilaste õiget ja aktiivset majanduslikku mõtlemist. Aktuaalsed ning mõtlemapanevad on olnud Eesti Raadio saated leivast ja selle tootjatest. Huvitavaks kujunes kutsekoolide õpilastele mõeldud telesari «Majandus ja meie». Lõpusaates, mis oli viktoriinivormis, osalesid Tallinna kolme kutsekeskkooli õpilased, sealhulgas ka õpilased kutsekeskkoolist nr 2. Kõikide koolide õpilased orienteerusid hästi majandusküsimustes. Saade tõstis huvi majandusküsimuste vastu tervikuna ja pani õpilased mõtlema mitmete probleemide üle. Seda oli tunda elevusest koolielus nii saate ajal kui ka järgnevatel päevadel.

Tahaks loota, et õpilaste majandusteadmiste kujundamise kohta võtavad edaspidi sõna nii majandusteadlased, pedagoogid kui ka lapsevanemad, kellel kindlasti on teadmisi ning praktilisi kogemusi, millega on huvitav tutvuda laiemal üldsusel.

NLKP XXVII kongressi materjalides on öeldud, et ühiskonnateadused on elu nõuetest teatud määral irdunud (2, lk 97). Elujõulised on need teadmised, mis lähtuvad praktikast. Ja eks alustatud üldharidus- ja kutsekooli reform ühendabki õppimise ja tootmistöö leninlikku printsipi, mis tagab noorte ettevalmistamise eluks ja tööks. Kutsekeskkoolis nr 2 on õpilaste teoreetiliste teadmiste omandamine vahetult seotud tootmispraktikaga, kus ka õpitud majandusteadmised seostatakse tulevase tööga.

Sellised eelnevalt õpitud majanduskategooriad on toodang, palk, põhi- ja käibefondid, tööviljakus, säästlikkus jm.

Majandusliku mõtlemise kujundamise va-

hend on esmajoones õppetund. Kutseharidussüsteemis on õppeprogrammidesse lülitatud sellised õppeained nagu töö ja tootmise ökonomika, poliitiline ökonomia ja ühiskonnaõpetus. Nimetatud õppeained tagavad õpilaste miinimumteadmised majanduskategooriate algtõdedest. Tootlike jõudude ja majandussuhete areng on majandusliku mõtlemisega seotud. Majanduse arengu ja selle suundade iseloomustamiseks on vajalik teoreetiliste teadmiste pagas. Majanduslik mõtlemine on omakorda seotud tootlike jõudude ja tootmissuhete arenguga. Majanduse õppetundides peab õpilane omandama veendumuse, et majandusteadmised on vajalikud, et seostada isikliku majandusliku mõtlemise ja olemise tasapind ühiskondliku ja tööalase tasapinnaga. Majanduslik mõtlemine tuleb suunata sellele, et õpilane huvituks koduvabariigi, linna, rajooni, baasettevõtte, kodumajandi ja kogu meie riigi majanduselust. Õpitud tuleb seostada eluga. Õpilastele on jõukohane ettekannete ja majandusreferaatide koostamine, mille temaatikat saab edukalt seostada baasettevõtete, kodumajandite või linna majanduselu mitmete külgedega.

Kutseharidussüsteemis korraldatakse peaaegu igal aastal koolidevaheline majandusreferaatide konkurss. Parimad referaatide koostajad on lõpuüritustel tutvustanud oma tööd. Kuulajad on valinud parima referaadi ja esitaja. Konverentsil on osalenud nimekad majandusteadlased, külastatud on ettevõtteid ja näitusi. Edukalt on meie vabariigi õpilased võistelnud ka üleliidulisel areenil. Edu on saanud nende koolide õpilasi, kus õpilased on teinud omapoolseid uurimisi baasettevõtetes, kodurajoonis ja vanemate töökohas.

V. Klementi nim kutsekeskkoolis uurisid tulevased meeste ülerõivaste rätsepad praktika-päevade otstarbekat kasutamist baasettevõttes. Tehti tööpäeva tööaja kadude pildistus, et ilmnenu tööajakaod väheste ümberkorraldustega likvideerida. Nimetatud uurimus tunnistas laureaadi diplomi vääriliseks üleliidulisel kutsekoolide majanduskonverentsil.

Töötades baasettevõtetes, saavad õpilased edukalt teha vaatlusi ja pidada asjatundjatega vestlusi nende antud ülesannete lahendamiseks. Õpilased saavad kogutud materjale süstematiseerida, hinnata ja rühmitada. Ka mõningate järelduste tegemine kogutud andmete alusel on õpilasele jõukohane. Mida varem noor inimene puutub kokku selliste majanduslike mõistetega nagu kokkuhoid ja säästlikkus, tööviljakus ja sotsialistlik võistlus, seda paremini elab ta tulevikus sisse oma töökollektiivi ellu.

Muidugi nõuab see õpetajalt vajalikku organiseerimist, abi kooli juhtkonnalt ning mõistvat suhtumist baasettevõtetelt.

Edasi kulgeb majandusliku mõtlemise suunamine laiematele küsimustele. Majandusega on seotud loodusliku tasakaalu, aine ja energia probleemid, mis on muutunud globaalseteks.

Ka selliste teemade uurimisega tulevad õpilased hästi toime. Kutsekeskkooli nr 2 õpilased on uurinud vete reostust ja kaitset Eesti NSVs, teaduse ja tehnika arengut ning esinenud sellekohaste ettekannetega. Aastaid tagasi toimunud vabariikliku üldharidus- ja kutsekoolide majanduskonverentsil teemal «NSV Liidu rahvamajandus kui ühtne majanduskompleks» saavutasid kutseharidussüsteemi õpilased häid tulemusi. Teemadering oli laialdane ja andis hea ülevaate õpilaste majanduskultuurist meie vabariigis.

Kõikide majandusküsimuste lahtimõtestamisel on teretulnud ka ainetevaheliste seoste leidmine. Arvutitehnika tundides saab edukalt põhjendada arvutite kasutamise majanduslikku vajadust ja efekti. Tootmise üleviimine elektroonikale avaldab suurt mõju majanduse tehnilise rekonstrueerimise tempodele. Ent selleks on vaja moodsaid arvuteid, nende varustamist tarkvaraga, samuti teadmisi nende kasutamiseks. Majanduskategooriaid saab kasutada ka matemaatika- ja füüsikaülesannete koostamisel ning tehnika arengu iseloomustamisel. Ka ühiskondlik-poliitilisi alasid tutvustavates tundides saab laiendada õpilaste majandusteadmisi. Ajaloos, kus formatsioonide vaheldumine on otseselt seotud tootlike jõudude ja tootmissuhetega, ei saa majandusküsimustest mööda minna. Moodustavad ju tootmissuhete ja tootlike jõudude ühtsus teatava ajaloolise tootmisviisi. Tootlike jõudude arengut saab ilmetada näidetega majandusest, tutvustades tootmisvahendeid ühes või teises formatsioonis tänapäevani välja.

Töö mitmekesistamiseks korraldatakse kutseharidussüsteemi koolides igal õppeaastal koolisiseseid majanduskonverentse. Meie koolis toimub see aineolümpiaadi ja kõnevõistluseks. Taoline vorm arendab noorte aktiivset ellusuhtumist. F. Engels on rõhutanud, et inimhinge loomuses peitub vajadus ise aktiivne olla. Seepärast ei ole vajadust vägivaldselt inimesi tegutsema sundida, vaid tarvis on anda ainult õige suund nende kaasasündinud aktiivsusele (4, lk 528). Poliitökonoomia olümpiaadidel ja kõnevõistlustel on õpilasi haaranud tõeline majanduslane aktiivsus ja kaasalöömise lust. Küsimuste koostamisel on lähitutud sellest, et on omandatud majanduse algteadmised poliitökonoomia kategooriate tundmisel ja oskus iseseisvalt lahendada probleemülesandeid. Koostatud küsimused võimaldavad õpilastel analüüsida ühiskonnaelu fakte, hinnata neid klassipositsioonilt ja teha järeldusi.

Majandusliku mõtlemise levitamise aktiivne vorm on ka avalik kõne. V. I. Lenin pööras suulisele propagandale suurt tähelepanu: «Isiklik mõjutamine ja koosolekutel esinemine on poliitikas mõõtnatult suure tähtsusega. Ilma nendeta ei ole poliitilist tegevust, ja isegi kirjutamine muutub vähem poliitiliseks» (1, lk 288). Kõnevõistluse ülesanne ongi arendada õpilase esinemis- ja väljendusoskust.

Suundudes lihtsalt keerulisele, tuleb õpilast õpetada olema kõikides majandustegevuse lüli- lides ökonoomne ja arukas. Tihti kehtib aru- saam, et ökonoomsus tähendab inhsust, kokku- hoid koorderdamist. Ökonoomsus on majandus- lik termin, mis tähendab kokkuhoidu, sääst- likkust ja säästu võimaldavat tegevust. Meie igapäevaelus ja töös on võimalik esitada roh- kesti sellekohaseid näiteid. Ökonoomsuse kee- rulisema tasandiga on seotud materjalima- hukuse, energia- ja tööjõukulu vähendamine rahvamajanduses. Uute masinate tootmisega võime aastaarvestuses kokku hoida ligi 12 miljoni inimese töö, üle 100 miljoni tonni kü- tust ja saada paljude miljardite rublade ula-

tuses efekti (2, lk 31). Need on mõtlemapane- vad arvud.

Juba varajases nooruses peab juurduma arusaam, et see, mille me ise teeme, meil ka on, sellest hakkame elama.

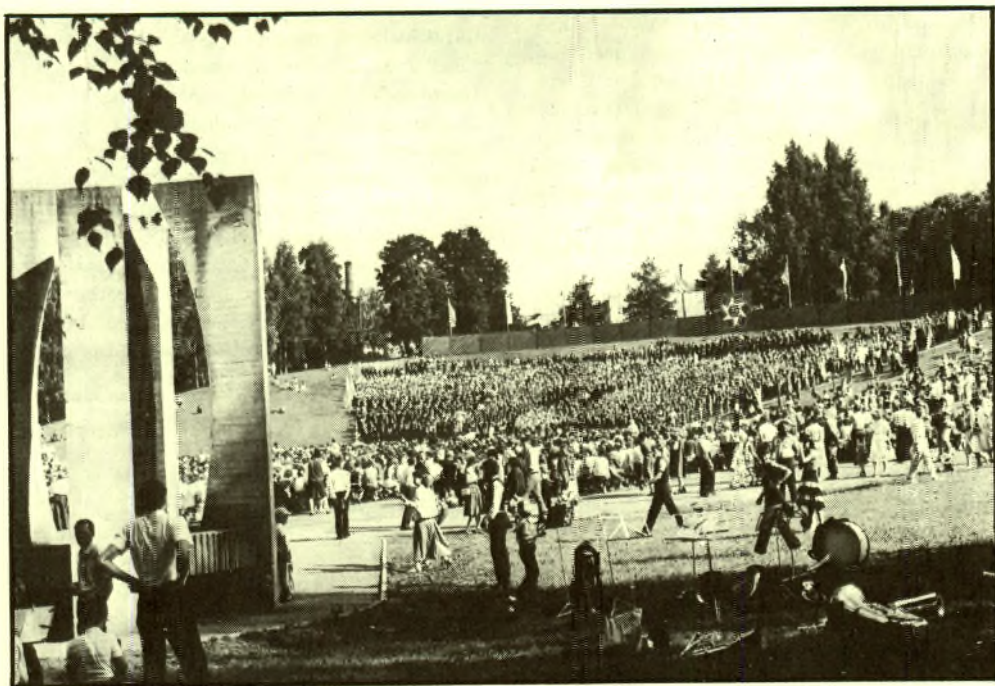
Kirjandus

1. Lenin V. I. Lunatšarskile. Teosed. 34. kd.
2. Gorbatsšov M. NLKP Keskkomitee poliitiline ettekanne Nõukogude Liidu Kom- munistliku Partei XXVII kongressile. Tallinn, 1986.
3. Kallas S. Majanduslikust mõtlemisest ja majanduskultuurist. — Looming, 1985, nr 4.
4. Энгельс Ф. Успехи движения за социальное преобразование на континенте. Соч. Том I.

- Avasõnad enne laulupeotule võlumist poistekooride laulupeo üldjuhilt Uno Uigalt.
- III poistekooride laulupidu Tartus.

VELLO MARANDI fotod

PSÜHHOLOOGIAVEERUD

Murdeevaliste suhetest oma vanematega

ENE-MALL VERNIK,
TPeDi pedagoogika ja psühholoogia kateedri dotsent

Vanemad kuuluvad lapse elus kahtlemata «tähtsate teiste» hulka, nad on nii või teisiti lülitatud oma laste referentgruppi ja mõjutavad tugevasti nende eneseteadvuse arengut. «Praktiliselt pole ühtegi murdeevaliste ja noorukite käitumise aspekti, mis ei sõltuks nende perekondlikest tingimustest hetkel või varasematel aastatel» (6, lk 75). Mõjub perekonna sotsiaalne eripära, aga sugugi mitte väiksema mõjuga pole vanemate ja laste suhete laad, mis on vaid osaliselt tingitud perekonna sotsiaalsest iseärasusest. Keskkel kohal vanemate ja laste suhetes on vanemate suhtumine lapsesse ja hinnang, mille nad oma lapsele annavad; need mõjutavad otseselt lapse eneseteadvust. Usaldavad suhted vanematega on soodus pinnas adekvaatse ja püsiva enesehinnangu kujunemiseks; ja vastupidi: madala enesehinnanguga lastel on negatiivne perekondlike suhete kogemus (7). Lapsele antav hinnang sõltub suuresti vanemate endi psühholoogilisest rahulolust: enesega «puntras» vanem kujundab ka lapsel vääritud «mina» pildi (5).

Vanemate suhtumine mõjutab tugevasti lapse iseseisvumist. Emantsipatsioon on eneseteadvuse arenguks hädavajalik: «Nooruk ei saa saada täiskasvanuks, rebimata katki vanematest emotsionaalse sõltuvuse nabanööri

ja lülitamata oma suhteid vanematega senisest keerulisemasse emotsionaalse sõltuvuse süsteemi, mille tsentriks on mitte vanemad, vaid ta ise» (6, lk 79).

Vanemate ja kodu piirangutest vabanemise püüde üheks ilminguks on arenev kriitiline suhtumine vanematesse ja kodusse üldse. Vanemad võivad küll jääda tähtsateks käitumise etalonideks nüüd ja edaspidigi, kuid nende eeskujude ei tajuta enam kui absoluutset ja kritiseerimatut. Puudusi ja vasturääkivusi vanemate käitumises ning nende poolt lapsele tehtud märkusi ja korraldusi tajutakse teravalt ja haiglaslikult (6). Kiiresti kahaneb usaldus vanemate vastu, halveneb suhtumine oma kodusse, ilmneb soov mitte elada koos vanematega (2). Loomulikult raskendab selline ealine eripära vanemate suhtlemist oma lastega, nõuab neilt taktitundelist, lapse arenevat eneseväärikust arvestavat käitumist. Seejuures on psühholoogilistest uurimustest teada, et kasvatusmõju omab mitte niivõrd objektiivne olukord ise, kuivõrd vanemate käitumise ja nende poolt lapsele antud hinnangute tajumine. Eriti selgesti avaldub perekondlike suhete taju mõju lapse eneseteadvuse arengule murdeevalist alates (7).

Alljärgnevas esitamegi andmeid selle kohta, kuidas murdeevalised tajuvad suhteid oma vanematega. Konkreetselt huvitas meid: millised on vanematega tekkinud arusaamatuste põhjused murdeevalist; millest sõltub tekkinud arusaamatuste laad, tugevus (konfliktisuse aste); millised faktorid mõjutavad vanematega suhete analüüsi murdeevalist. Informatsiooni saamiseks kasutasime kirjandi meetodikat. Õpilased kirjutasid lühikirjandi ühel järgmistest teemadest: 1. Milles ema (isa) ei ole minu jaoks rahul; 2. Mul oli (on) siiski õigus; 3. Läksin emaga (isaga) tülli; 4. Meil tekkis emaga (isaga) vaidlus; 5. Mis võiks meie kodus teisiti olla; 6. Miks me emaga (isaga) ei ole ühel arvamusel; 7. Mind ei mõisteta kodus.* Et meid huvitasid eelkõige suhted vanematega murdeevalist, siis on enamik kirjandeid 6. ja 7. klassi õpilastelt (vastavalt 23 ja 60 kirjandit). Vanuseliste tendentside kohta informatsiooni saamiseks palusime kirjandeid kirjutada ka 10. kl õpilastelt (31 kirjandit). Kirjandites sisalduva meid huvitava informatsiooni formaliseerimiseks kasutasime kontentanalüüsi meetodikat. Saadud andmepanga töötlesime TPeDi arvutit NAIRI-2. Kasutasime faktoranalüüsi ja informatiivsujärjestuse meetodikaid**.

* Samu teemasid kasutas vanemate ja murdeevaliste suhete uurimisel M. Inno (1).

** Empiirilise materjali kogus TPeDi üliõpilane Lea Mäemat, mille eest teda siinkohal siiralt tänan.

Põhjusi, mis murdealiste ja noorukite arvates häirivad nende suhteid vanematega, leidsime kirjanditest 24. Esitame neist lühilevaate (põhjuste täpsemad kirjed vt 3).

Loomulikult on sageli esinevaks arusaamatuste põhjuseks õppimine — nii üldine õppe-educus kui ka konkreetsed hinded. Sageli kurdab murdealine, et ta ei saa paremini õppida, sest ei ole selleks võimeline («Mulle ei saa kõik asjad kohe selgeks»).

Vanemad heidavad ette, et laps ei ole piisavalt abivalmis kodustes töödes; sekkub vanemate jutusse ja teeb neile märkusi; ei tule õhtul õigel ajal tuppa; kuulab liiga palju ja mitte küllalt head muusikat, vaatab liiga palju TVd, sh saateid, mis pole laste jaoks; tihti tahavad vanemad ja lapsed vaadata erinevaid TV programme. Vanemad ei ole rahul laste huvialadega, mis ei lange kokku nende soovitud-ega; kokku ei lange ka murdealise ja vanemate maitse riietusküsimustes. Soovida jätab käitumine nii koolis (päevikus on märkused korralduste mittetäitmise pärast) kui kodus (ajab vanematele vastu ja ütleb inetusi).

Endale heidab murdealine ette lohakust, laiskust, kangekaelsust. Ka seostab ta koduseid arusaamatusi ajapuudusega, väsimusega, ülekoormatusega: «Koduste pahanduste ja etteheidete vältimiseks tuleks mingi kooliga seotud kohustus täitmata jätta.» Ei välistata ka võimalust, et kodune olukord võib olla häiritud vanema väsimusest või haigusest, aga ka sellest, et peres puudub üks vanematest.

Sageli ilmneb murdeale tüüpiline soov olla iseseisev, vaba, olla ise oma aja peremees. Tuntakse, et vanem surub liialt peale oma tahet («Ema nõuab, et pean kindlasti tema soovi täitma») ja piirab tegevusvabadust («Kui ma tahan kuhugi minna, siis on kohe vaja luba küsida»), ei luba muretseda kassi, koera või mõnda muud looma. Tahetakse endale oma tuba või vähemalt oma nurka korteris. Tajutakse ebaõiglust (teiste laste eelistamine, millegi niisuguse nõudmine, mida laps ei julge või ei suuda teha jmt), mittemõistmist, vanemate vähest huvitatust lapsest: nii mõnigi murdealine tahaks oma vanematega rohkem koos olla, ühiselt kinos, teatris käia, kui vaid vanem selleks aega leiaks.

Tõsised on etteheidet vanema käitumisele, see on tihti ebakorrektn: joomine, lapse alandamine söömu, labasuste ütlemise, pilamise, kehalise vägivallega. Siit ka loomulik ja ootuspärane kodurahu soov: «Ma tahaksin, et maail oleks vaikne ja rahulik kodus, et kõik saaksid omavahel hästi läbi.»

Pea iga murdealine leiab põhjuse enda ja vanemate suhetega mitte rahul olla. Tingitud on see, nagu juba öeldud, murdeas arenevast kriitikameelest, mis ei säästa ka vanemaid. Kuid loomulikult on arusaamatuste häiriv iseloom igas peres erinev. Käsitletud arusaamatusi tunnetab kirjandi kirjutaja kui ebakõla, kui pahandust või kui konflikti. Eba-

kõlana käsitleme esitust, kus häiritud olukorda küll analüüsitakse, kuid sellesse ei suhtuta kui halba, ebameeldivasse, vanematega suhteid halvavasse. Tavaliselt lõpetatakse selline kirjand märkusega «üldiselt on mul head ja mõistvad vanemad».

Pahanduse korral väljendab kirjutaja juba rahulolematust tekkinud olukorraga, talle esitatavate nõudmistega, vanemate suhtumisega. Analüüsiv laad ja konstruktiivne lähenemine situatsioonile aga säilib siingi, nähakse ka enda osa tekkinud olukorras, heidetakse endalegi midagi ette. Mõned näited kirjanditest: «Ema ja isa ei ole minuga rahul, kuna ma lohakas ja vahel üle olen»; «Isa aga riidleb selle pärast, et olen laisk»; «Ma tean, et see on tingitud minu east, et tunnen end juba täiskasvanuna ja ei kannata, kui mind õpetatakse ja kandan datakse». Pahanduse korral hinnatakse tekkinud olukorda küll häirivana, kuid suhteid oma vanematega ei peeta veel lootusetult luhta läinuteks. Lugupidav suhtumine oma vanematesse on säilinud.

Vanemate ja laste suhete kõige halvemat tüüpi — konflikti — iseloomustab vaenulikkus suhetes vanematega ja teravate negatiivsete emotsionaalsete elamuste olemasolu. Vanematega suhete iseloomustamiseks kasutatakse selliseid väljendeid nagu «sõimab», «ajab toast välja», «karjub», «isa nägemine on muutunud võimatuks», «ema on lollakas», «tuleb kallale» jmt. Enamasti mõistetakse vanemate käitumine hukka, suhted nendega näivad perspektiivitutena, vaenulikkus kasvab.

Analüüsime, millest sõltub konfliktisuse aste eriti tugevalt. Kasutasime selleks nn informatiivsusjärjestuse metoodikat. Informatiivsusjärjestuses paigutatakse esimesele kohale põhjus, mille informatiivsus meid huvitava tunnuse (s. t konfliktisuse astme) suhtes on suurim. Teisele kohale paigutatakse põhjus, mille informatiivsus meid huvitava tunnuse suhtes on ülejäänud põhjustest suurim jne, kuni põhjusi jätkub või kuni paigutatud põhjuste summaarne informatiivsus saavutab 100 % (4).

Selliselt reastatud konflikti tugevust määravate põhjuste pingereas on esikohal vanema ebakorrektn käitumine osainformatiivsusega 24. Et järgmiste tunnuste osainformatiivsus on mitmeid kordi väiksem, siis võime väita, et põhitendentsid suhete laadis on määratud vanemate käitumisega. Taktitunde puudumine, lapse soovide mittearvestamine ja tema isiku alavääristamine viivad paratamatult omavaheliste suhete kahetsusväärse halvenemiseni, soovini vanemaid hukka mõista, suhteid nendega katkestada. Vanemate ebakorrektn käitumist tajutakse väga teravalt, seda peetakse peamiseks kodurahu rikkuvaks teguriks, mis kutsub esile põlguse ja hukkamõistu.

Konfliktisuse astet põhjustavate tegurite informatiivsusjärjestuses tõmbab endale tähelepanu veel üks asjaolu — õppimise tagasihoid-

lik koht selles reas. On ju murdeas suhteliselt palju pahandusi õppimise pärast. Ka meie kogutud kirjandites märgitakse vanemaga tekkinud arusaamatuse põhjusena kõige sagedamini õppimist. M. Inno andmetel kuulub häirete põhjuste pingereas õppimisele kolmas koht (1). Konfliktisuse astet määravate tegurite informatiivsujärjestuses asub õppimine aga alles 13. kohal. Siit järeldub, et õppimise pärast tekkinud pahandused on küll väga sagedased, kuid oma olemuselt kergekaalulised. Need pahandused kuuluvad lahutamatu murdeea juurde, halvamata üldjuhul vanemate ja laste suhteid.

Ettekujutuse vanemate ja laste suhteid häirivate põhjuste omavahelistest seostest annab meile faktoranalüüs, mille tulemusena saadud viis faktorit kirjeldavad kolme aspekti murdeaaliste ja vanemate suhete analüüsis.

Murdeaalise jaoks on tähtsaim suhete laad: esimene peafaktor on nn konfliktisuse faktor (F_1), mis ühendab endas konfliktisuse astme, kodurahu soovi, kesksuse (kelle positsioonilt on olukorda analüüsitud), vanema ebakorrektsuse ning vanemate mõistmatuse ja usaldamatuse*. Arvame, et nimetatud faktori taga seisab suhtumine suhetesse vanematega ja tekkinud arusaamatustesse, mida hinnatakse kui ebakõla, pahandust või kui konflikti. Me nägime juba, et konflikti kui halvima suhete tüübi peapõhjuseks on vanemate ebakorrektsus. Seda kinnitab ka faktori F_1 sisu.

Teist aspekti vanematega suhete analüüsis iseloomustab piirangute faktor (F_2), mis ühendab selliseid arusaamatuste põhjusi nagu «laps peab tegema midagi üle jõu käivat», «huvialad, sõbrad», «soov olla vaba, iseseisev», «õppimine». See faktor juhib tähelepanu vanematega seotud teguritele arusaamatustes ja võtab kokku lapsele esitatavad nõudmised. Murdeaalise arvates nõuavad vanemad neilt sageli üle jõu käivaid asju (nt paremini õppimist), sekkuvad liiga palju nende huvialadesse tegevusse, sõprussuhetesse, piiravad nende tegevusvabadust. Vanemaspetsiifiline faktor (F_4) lubab aimata asjaolu, et valdava osa piirangute põhjustaja on ema, isa sekkub laste tegevusse harvem. Meie uurimuses on tendents tõe poolest vaid aimatav, kuid kirjanduses on sellele tõsiasjale korduvalt tähelepanu juhitud (vt nt 1, 5, 7).

Kolmandat aspekti suhete analüüsis iseloomustab enesekriitilisuse faktor (F_5). Murdeaaline analüüsib, milles tema arvates on vanematel põhjust temaga mitte rahul olla (käitu-

* Vanusespetsiifiline faktor (F_3) toob välja ealisi erinevusi vanematega suhete tajumisel. Vanemate joomise ja suitsetamise suhtes on tundlikumad 6. ja 7. kl. õpilased, ka on neil kodurahu soov suurem. 10. kl õpilastel on aktuaalsemad nn põlvkondade probleemid, mis oma olemuselt seostuvad vanematepoolse mittemõistmisega.

mine jätab soovida, ta vaatab tõesti palju TVd ja kuulab ülearu palju muusikat, ei ole piisavalt abivalmis kodustes töödes) või miks ta ei saa teha seda, mida vanemad temalt soovivad (ta tunneb end väsinuna, ülekoormatuna, on ajapuuduses, soovib vaba aega kasutada oma äranägemise järgi). Siin vastandatakse vanemate nõudmised iseenda soovide ja vajadustega.

Kokkuvõtteks

Ühisnimetajaks kirjandite analüüsi tulemustele võiks olla «murdeas arenev kriitikameel». Kodu, vanemate ja oma koha suhtes koduste suhete süsteemis avaldub see kolmesuguselt: 1) üldhinnanguna kodusele suhtlemissituatsioonile; 2) vanemate niisuguste nõudmiste ja märkuste analüüsina, mis piiravad murdeaalise tegutsemisvabadust ja iseseisvuspüüet; siin ei küsita, on vanematel õigus või mitte, vaid konstateeritakse vanema piiravat funktsiooni; 3) enesekriitilisusena — hindamisena, mis murdeaalise arvates tema enda käitumises annab vanematele alust temaga mitte rahul olla, ja eneseõigustusena, miks ei saa kõigile vanemate soovidele vastu tulla.

Arusaamatustel suhetes vanematega on kindel arendav mõju: nad sunnivad murdeaalist vastandama oma soove ja võimalusi vanemate nõudmistega. Sellisel algabki ümberlülitumine «uude senisest keerulisemasse suhete süsteemi, mille tsentriks on mitte vanemad, vaid ta ise» (6, lk 79). Sõltub suuresti vanemast, tema käitumise korrektsusest, kas «uus süsteem» on vastastikust arvestamist võimaldav või seda välistav. Kui vanema autoriteet lapse silmis on säilinud, kui ta kuulub endiselt lapse «tähtsate teiste» hulka, siis sunnib selline vastandamine otsima oma vanematega mõlemad pooli rahuldavat suhete tüüpi. Juba välja kujunenud selgelt konfliktsete suhete korral on oodata negativismilmingutega käitumist.

Kirjandus

1. Inno M. Konfliktid ja häired laste ning vanemate suhetes. — Nõukogude pedagoogika ja kool, 1969, III, Tartu, lk 34—43.
2. Koemets E., Reimand O. Murdeaalise suhted oma vanematega. — Nõukogude Kool, 1970, nr 3, lk 180—184.
3. Mäemat L. Murdeaaliste suhted oma vanematega. Lõputöö. Tallinn, 1986. 46 lk.
4. Tammet H. Arvuti NAIRI-2 tarkvara. Tallinn, 1979. 197 lk.
5. Захаров А. И. Психотерапия неврозов у детей и подростков. Л., 1982. 215 с.
6. Кон И. С. Психология старшеклассника. М., Просвещение, 1980. 191 с.
7. Соколова Е. Т., Чеснова И. Г. Зависимость самооценки подростка от отношения к нему родителей. — Вопросы психологии, 1986, № 2, с. 110—117.

Reaalse tegevuse modelleerimine on aja käsk õpetajate ettevalmistamisel kõrgkoolis

KANNI INDRE,
TRÜ pedagoogika ja metoodika ka-
teedri vanemõpetaja, pedagoogilise
praktika üldjuhendaja

Õpetajaks õpetamise eesmärgi sõltuvus kas-
vatusülesannetest

Ühiskond on volitanud õpetajat kasvatama harmooniliselt arenenud ja vaimselt rikkast tulevikuinimest. Selline terviklikkust ja täiuslikkust väljendav sotsiaalne tellimus viitab õpetajakutse eripärale, mis omakorda esitab kõrgendatud nõudeid õpetajate koolitamisele. Koolireform ja kõrghariduse uutmise dikteerib uusi eesmärgiseadeid, kasvatusülesannete mõistmist sotsiaalse miljöö, poliitika ja kultuuri kontekstis.

Õpetajate ettevalmistamisel ja enesetäiendamisel tõuseb mitmeid probleeme. Missuguseid muutusi kutsuda esile õpetaja psüühikas ja missuguse kultuurisisu kaudu seda teha? Kuidas kõrgkoolis saadud teadmisi sünteesida kutsetegevuses? Missugune on õpetajatöö struktuur ja missuguseid elemente selles tähtsustada? Noore õpetaja edu oleneb suurel määral kutseteetvalmistuse eesmärgipärasusest, sellele allutatud sisust ja vormidest.

Tartu Riiklikus Ülikoolis on õpetajate ettevalmistamisel silmas peetud **õpetajat kui kultuurikandjat**, kelles sügavad teadmised, lai silmaring, aktiivne kutsehoiak ja tegutsemisvalmidus on integreeritud õpetajamissiooni tunnetamisega. Nimetatud kompleksülesannete lahtimõtestamisel ja realiseerimisel toetume B. S. Bloomi (1) internaliseerimise teooriale, milles eristatakse kognitiivset, afektiivset ja tegevuslikku aspekti. Oluliseks tuleb lugeda tulevase õpetaja **teadmisi ja arusaamist** õpetamise-kasvatamise ülesannetest, s. t tema enda tegevuse eesmärkidest. Probleem seisab selles, millistel tingimustel üliõpilane võtab sisimalt omaks kõrgkoolis pakutavad pedagoogikateadmised ja tegevuse. Ülikooli õppeprotsessis on kognitiivne külg tihedalt

seotud hinnangulise hoiaku kujundamisega. Kuidas esile kutsuda üliõpilase positiivne afekt vastava tegevuse suhtes? On ju teada, et õpetaja kutsehoiak on äärmiselt keerukate mõjurite tulemus, kus suur osa on tunnustamisel, julgustamisel, väärtustamisel, autori-teedil jne — seega afektiivsel tegevusel. Tähtsaim B. S. Bloomi teooria järgi on psühho-motoorne ehk tegevuslik külg — praktika, teadmiste rakendamine. Seega valmisolek sooritada kognitiivses-hinnangulises tegevuses kujunenu põhjal toiminguid, mis annavad edasiseks õpetajategevuseks väärtuslikke kogemusi ja tegevusmalle.

Koolireformist tingitud uuendussuundi TRÜs

Õpetajate koolitamisel on TRÜs nimetatud eesmärkide kompleksseks realiseerimiseks algatatud mitmeid uuendusi. Teatud edasiminekut tähistab pedagoogilis-psühholoogilise ainetsükli osatähtsuse tõus, nende omavahelise koordineerimise paranemine, eri- ja valik-kursuste sissetoomine, järjest laienev teaduslik uurimistöö pedagoogika valdkonnas jne. TRÜs on viimastel aastatel püütud palju teha ka pedagoogilise kultuuri saavutamiseks, milleks on kateedrite soodus hoiak ning positiivne pedagoogiline suundus. Pidev pedagoogiline praktika, pedagoogikaringi taaselustamine, kroonika koostamine õpetajate ettevalmistamisest (ajaloolise kogemuse väärtustamine), suund töökasvatusele pioneerilaagri-praktikal, sissejuhatus õpetajakutsesse (10 tundi loenguid), videopraktikum, probleemülesannete lahendamine ja lüümikute kasutamine loengutel — kõik need uuendused räägivad rõhuasetusest metoodilise töö täiustamisele ja õppejõudude hoiakute muutumisele.

Pedagoogikakateedri teadustöö on orienteeritud reaalsele koolitööle, mis täielikult vastab kõrgkoolide tegevuse uutmise suundadele. Sellest räägib ulatuslik eksperiment (prof J. Miku juhendamisel) õppekirjanduse jõukohasuse meetodite hindamise täpsustamiseks ning aktiivsete õppemeetodite väljatöötamine (prof I. Undi juhendamisel) koos suure hulga õpetajatest uurijatega. Kavas on koostada pedagoogikaõpik, täiendada pedagoogikakabinetit uue aparatuuriga. Juba on kasutamisel nüüdisisustusega pedagoogikaaudiotoorium.

Pedagoogilise kultuuri saavutamine on koolireformi tegelik ja aktiivne realiseering, mis pole kitsalt õpetajaid ettevalmistavate kateedrite tegevus, vaid on laienuud kogu meie vabariigi õpetajaskonnale.

Märkimisväärset abi on antud perekonnakasvatusele: perekonnaõpetuse programmide ja õppevahendite koostamine, loengud täienduskursustel, konsultatsioonid nõuandlates, perekonnaõpetuse metoodika üliõpilastele tulevaseks tööks koolis. Haridusministeeriumi tarvis on antud eksperthinnanguid ning ret-

sensioone õpikutele ja programmidele, koostatud õppekirjandust, välja töötatud õpioskuste kirjeldusi. Koolide inspekteerimine on olnud viljakas mõlemale poolele — ühelt poolt meetoodiline abi koolidele ja teiselt poolt väärtuslik tagasiside ülikoolile.

Ka stažeerimismaterjalide läbitöötamine on andnud informatsiooni ja ettepanekuid õpetöö täiustamiseks ülikoolis.

Uuendustaotlused ülikoolis on suunatud peamiselt reaalse tegelikkuse modelleerimisele ideaalse, abstraktse ja teoreetilise vähendamise kaudu õpetajate ettevalmistamisel. Eelnevast tuleneb, et oluline ja eriline koht muude õppevormide hulgas ülikoolis on pedagoogilisel praktikal, mis toimub pidevana alates I kursusest, pioneeri-laagris II kursuse suvel ja koolipraktika V (osalt ka IV) kursusel. Praktika traditsiooniline olemus ja ülesanne on kinnistada, süvendada auditoorselt omandatud, luua sild teooria ja praktika vahel ning anda kogemusi ja oskusi edaspidiseks iseseisvaks tööks. Samas aga tuleb praktilises tegevuses näha kaugemaid eesmärke ja arvestada selle komplitseeritumat olemust.

Pedagoogiline praktika on omapärane õppevorm, seal pole üliõpilane enam vastuvõtja ja saaja, vaid ise andja, õpetaja, organiseerija. See pole lihtne ülesannete ja rollide vahetamine, vaid üliõpilase jaoks hoopis uus olukord — eelkõige võimalus tunnetada ennast. Ta peab saama kujutluse oma osast noore inimese mõjutamisel. See aga on võimalik õpetaja situatsiooniteadvuse pinnal — kas ta mõistab, missugused tingimused praegu õpilast mõjutavad, missugused võimalused jäävad õpetajale. Noores õpetajas kujundatud eesmärgiteadvus tähendab aga oskust ühendada oma tegevusi konkreetsetes kasvatusülesannetes ning võimet esile kutsuda uusi elemente õpilase psüühikas.

Pedagoogiliselt praktikalt peab üliõpilane vastused saama järgmistele küsimustele. Kas sobin õpetajaks? Missugused olemasolevad omadused aitavad mul selleks saada? Missuguseid omadusi ja võimeid pean endas veel arendama? Kas mul on võimekust panna õpilased kuuletuma või iseseisvalt tegutsema? Kas oskan öeldut motiveerida? Kõiki neid ja paljusid teisi probleeme aitab lahendada pedagoogiline praktika, mis kognitiivse ja afektiivse tegevuse kaudu viib enesetunnetusele reaalses koolisituatsioonis.

Pedagoogiline praktika üliõpilaste hinnanguis

Missugust osa etendavad õpetajaks ettevalmistamisel pedagoogiline praktika ja sellele eelnev pedagoogilis-psühholoogiline auditoorne töö üliõpilaste endi hinnanguis, selle kohta ülevaate ja selguse saamiseks korraldasime ankeedi 10 osakonnas 200 üliõpilasele. Uuringu eesmärk oli teada saada üliõpilaste arvamusi ja hinnanguid ning ettepanekuid

pedagoogilise praktika osa kohta (mis suunas mil määral nad praktilikal arenesid, mida nad enda arvates juurde said või mis saamata jäi, mida oleks võinud teisiti teha). Esimeses plöökis oli antud 18 näitajat, mida tuli hinnata 4pallilises süsteemis.

Kõige enam hindasid üliõpilased praktilikal võimalust suhtlemisoskuse ja enesekindluse saavutamiseks. Praktikat hinnati väärtuslikuks ka koolimiljöoga kohanemise, praktiliste meetoodiliste oskuste täiendamise ja oma tegevuse planeerimise seisukohalt. Nende tulemuste põhjal võib öelda, et praktika põhi-funktsioone üliõpilased hindasid. Eriti kui lihasada, et praktika võimaldas ka enda kui õpetaja võimetest ja oskustest saada mingi ülevaate. Kuid on selge, et praktikaülesandeid ei saa kitsendada üksnes kogemuste hankimisele ega piirduda ainult tundide andmisega, nende analüüsimisega. Vastused küsimusele «mida pedagoogiline praktika seni-sele ettevalmistusele juurde andis?» kinnitasid eelnevat. Tõuseb küsimus, kas üliõpilaste arvamus sellest, et praktika on kõige rohkem suhtlemis- ja esinemisoskuse kool, saaks taandada praktika eesmärgiks. Tõepoolest — teised eesmärgid ei tulnud ankeetides nii üheselt välja. Paneb mõtlema, miks pole pedagoogiline praktika palju selgemalt ja ilmekamalt üliõpilasele (sel määral, et ta ka ise oskaks seda väärtustada) tema kui noore õpetaja arengu näitaja ja suunaja. Küllap sellega on tugevasti seotud ka kutseseoovi kujunemine.

Pedagoogilise praktika põhieesmärki tuleb meie arvates näha üliõpilase isiksuse arengus, võimaluses tal iseennast läbi proovida ja tunnetada. Sellisele eesmärgile tulebki rajada praktika juhendamine, suunatuna sellele, et üliõpilane saab pidevalt informatsiooni oma võimetest ja arengust, leiab positiivsele kinnitust — see tähendab kognitiivse ja afektiivse läbimõeldud seostamist.

Oluliseks loeme praktika ajal viia noor õpetaja kurssi didaktika ja kasvatusteooria uute nõuetega ja nende rakendamisega koolitöös. Et kujundada loovat suhtumist oma tulevasse kutsetöösse, ei või lasta tegutseda üldtuntud või etteantud stampide alusel. On loomulik, et üliõpilane töötab ainekabinettides, valmistab õppevahendeid ja analüüsib ning proovib iseseisva töö võtteid ja teisi uusimaid tööviise, seostades neid arendava õpetamise eesmärgidega.

Alusetud pole üliõpilaste ootused kuulda pedagoogika- ja meetoodikaloengutel enam kooliterminoloogiat seostatult kooliprogrammi ja õpikutega.

(Järgneb.)

Kõige nooremast eesti keele ja kirjanduse olümpiaadist

ELE LÖHMUS, MAIA RÕIGAS, TRÜ õppejõud, olümpiaadikomisjoni liikmed

Eesti keele ja kirjanduse olümpiaad toimus tänava esmakordselt ka 6. ja 7. klassidele. Vabariiklikku vooru nende jaoks ette nähtud ei olnud, võistlus piirdus rajoonivooruga, mille jaoks ülesanded saatis olümpiaadikomisjon.

Korraldajate kätte laekusid rajoonide parimad tööd, mille maksimaalne võimalik punktide arv oli 140. Parim lahendaja (136 punkti ja 6. kl!) jõudis sellele võrdlemisi lähedale. I ülesandes tuli leida antud lausetele piltlik väljendus. Abiks olid sulgudes märksõnad. Näiteks.

Ta on kurb ja ärevil (ahi). Lahendus: Tal on vesi ahjus.

Kõige raskemini leitavateks osutusid vana-sõnad «Esimene vasikas läheb ikka aia taha» ning «Kus suitsu, seal tuld». Märksõnadeks olid vastavalt **vasikas** ja **suitsu**, antud lauseteks «Esimene katse võib ebaõnnestuda» ning «Tavaliselt on jutul ka mingi alus».

«Vasikalausetena» pakuti siin ka järgmisi variante:

Just kui vasikas libedal jää. Vahib nagu vasikas uut väravat. Vasikavaimustus pole kuigi pikk. Vasikal veab ikka viltu. Vasikaga võidu joosta. Esimene katse võib vasikat teha.

Sisult üsna sobivateks võis ju lugeda:

Vasikas ajab karja minnes sõrad vastu. Ka vasikas ei seisa kohe püsti. Ega vasikas saa ka kohe sündimisel jalgu alla.

«Kus suitsu, seal tuld» kõrval oli täiesti arvestatav ka «Suits ei tõuse külmast koldest».

II ülesanne nõudis võõrsõnade ortograafia- vigade parandamist. Ülesannet komplitseeris see, et osa sõnu olidki õiged.

Paljude arust olid õiged ka sõnad **inteli-gents**, **kongreetne**, **rehveraat**, **gulminatsioon**, **röntken**, **apsurdne**. Pakuti ka vorme: prožüür, brožüür, brošüür, prošüür (pro brošüür); šaš-lökk, šaslökk, šašlök (pro šašlökk); union (pro unioon); hummaanne, hummaane, humanne (pro humaanne)

emulsioon taheti parandada ka **emotsioo-niga** ja **gompereerima** puhul peeti õigeks **komponeerima**. Need kaks viimast viga on ehk kõige tõsisemad, näidates, et sõnu üldse ei tunta.

III ülesanne oli üks raskemaid, nõudis morfoloogiavormistiku tundmist. Seletada tuli, milliste vormidega on tegemist sõnade **märgi**, **märgid**, **ripuvad**, **rippuvad** ja **rippuvat** puhul. Üllatusvastuseid: **märgi** — tingiv kõneviis, **nimisõna** fraas, **sihitis**; **ripuvad** — sõnast «ri-puma»; **rippuvat** — umbisikuline, **imperso-naalne**; **märgid** — **nimisõna** fraas, **alus**.

Komisjoni kätte laekunud töedes tulid selle ülesandega täielikult ja veatult toime Kirsti Vaher Loksa kk, Katrin Kull Tallinna 17. kk, Monika Tamla Tallinna 21. kk, Gertrud Kase-maa Võru 1. kk, Taavi Pärtel Tihemetsa 8kl k, Piret Peiker Tartu 2. kk, Margit Mahlapuu Tartu 10. kk, Laile Lepik Tsirguliina kk.

IV ülesandes tuli antud lihtlausetel alusel moodustada koondlauseid (korduvate fraasidega lihtlauseid) ja liitlauseid. Antud laused olid:

Mehaanik töötab tsehhis. Õpilane õpib. Anna mulle raamat. Ootan sind tänaval. Kas sa tulled juba?

Veavariante:

Koondlause: Õpilane õpib. Õpilane loeb. Õpilane puhkab.

Liitlause: Õpilane õpib, loeb ja puhkab.

Koondlause: Anna mulle raamat. Anna mulle vihik. Anna mulle pliats.

Liitlause: Anna mulle raamat, vihik ja pliats.

Koondlauseteks peeti ka järgmisi:

Õpilane õpib õppetükke. Õpilane õpib ja õpilase öde õpib. Õpilane õpib kõige raskemat ainet. Mehaanik töötab isaga ühes tsehhis. Mehaanik töötab suures tsehhis.

Esinesid juhtumid, kus parandavad õpetajad ei lugenud koondlauseteks näiteks järgmisi:

Asjalik ja lõbus mehaanik töötab avaras valgusküllases tsehhis. Kohusetundlik ja hoolas õpilane õpib.

V ülesandes sooviti seletusi Fr. Tuglase jutustuses «Siil» leiduvatele sõnadele. Ülesande hõlbustamiseks olid sõnad antud ka sõnaühendites.

Ootuspäraselt olid raskeimateks **tuhkhaud** ning **virvatuli**. Probleeme pakkusid ka **kirnuma** ning **leivamõhk**.

Veavariante:

virvatuli — virmalised, majaka tuli, koiduvalgus, ehakuma, pirrutuli, jaaniusside tuli; **tuhkhaud** — ahi rehetoa, kustunud tulease; **haud**, **kuhu** on pandud surnu tuhk; **rehetoa** suur kamin, suur tuhahunnik, löke, liivast **haud**;

leivamõhk — leivatainas, vedel roog leivast,

leivaküpsetuspott, leivataigen, juuretis, leiva-ahi, leivalabidas;

kirnuma — karjuma, karjatama, riidlema, ki-sama;

künnis — küntud maa, vagu.

Veatult said selle keeruka ülesandega hak-kama Madis Replik Kadrina kk, Eneken Laa-nes Lääte kk, Taavi Pärtel Tihemetsast ja Eeta Ehasalu Paidest.

VI ülesanne ootas antud «laiade» kirjandi-teemad kõrvale neist lähtuvad «kitsamaid». Antud teemad olid järgmised.

1. Päev. 2. Tööinimesed meie ümber. 3. Sport. 4. E. Vilde «Mahtra sõda». 5. Kaitseme rahu.

Enamasti saadi kenasti hakkama. Kasvõi nõnda:

1. Üks huvitav koolipäev. Päev kartulipõl-lul. Karjuse päev. 2. Meie kooli füüsikaõpe-taja. Tihemetsa ST partorg, kongressi dele-gaat. Suurfarmi lüpsja. 3. Suusanädal meie koolis. Terves kehas terve vaim, Jooksukuul-sus Toomas Turb. 4. Töö mõisapõllul. Kupja kurjus. «Vahimees, kus vitsad!» 5. Nõukogude Liit rahu kaitsele. Rahupäevaleib. Eesti NSV Rahukaitsekomitee.

Mõistmata jätmisi oli vähe. Mõned näited nendestki:

2. Töö meie ümber. Tööinimene. Inimene, kes töötab. 5. Alati kaitseme rahu. Rahu!

VII ülesandes tuli 10 žanritermini vastavusse viia 10 kirjandusteose pealkirjaga. Tegemist oli programmeerimistega, millest ainult üks kuulus 7. klassi materjali hulka. Ülesandega saadi hõlpsasti hakkama — kirjandusküsimustest oli see kahtlemata lihtsaim. Rajoonide paremaist eksisid ainult üksikud, vahetades ära luuletuse (B. Alveri «Tulipunane vihmavari») ja ballaadi (J. Tamme «Orjakivi») ja jutustu-se (E. Bornhöhe «Tasuja») ning novelli (J. Liivi «Peipsi peal»).

VIII ülesanne osutus aga küllaltki raskeks ise-gi paremate lahendajate jaoks. Õpilased pidid katkendite järgi ära tundma kolm teost ja nende peategelased ning iseloomustama omal valikul üht kolmest tegelasest (selgitama tema mehisust). Maksimaalse punktiarvu said üldse 7 õpilast. Kõige paremini tunti ära Pa-vel Kortšagin N. Ostrovski romaanist «Kui-das karastus teras», tunduvalt vähem Vanja Solntsev V. Katajevi «Polgu pojast» ning veelgi harvemini Oleg Koševoi A. Fadejevi «Noorest Kaardiväest». Viimast romaani en-nast nimetati küll sagedamini, tegelastena pa-kuti Ljuba Sevtsovat või Uljana Gromovat. Nimetati veel teisi tegelasi ning teoseid, nagu Zoja Kosmodemjanskajat («Jutustus Zojast ja Surast»), Leen Kullmani («Pakane»), Gul-ja Koroljovat («Neljas kõrgus»), isegi J. Liivi «Varju» ja E. Kippeli «Meelise» peategelasi. Omajagu alust oli mõnede rajoonikomisjoni-de arvamustel, et seda tüüpi ülesanne peaks toetuma rohkem nüüdisaegsetele teostele klas-sivälise lektüüri hulgast.

IX ülesanne oli F. Tuglase juubeliga seoses: paluti nimetada kirjanik, kelle sünnist 2. märtsil möödub 100 aastat, samuti kirja panna tema teoseid ning teisi teeneid eesti kultuuri ees (nii palju, kui keegi teab). Enamik oskas

nimetada Tuglase nime (arvati ka Fr. R. Kreutzwaldi, L. Koidulat, E. Vildet, A. H. Tammsaaret, O. Lutsu) ning vähemalt romaani «Väike Illimar» ja lastejuttu «Siil». Õige paljud teadsid aga kirjaniku kohta muud-ki, nii et kokku suutsid õpilased määratleda kõik Tuglase tegevusvaldkonnad, kaasa arva-tud tema töö kirjandusteadlase ja kriitikuna, tõlkijana, ajakirjade toimetajana ning kirjan-duselu organiseerijana. Eriti oldi kursis Tug-lase Liivi-monograafiaga, tema tööga Eesti Kirjanikkude Liidu esimehena ning «Loomin-gu» toimetajana. Nimetati 14 Tuglase novelli ning 3 novellikogu pealkirju, romaani «Felix Ormusson», kõiki reisikirju, isegi Tuglase tõl-gitud A. Kivi «Seitset venda» ja A. Tolstoi «Peeter Esimest». Mõnevõrra sisukamat kesk-mist vastust oleks siiski oodanud, sest ak-tuaalsete sündmustega on humanitaaralade olümpiaade ikka seotud.

X ülesanne kujutas endast luuletuse lihtsamat kujundilist analüüsi. M. Traadi lühiluuletus «Päike» koosnes kolmest osiskujundist, mis moodustasid metafoori või võrdluse ja epitee-tide abil. Peale nende kolme kujundi leidmist tuli õpilastel nimetada kasutatud kõnekujun-did ning analüüsida tähendusliku ülekande alust — s. t omadusi, mille põhjal nähtusi kujundis on kõrvutatud või üksteisega asen-datud. Põhikomponente — 3 kujundit — eris-tati üldiselt hästi, ent üksikkujundite analüü-sil osutus takistuseks terminite (eeskätt meta-foori) mitteteadmine. Vähe märgati ka epitee-tide osa kujundis. Iseenesest on seda tüüpi ülesanded — olugi neid hinnata raske — va-jalikud, et valmistada õpilasi ette nõudliku-maks analüüsiks ja interpretatsiooniks, mis ju alati on kuulunud keskkooliõpilaste kir-jandusolümpiaadi ülesannete hulka. Paarküm-mend vastajat esitas siin täiesti korraliku ja ülevaatliku (kui ka mitte päris veatu) analüü-si. Olgu näiteks Kunda kk 7. kl õpilase Ando Tulli loogiliselt ülesehitatud vastus:

1. Kollane härjasilm sinisel pannil: a) tähistab päikest taevas, b) härjasilm on kollane nagu päike, sellepärast on ka taevast kujutatud pannina, c) kujund on saadud metafoori abil. 2. Pilvede salvrätikud: a) tähistab pilvi, b) pil-ved on kohevad ja pehmed nagu salvrätikud, c) metafoor. 3. Kuusk sirutab üles kuivanud ladva nagu ootava kahvli: a) tähistab kõrget üksikut kuuske, mille latv nagu prooviks pilvi läbistada, b) kuuse latv on pikk ja haruline nagu kahvel, c) võrdlus ja isikustamine.

Tore oli, et mõned vastajad panid tähele kogu luuletuse kujundilist alust — kahte eri-nevat nähtuseringi, mida üksikobjektidena kõrvutati. Nii kirjutab Põlva kk 7. kl õpilane Vambola Kisand: «Piltlikkus on saadud loo-duse (päikese, taeva, pilvede, puu) asendami-sega söögi ja kõögitarvetega (härjasilm, pann, salvrätik, kahvel)». Ülesandes seda laadi sünteesivat vastust otse ei nõutud, kuid just selle-pärast, et juhtida tähelepanu piltlikkuse tä-henduslikule omapärale luuletuses, polnudki küsimust piiratud pelgalt figuride nimeta-misega.

IX ülesanne koosnes kahest osast. Kõigepealt tuli Jõhvi Joosepi ümberütlemistele («jõhvsõnadele») leida vasted õigete vanasõnadega. Raskusi valmistasid ennekõike «Parem pool nätsu kui paljas paber» ning «Kes kooliõpetajat kardab, see kooli ärgu mingu», kuid üldiselt tundsid paremad lahendajad vanasõnu hästi. Ülesande teises pooles tuletati kahest vanasõnast omapoolseid «jõhvsõnu», mis paratamatult osutusid variatsioonideks õige kindlatele motiividele.

1. Häda ajab härja kaevu. Tüüpvastused: häda/kontrolltöö ajab õppima/spikerdama; «kaks» ajab õppima/järele vastama jne.

Mõned erinevamad: «Kaks» ajab Kusta Malle juurde. «Üks» ajab lehte välja rebima. Kontrolltöö ajab õpilase polikliinikusse. Kontrolltöö ajab vihavaenlased ühte pinki. Häda ajab õpetaja õpilase koju. Füüsika tund ajab õpilase keldrisse.

2. Ära hõiska enne õhtut! Tüüpvastused: ära hõiska enne tunni/koolipäeva lõppu (kella, hinnet, küsimist, kontrolltööd).

Lisaks veel: Ära hõiska enne õiget kella! Ära hõiska enne hommikut, sest veel õhtul võib õpetaja külla tulla! Ära hõiska enne olümpiaadi tulemuste väljakuulutamist!

Kirjandusalaste teadmiste ning analüüsi- oskuse poolest paistsid silma Lähte kk 7. kl õpilane Eneken Laanes, Kadrina kk 7. kl õpilane Madis Replik, Tartu 2. kk 7. kl õpilased Piret Peiker ja Marge Kõiv ning Tihemetsa 8kl k 6. kl õpilane Taavi Pärtel. Viimati nimetatu kogus ka üldse kõige rohkem punkte (136), tema vastused olid selged, asjalikud, hästi sõnastatud. Niisiis võivad taolisel olümpiaadil 6. klassi õpilased edukalt konkureerida neist aasta võrra vanematega.

Kuna 6. ja 7. kl olümpiaad oli esmakordne, palusime kindlasti ka õpetajate arvamusi, märkusi ja kommentaare. Ülesandeid raskeks ja seetõttu ebahuvitavateks pidas üks rajoon, kõik ülejäänud avaldasid oma rahulolu, lugedes võistlusmaterjali huvitavaks, jõukohaseks ja ergutavaks.

Esines ka juhtumeid, kus juhendit polnud piisava tähelepanuga loetud. Seetõttu ei teatud kahes rajoonis, et töösse tulevad ka kirjandusülesanded. Ja ehkki selle vanuseastme jaoks temaatilist piiramist polnud, pidas üks rajoon morfoloogiaülesannet teemaväliseks ootamatuseks, soovides, et ka üllatused oleksid teemakohasemad.

Paaril juhul sooviti, et kõik ülesanded oleksid konkreetselt parandatavad. Siin me tõenäoliselt vastu tulla siiski ei suuda ega taha, sest just nimelt kõige huvitavamad sõnastus- ja stiiliülesanded ei anna lahendusi, mis oleksid mõõdetavad ülisirge õige-vale skaalaga. Kahtlemata on nende ülesannete lahenduste hindamine keerulisem ning tülikam, nagu on seda kõigi loovat laadi tööde hindamine.

Enamuses olid siiski need, kes soovisid just nimelt rohkem raskesti parandatavaid ja hinnatavaid sõnastus- ning stiiliülesandeid.

Üldjuhul olid soovid ja märkused asjakohased ning kasulikud. Täname ja püüame tulevikus arvestada.

Kirjanduse ja kirjandiõpetuse seos kodukohaga*

LAINE TAMMEMÄE,
Kose keskkooli emakeeleõpetaja

4.—11. kl kirjandusprogramm võimaldab paljuski siduda käsitletavat ainet koduloolise materjaliga. Peab küll ütleva, et Kose ja üldse Harju rajoon ei ole eriti rikkad sündinud ja tegutsenud kirjanike ning teiste kultuuritegelaste poolest. Seda enam tuleb kasutada olemasolevat, olgu selleks ka ajutiselt meie kodukohas elanud-tegutsenud kirjanikud, näitlejad või muud kultuuriloo olulised isikud. (Autoril on välja kujunenud oma süsteem, ruumi- puudusel avaldame töö üldisemat huvi pakkuva osa. — Toim märkus.)

Lisaks Kose-kandis elanud-tegutsenud kultuuri- ja kirjandusnimestele, kellest saame kõnelda kirjandustundides, võib kodukohaga seostada paljusid teisigi teemasid.

Nooremates klassides õpetame lugemisalu, mis tutvustavad koolielu: J. Parijõgi «Kuidas vanaisa õppis», O. Luts «Arno koolisõbrad», «Kevade», R. Parve «Koolist koju», A. Kitzberg «Koolis» jt.

Õpilased saavad lugedes teada vanaaegsest koolielust («Arno koolisõbrad» ja «Kevade»), milline oli vanaaegne koolimaja («Koolis»).

Sellega kõrvutame oma kooli, mis on Kosel asunud mitmetes praegu veel kasutusel olevates majades, nagu apteek, sidekontor, vana koolimaja, Ravila mõisahoone keskkooli algusaastail, nüüdse kooli vana ja lõpuks uus osa — juurdeehitus.

Võrdleme klassiruumi, koolipinke-laudu, mis esimese arvamuse järgi pidid tingimata olema tumedatoonilised. Kõrvutame klassi õpilaste arvu ja vanuselist koosseisu, kabinetite, õppevahendeid endistega. Nii paistavad välja meieaegse kooli eelised-erinevused.

Kui meie koolil oli veel internaat, sobis kõrvutada ka elamistingimusi nüüdisaegses ja A. Kitzbergi «Koolis» või O. Lutsu «Kevade» koolis. Viimaseski oli sammuke edasi jõutud: ikkagi teine ruum magamiseks. Mis siis veel rääkida praegusaegsest ühiselamust, kus magamiseks mugavad kušetid, eraldi pesuruumid ja söökla. Lisaks majandipoolne tasuta toit.

* VÕTi 1985. a kursusetöö.

Praegu, kui ühiselamut enam pole, saame näidata meie õpilaste suurepärasest võimalust käia kodust kooli iga päev ka 20 km kauguselt, sest avati eraldi bussiliinid õpilastele.

Võib rääkida väikestest maakoolidest, mis aastate eest likvideeriti, praegu aga uuesti avatud või plaanis avada, et laps saaks õppida ikka kodu lähedal.

Palju võimalusi teema seostamiseks kodukohaga annab **koduteema**, mis esineb keskastmes igas klassis.

Olgu näiteks:

4. kl L. Koidula «Kodu»; 5. kl J. Liiv «Sügisene kodu»; 8. kl A. Siig «Kodu»; E. Niit «Mälestustuli vana tare asemel» jt.

Käsitlemisel rõhutame, et olgu nad klassikud (L. Koidula, J. Liiv) või eesti nõukogude luuletajad (E. Niit, A. Siig) — kõik mõistavad kodu tähtsust inimese elus. Mõtestame meiegi kodu tähendust. Otsime meeldivaid kodusid oma ümbrusest. Leiame ühiselt, kui ilus on mõne lapse maakodu. Lapsed muretsevad isegi seepärast, et suurest paneelmajast väljudes pole õieti kuhugi minna, pole muruväljakut, heinamaad, puid ega metsa. Kõige suurem mure on aga see, et ei saa kasvatada oma looma, sest kuidas sa pead koera 3. või 5. korrusel, koer tahab ju õues elada. Küll hoolitseks oma koera-kassi eest, kui elaks vaid kuskil omaette. Kõlama jääbki küsimus, miks on mälestustuli vana tare asemel. Tihti on ju just neist taredest aleviku paneelmajadesse kolitud.

Koduteemast lähtub ka **vanemateteema**, mis esineb kõikides keskastme klassides.

4. kl «Ema hool» (rahvalaul), A. Haava «Sinu vanaema»; 5. kl L. Voronkova «Mitte halvem kui teistel», S. Rannamaa «Kadri»; 6. kl E. Niit «Taata»; 7. kl A. Siig «Kiirabiauto»; 8. kl B. Alver «Helde andja» jt. Teemat käsitledes vestleme kodu ja vanemate tähtsusest, leiame, et kodu on poolik või teda polegi, kui puuduvad vanemad, eriti ema. Meenutame siinjuures Kadri ebakindlust ja häbelikkust klassikaaslaste ees või Voronkova jutustuse orbusid, kellest vanim peab olema noorematele ka ema eest. Lapsed kõnelevad meelsasti oma isa-ema voorustest ning mõistavad oma vanemate tähtsust enda jaoks.

Kodukohaga seostan ka selliseid luuletusi nagu E. Niidu «See maa». Kehv, kividerohke maa, see on ju ka meie koduümbruse maa. Meenutame põlde, kus ise oleme kive korjanud, ei tea, millist võtta, millist jätta, sest põld on nagu kivi külv. Lapsed teavad isegi neid Palvere põlde, kus mulda peaaegu polegi. Aga ometi sinna külvatakse ja sealt lõigatakse, sest masinad aitavad. Vaatame pilte meie rannikualadest, Lahemaa kivi külv. Mõtleme meid ümbritsevatele soodele ja rabadele. Kui palju on vaja teha meie majanditel maade parandamiseks! Aga lõpuks toome veel kord esile E. Niidu ütluse: «See on mu maa, siit läheb mu tee, mina vastutan tema ja tema minu eest.»

Armastust oma kodukoha vastu kasvatab kindlasti 8. kl õpitav J. Eilarti «Lahemaa — meie kodune rahvuspark». On ju Lahemaa osaliselt meie kodurajooni põhjaosa. Kui õpetatav klass pole veel Lahemaal käinud, on võimalus kasutada rohket pildimaterjali.

Suured võimalused aine seostamisel kodukohaga annab **loodusetsükkel** igas klassis. 4. kl O. Tooming «Elutee läbi metsa», H. Jõgisalu «Rästik»; 5. kl K. Merilaas «Rannapääsuke», H. Jõgisalu «Höbekael»; 6. kl A.-H. Tammsaare «Vennad», R. Roht «Kodus ja metsas»; 7. kl E. Krusten «Unustamatu hetk» jpt.

Loome palade käsitlemisel seoseid kodukoha lindude ja loomadega. Lapsed tunnevad hästi oma kodukoha sipelgapesi, kaldapääsukeste pesakohti. Vestelgem siis oma linnupesadest, laiskadest ja virkadest kassidest, laulvatest ööbikutest ja talviti Pirita jõel toitu otsivatest partidest.

Lastele meenuvad kodu läheduses olevad loomade söögisõimed, kohtumised marjametsas rästikutega. Nüüd on meil võimalus ka selgitada, miks rästikuid ei tapeta, miks lindloomi ei kodustata, sest neist saavad usalduse ohvrid. Lapsed jutustavad kogu Kose-Uuemõisa tuttavast vares Jaagust, kes harjutati julgeks, nii et aitas inimestel bussigi oodata. Seejärel aga löi keegi ta lihtsalt maha.

Sõjateemagi seostame kodukohaga. 4. kl õpitakse L. Kassili «Mälestussammas Nõukogude sõdurile». Kuigi palas jutustatakse Berliini mälestussambast, räägime meie oma kodukandi mälestussammastest. Õpilased teavad siin kahte: üks Kosel, teine Ardu. Ekskursionide ja matkade kaudu teatakse veel Tõnismäel igavest tuld ja Maarjamäe mälestusmärke. Pildimaterjaliga on võimalik täpsustada kujutlust neist.

Ka 7. kl sõjatsükkel — M. Raua «Relvile, rahvas!», J. Semperi «Käskjalg» ja J. Barbaruse «Jälle kodupinnal», M. Solohhovi «Inimese saatuse» ja A. Fadejevi «Noor Kaardivägi» — võimaldab vestelda sõjast meie kodukohas, kus hävis palju maju, jäid orvuks lapsed. Saame rääkida meile tuntud sõjaveteranidest, kellega kohtunud koondustel või keda külastatud kodus.

Töö ja tööinimese teema läbib kõiki klasse. Ka see on tänuväärne aine koduloolise materjaliga seostamisel. Mõtleme eelkõige kodumajandele, kus on tublisid tööinimesi, kes on meie õpilaste vanemad või meie kooli vilistlased. Sobivad palad on 8. kl M. Raua «Inimesest ja tööst», E. Mieželaitise «Käed».

Meenutame Habaja sovhoosi tublisid lüpsjaid, meie õpilaste vanemaid: Elme Oras, Klaara Arras, Urve Nikker on majandi ja ka rajooni arvestuses esirinnas.

Kose EPT tuntud traktoristid, eesrindlased Endel Tiits, Aleksander Prits, Ülo Lemberg on samuti meie kooli lõpetanute vanemad.

Ravila sovhoosi eesrindlastest on tuntud Il-

lar Tint, kelle kolm last meie kooli kaudu tublideks tööinimesteks saanud. Samuti naistraktoristid U. Mürk ja L. Lass. Sovhoosi üldtunnustatud seatalitaja Vete Koroleva asemele on aga nüüd asunud meie kooli lõpetanud Urve Vaaks, kes juba praegu on vääriiline vahetus.

Lauristini-nim kolhoosi lapsed tunnevad hästi oma tunnustatud naistraktoristi Lydia Puulaidi. Näiteid on rohkesti. Tööteema muutub lastele üpris konkreetseks, kui viime nad kohalike eesrindlasteni.

8. klassis on veel tsükkel raamatust: M. Raua «Raamatut avades», R. Hamzatovi «Raamat».

Kasutagem võimalust seostada teemat meie kooli ja alevi raamatukogudega, nende külastamisega. Meenutame klassides toimunud raamatukogutunde, näiteid, kuivõrd kättesaadav on raamat meie kodukohas, kui palju abistavad meid raamatukogude lahked töötajad. Mõtleme raamatukogu kenadele ruumidele ja kujundusele, kõrvutame aleviraamatukogu vanu ja uusi ruume.

Keskkoolis, kus õpitakse süstemaatilist kirjanduskursust, on võimalusi vähem, kuid mõned siiski.

Kohalikke näiteid on võimalik kasutada R. Sirge «Maa ja rahva» käsitlemisel. Vestleme siin talude reformimisest 1940. a. Ka Kose ümbruses oli suurталused, mille küljest võeti maad uusmaasaajatele. Talud said võrdseiks — 30 ha suurusteks. Saame meenutada ka selle pinnal toimunud klassivõitlust.

M. Solohhovi romaani «Ülesküntud uudismaa» käsitlemisel meenutame kolhooside algusaega. Meie ümbruses oli neid siis rohkesti: «Kose-Edu», Ravila, J. Lauristini nimeline (Kuivajõe), «Sotsialismi Tee» (Tuhalas), Suvorovi-nim (Paunkülas), «Külvaja» (Ojasoo-Harmi), Habaja, Ardu jne.

Nüüd on nende asemel 3 jõulist ühismajandit — J. Lauristini nim kolhoos, Habaja ja Ravila sovhoos —, meie praegused kodumajandid.

Häid võimalusi annab veel kirjandiõpetus.

4. kl kirjandiõpetuse kursus algab **sügiseteemaga**, kus tuleb mõelda laiemalt kitsamale. Kõige konkreetsem on 4. kl õpilasele sügis tema enda kodus ja koduümbruses. Nii sobib kirjutamiseks valida pealkiri «Kuidas tuleb sügis minu koju». Maalaps kirjutab ikka aia- ja põllutöödest, mida ta kodus ise teeb.

5. klassis peab õpilane hakkama vaatlema enese ümber, et leida materjali elust. Valime siingi vaatlemiseks objekte kodust: ema või isa tööpäev, oma töö kodus, kodukolhoosis.

6. klassi programm nõuab sügise teemal kirjandi kirjutamist.

Olen siis teemat kitsendanud: mingi puu või pöösas koduaias, kodukohas, lehtla või lemmiknurk sügisel, kuldkollane kask koduõuel jms.

Koduteemat olen soovitanud ka perekonna koos veedetud päeva kirjeldamisel, olgu sel-

leks seenel või marjul käik, matk kodukandi metsas või looduskaunis kohas.

Häid kirjandeid kirjutatakse **koduloomadest**.

Suunan õpilasi vaatlema ja kirjeldama k. dukaupluse argipäeva või ema tööpäeva farmis.

6. kl olen lasknud õpilasel mõelda end filmioperaatoriks Kose koduareliku peatänavale, et detailselt kujutada, millega siin tegeldakse. Õpilased kirjutavad päris huvitavaid kirjandeid. Nad näevad kauplustes käivaid inimesi, tunnevad kondiitrimaja saialõhna, näevad juuksuri juurest tulevaid soengutes inimesi, sidekontoris oma vajalikke toimetusi tegevaid külastajaid, kuulevad muusikakoolist klaveri- ja viulimängu ning näevad kolhoosidest vuvavaid piimaautosid, mis peatuvad Kosel asuva kodujuustutsehhi trepikõrgendikul. See on meie kodukoha argipäev.

Kõikides klassides kirjutame kirjandi koolist.

4. kl sobib selleks väga hästi kiri mõne teise kooli õpilasele oma kooli elust või sõnum ajalehele, mis sunnib olema kursis oma kooli eluga.

5. kl olen soovitanud kirjutada oma klassist või kooliteest. Viimane neist õnnestub paremini, sest 5. kl õpilane ei oska kuigi hästi oma klassikaaslast, veel vähem kollektiivi iseloomustada.

7. ja 8. kl tuleb arutus oma klassist juba paremini välja.

Kirjeldava kirjandina olen lasknud eriti 6. klassis sõnadesse panna matka või ekskursiooni kodurajooni mõnda paika. Õpik pakub siin Harju rajoonist väga kauge pildirea: Tallinn—Kohtla-Järve—Kauksi—Tartu—Tallinn.

Olen kasutanud matka kodukohta. Näiteks sobib meie koolis hästi kirjeldada matka Sini-allikatele. Enamik klasse on selleks ajaks seal käinud. Lisan andmeid, mida iga õpilane peaks teadma.

Näiteks: meile nii lähedal asuvat kohta peetakse ilusaimeks kogu Põhja-Euroopas. Vaatleme piltidelt nähtavat mullitamist-keemist ja jätame meelde, et see põhjavesi «keeb» pinnale 50 m sügavusest, et talvelgi allikad ei jäätu ja pakuvad silmailu. Ülearune pole teada inimeste uskumusi allikatest, nende vee noorendavast ja tervendavast toimest. Selline ettevalmistus annab huvitavaid koduloolisi kirjandeid.

Piltide põhjal olen andnud kirjutada ka ekskursioonikirjandi Harju rajooni ühest tuntumast ja populaarsemast majandist, Kirovi nim näidiskalurikolhoosist. Eelneva vaatluse põhjal mõtleb õpilane end ekskursioonile ja kirjeldab vaadeldut kui oma silmaga nähtut, lastes fantaasial lennata.

Head ainet meie kodukohast annab veel Tuhala nõiakaevule või Vetla lahingupaika korraldatud matk.

Ka oleme kirjutanud ekskursioonist Tallinna kui meie rajoonis asuvasse pealinna.

Arutleva kirjandi õpetamisel on kodukohaga võimalik seostada teemat «Kelleks saada?», mis õpetab loogiliselt arutlema ning seostama meil vajalike elukutsetega. Õpikunäiteks on valitud «Tahan õppida arstiks», «Soovin saada lüpsjaks» (6. kl).

Oleme veel kavastanud ja kirjutanud teemasid «Tahan õppida autojuhiks», «Miks mulle meeldib traktoristitöö?», «Miks soovin õppida müüjaks (lasteaednikuks, õpetajaks jne)?».

Kõiki nimetatud elukutsetega inimesi vajatakse meie kodukohas.

Muu hulgas on siin sobiv juhust vestelda omadustest, mis on vajalikud ühe või teise töö puhul — soovitada elukutseid.

8. klassis on vaja kõnelda tööinimesest, keda õpilane ka isiklikult tunneb. Selleks võivad olla tema oma isa-ema, vanaisa-vanaema või õde-vend.

8. klassis, aga ka varem, olen lasknud arutada teemal «Miks tahaksin maal elada?». Õpilane mõtleb tingimata konkreetset, mida annab talle maaelu, ja arutleb üsna asjalikult: kalapüük, ujumine, vesi, mets, tervislik õhk, oma loomad, töö värskes õhus. Kui õpilane on maaelu eelised läbi mõelnud, oleme ka kutsevalikule oma töös parajalt ruumi andnud.

See on vaid osa nendest võimalustest, mida pakub kodukoht, et muuta koolis õpetatav elulähedasemaks ja konkreetsemaks. Loomulikult sõltub see suuresti ka kohast, kus asub kool ja mida pakub selle ümbrus.

MEILT JA MUJALT

■ Tugev sõprus seob Arhangerski kalalaevastiku kalureid linna 26. keskkooli õpilastega. Mõlemad on koolis sagedased külalised, õpilased aga viibivad tihti merelt naasnud kalalaevadel. Seepärast pole juhust, et paljud noored on otsustanud siduda oma elu merega, millest nad nüüd rohkem teavad. Arhangerski kalalaevastiku komsomolikomitee kuulutas välja konkursi «Oma vahetuse kasvatame ise». Selle võitjateks saavad šefflütöös parimad ekipaažid ja komsomolirühmad.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovanije»

■ Kodupaiga mitmekesisel elul kujutavad laste joonistused moodustavad Tadžiki NSV Dušanbe Ametiühingute Kultuuripalees Vabariikliku lasteloomingu näituse. Ligi 200 tööd saadeti laste kunstikoolidest ja vabariigi mitmetest linnadest ning rajoonidest.

Elu ja ümbritsev maailm on andnud lastele huvitavaid süžeesid. Nende joonistel pürivad kõrgusse uusehitiste korrused, auväärased mäed, õitsva põllu foonil on lumivalged puuvillakimbud, ja igal pool isad-emad, kelle töö kujundab koduvabariiki.

Noortele kunstnikele on niisugune näitus üht-aegu suur au kui ka maailma tundmaõppimise eksam.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovanije»

Probleeme ja käsitlusi arvutiõpetuseks

LEO VÕHANDU,
TPI informaatikakateedri dotsent

1. Koolis on tasapisi kombeks saanud aineprobleeme standardiseerida ja tavaliselt jätkub aega vaid üheainsa lähenemisviisi kirjeldamiseks või õpetamiseks. Ometi on teada, et teaduse (ja koos sellega ka inimkonna) areng kulgeb sageli just vanadele probleemidele uut moodi lähenedes.

Arvuti tungimine kooli ning sealtkaudu ka pedagoogikasse annab õnneks paljude ainetel puhul võimaluse ja ajendi alternatiivkäsitluseks.

Et meie koolis (vähemalt esialgu) tegelevad arvutiõpetusega vaid reaalinete õpetajad, siis käesolevas kirjatükis vaatleme sealtkandi probleeme. Edaspidi esitame analoogilisi käsitlusi ka geoloogia, bioloogia, kirjanduse jne valdkonnast.

2. Algebraalne käsitusviis on matemaatikale «kiirkirjana» omaseks saanud, aga kahjuks jääb sellega nii mõnigi ilus muster või sisemine seos nägemata.

Arvuti plussiks on see, et kuvaril saab kiiresti jälgida üsna suurt hulka näiteid, millest sobiva mustri või korrapära leidmine sageli üsna lihtne.

Probleem. Tipp ja Täpp käisid maal vanaemal külas ja nägid laudas hulga põrsaid ja tibusid. Kogu tagasi jõudnud, teadis Tipp öelda, et laudas oli kokku 18 looma. Täpil oli aga meeles, et jalgade koguarv oli 50.

Mitu põrsast oli laudas?

Arutelu. Enamik koolis õppinuist kipub seda ülesandest algebra abil lahendada. Heal juhul jõutakse võrrandisüsteemi

$$4P + 2T = 50,$$

$$P + T = 18.$$

(Muide, algebra mitteõppinud lapsed lahendavad seda ülesannet paremini kui algebra unustanud täiskasvanud!)

Et meid huvitab sisu hoopis rohkem kui vastuse leidmine, siis vaatleme, kuidas seda ülesannet arvuti abil lahendada.

Programmeerimisprobleem. Kirjuta programm, mis trükkib põrsaste ja tibude arvu koos nende jalgade koguarvuga, kui on teada, et põrsaste ja tibude arv on kokku 18.

Arvutil võib lihtsalt lasta põrsaste arvul kulgeda nullist kaheksateistkümneni ja jälgida, mis juhtub vastavalt tibude hulga ja jalgade koguarvuga:

Tibud=18 — Pörsad,
 Jalgu=4 ♦ Pörsad+2 ♦ Tibud.
 Programm (Basicus)

```
10 PRINT «PORSÄID», «TIBUSID», «JALGU»
20 FOR PORSÄID=0 TO 18
30 TIBUSID=18-PORSÄID
40 JALGU=4 ♦ PORSÄID+2 ♦ TIBUSID
50 PRINT PORSÄID, TIBUSID, JALGU
60 NEXT PORSÄID
70 END
```

Arvutit käivitades saame:

PORSÄID	TIBUSID	JALGU
0	18	36
1	17	38
2	16	40
3	15	42
4	14	44
5	13	46
6	12	48
7	11	50
8	10	52
9	9	54
10	8	56
11	7	58
12	6	60
13	5	62
14	4	64
15	3	66
16	2	68
17	1	70
18	0	72

Programmi trükitud pilt avab meile paremini ülesande sisu.

Kõigepealt on kerge näha, et algülesande lahendiks on 7 pörsast ja 11 tibu. Olulisem on aga ehk hoopis see, et trükipildist torkab silma selge korrapära — iga enampörsas suurendab jalgade koguarvu kahe võrra.

Siit saame mõnusa lahendusmeetodi ülesande lahendamiseks lihtsalt terve mõistuse abil.

Kui loomad oleksid kõik tibud, siis oleks meil 14 jalga puudu. ($50-18 \cdot 2=14$). Järelikult tuleb osa tibusid «teha» pörsasteks. Iga muutmine annab 2 jalga juurde, seega on vaja 7 muutmist. Tulemus: meil on 7 pörsast ja 11 tibu.

Seda ülesannet saab veel modifitseerida, lubades tallis olevate loomade arvu vabalt arvutisse sisestada.

Programmis on sellised muutused:

```
5 INPUT «MITU LOOMA OLI TALLIS», N
20 FOR PORSÄID=0 TO N
30 TIBUSID=N-PORSÄID
(soovi korral võib varieerida ka jalgade arvu)
```

Analoogilisi ülesandeid ei ole kuigi raske välja mõelda. Kas või selline:

2. Üks puusepp teenis päevas 10 rubla, puudutud päeva eest trahviti teda aga 12 rublaga. Pärast 30päevast tööd oli ta töötanud parajasti nii palju, et ta sai veel veidi palka. Veel üks puudutud päev ja ta oleks pidanud juba peale maksuma.

Kirjuta programm, mis trükitab töötatud ja puudutud päevade arvu ning saadava palga.

3. Juurdemaks. Kunagi vanal ajal oli järgmine juhtum. Kaks loomakaupmeest müüsid neile kuu- luvu härjakarja, saades iga härja eest nii palju rublasid, kui palju oli härgi karjas. Saadud raha eest osteti kari lambaid, 10 rubla tükk, ja üks tall. Võrdsel jaotamisel jäi ühele üks lammast roh- kem, teine aga võttis talle ja sai kaaslaselt vasta- va juurdemaksu. Kui suur oli juurdemaks? (J. Pe- relman, Huvitav algebra. Tallinn, 1952.)

Kõigepealt näeme, et n härja eest saadi n^2 rub- la (härja hind oli n rubla). Edasi on kerge tai- bata, et kui kahe mehe vahel lammaste jagami- sel jäi üks üle, pidi neid paaritu arv olema. Iga paaritu arv on kujul $2k+1$, seega saame seose

$$(2k+1) \cdot 10 + t = n^2,$$

kus talle hind t on ilmselt alla 10 rubla ($0 \leq t \leq 9$) ja $k=0, 1, 2, \dots$. Valides $k \in [0, 100]$ ja $t \in [0, 9]$ kontrollime iga leitud vasaku poole väärtuse korral, kas see on täisruut. Kui jah, siis trükime tulemuse välja.

Tulemuseks saame

$$n^2=16, 36, 196, 256, 576, 676, 1156, 1296, 1936.$$

Programm

```
5 REM 'SOBIV KARJA MAKSUMUS'
10 FOR K=0 TO 100
20 FOR T=0 TO 9
30 V=(2 ♦ K+1) ♦ 10+T
40 IF V<>>(INT(SQR(V))) ♦ 2 THEN 60
50 PRINT V;
60 NEXT T
70 NEXT K
80 END
```

Siit on pikemata selge, et talle maksumus oli 6 rubla (seda sõltumatult härgade arvust). Ta- sandusmaks oli seega 2 rubla. Kui palju härg maksis, jääb teadmata. Siin tuleb kasutada elu- kogemust — mitu lammast üks härg maksab?

Nii on näha, kuidas probleemi mittetäielik ma- temaatiline lahendamine võimaldab esitatud kü- simusele siiski üheselt vastata.

Muide, siit saab teoreetikutele hea ülesande. Tõestada, et täisruut saab sisaldada paaritu arvu kümnelisi ainult juhul, kui ta lõpeb kuuega.

Arvuti on põhimõtteliselt uues rollis — pakub välja osalise tulemuse, mida tuleb algebra võte- tega üldjuhu jaoks alles tõestada.

4. Imearvud. Üpris huvitavaid probleeme tekib seoses nn imearvudega.

Valige üks naturaalarv. Kui see on paaritu arv, korrutage ta kolmeka ja liitke 1. Kui aga arv on paarisarv, siis jagage kahega. Kui nüüd tulemi- ga seda tegevust järjest korrates jõuate välja ar- vuni 1, siis on tegemist nn imearvuga.

Näide: $N=3, 10, 5, 16, 8, 4, 2, 1$, (arv 3 on ime- arv; üheni jõudsite seitsme sammuga).

Imearvude jaoks võib koostada terve hulga probleeme:

4.1. Koostada programm, mis etteantud natu- raalarvu korral kontrollib, kas tegu on imearvu- ga ja trükitab üheni teisendamiseks vajaliku sam- mude arvu.

4.2. Leida naturaalarvude 1—150 hulgast imearv, mille teisenduskordade arv üheni jõudmiseks on pikim.

4.3. Kas kõik naturaalarvud on imearvud?

4.4. Kas kõik algarvud on imearvud?

4.5. Kas leidub imearve, mille teisendussammude arv saab kui tahes suureks?

4.6. Paljude naturaalarvude imelisuse kontrollimise lihtsustamiseks teha abitabel, milles on arve vastaval kohal üheni jõudmiseks vajalik sammude arv (imelisusaste)

1	7	2	5	8	16	3	19	6	14	9	9	...
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	

4.7. Kui palju leidub imearve-kaksikuid (vt tabeli veerud 12 ja 13), kus naabrite imelisusaste on võrdne?

4.8. Kas leidub imearve-kolmikuid, -nelikuid, -viisikuid?

4.9. Leida imearvud ($N < 150$), mille imelisusaste võrdub arvu endaga (vt tabel, $N=5$).

Ülesannetest toome vaid 4.1. jaoks sobiva programmi:

```
10 PRINT «IMEARVUDE PROGRAMM 4.1.»
20 INPUT «SISESTA KONTROLLITAV ARV», N
30 M=N
40 I=0
50 IF M<> 1 THEN 80
60 PRINT I; «SAMMUGA SA!»; N; «IMELI-
SEKS»
70 GOTO 20
80 IF M/2=INT(M/2) THEN 110
90 I=I+1
100 M=M ♦ 3+1
110 I=I+1
120 M=M/2
130 GOTO 50
140 END
```

5. **Uurija Rudolf.** Õpetajal endal on võimalik luua uusi ülesandeid, uurides teatud omadustega arvuhulki, nendest süžee jaoks sobivaid välja valides.

Toome siin näitena Eesti Raadio Raaliklubist läbi lipsanud, kuid autori arvates meetoodiliselt laiemat huvi pakkuva ülesande uurija Rudolfist.

Meenutame probleemi teksti.

Kui uurija Rudolf Varakere poe juurde jõudis, oli kohalik rahvas juba öövahi lahti sidunud. Öövaht seletas kõigile kuulata soovijatele: «Sulid käisid siin kahe sinise «Moskvitšiga». Mul autode numbrid meelde ei jäänud, aga ma märkasin neil kummalist omadust. Nimelt kui auto numbril esimene ja teine pool kokku liita ($30-25-30+25=55$) ja ruutu tõsta, saame jälle: auto numbril tagasi ($55^2=3025-30-25$).»

Rehkendamisest mitte eriti lugu pidaval uurijal ei jäänud muud üle, kui raaliklubi poole pöörduda, kes võimalikud numbrikombinatsioonid välja pakkus.

```
Programm
10 FOR A=0 TO 99
20 FOR B=0 TO 99
30 N=A ♦ 100+B
40 IF (A+B) † 2<>N THEN 60
50 PRINT N;
60 NEXT B
70 NEXT A
80 END
```

Arvuti trükib:

```
0000
0001
2025
3025
9801
```

Nüüd peab matemaatikalt üle minema ülesande tegeliku sisu, see on autonumbrite loomuse juurde. Uurija Rudolf viskab kõhkcluseta nende lahendite hulgast välja 0000 (sellist numbrit ei anta välja), 30—25 (selle tõi öövaht näiteks, aga ise ütles, et ei mäleta!) ja ka 00—01 (niisuguse numbriga ükski rõõvel ei sõidaks). Praktiliselt lahenduseks sobivad seega 20—25 ja 98—01.

Nendele, keda matemaatilised probleemid huvitavad, võib öelda, et need arvud kannavad India matemaatiku Kaprekari nime. Tõsisem ülesanne oleks leida ka kahe- ja kuuekohalised Kaprekari arvud, s. o sellised, mille esimest ja teist poolt liites ning ruutu tõstes saaks jälle algusarvu.

6. Kas jääda ettepanekuga nõusse!

Koolipoiss Ants käib õhtuti onu Kallel kodus tööl abiks. Algul lubas onu Kalle Antsule tehtud töö eest tasuda 5 rubla nädalas, siis aga tegi uue ja huvitava pakkumise. Nimelt laseb ta Antsul võtta kotist, milles on 6 ühesuurust sedelit, pimesi kaks sedelit. Neist sedelitest ühele on kirjutatud 10 rubla ja viiele 1 rubla. Kas Ants võib ettepanekuga nõusse jääda?

Seda tüüpi probleeme, kus mingite reeglite järgi käitumise tulemus ei ole kohe selge, esineb tegelikus elus üpris palju. Seepärast kirjeldame ülesande lahendamiskäiku veidi üksikasjalikumalt.

Kotis on kuus sedelit. Nummerdame need 1, 2, 3, 4, 5, 6 ja otsustame meelevaldselt, et number 1 vastab 10rublasele, teised numbrid 1rublastele.

Simuleerime nüüd kahe sedeli juhuslikku valikut mitmel erineval viisil. Esimene neist on realiseeritav täringu abil.

Viskame täringut. Kui tuleb välja 1, saab Ants 11 rubla, kui tuleb mõni muu arv, viskame veel üks kord täringut. Kui nüüd tuleb välja 1, saab Ants 11 rubla, kui tuleb uuesti välja eelmise number, visatakse veel kord teise viske reeglite järgi; kui tuleb muu number, saab Ants 2 rubla.

Teeme selliseid viskeseriaid 50 korda ja leiame keskmise saadud töötasu.

Teise prooviseeria realiseerime arvuti abil.

Lähtudes eespool toodud reeglitest, paneme kirja lihtsa simulatsiooniprogrammi.

```
10 RANDOMIZE
20 PRINT «ANTSU KESKMINE SISSETULEK
AASTA JOOKSUL ON»
30 T=0
40 FOR I=1 TO 52
50 X=INT(RND(1) ♦ 6+1)
60 IF X=1 THEN 100
70 Y=INT(RND(1) ♦ 5+1)
80 IF Y=1 THEN 100
90 T=T+2:GOTO 110
100 T=T+11
110 NEXT I
120 PRINT T/52; «RUBLA NADALAS»
130 INPUT «KUI VEEL, SIIS 1, MUIDU 0»; S
140 IF S=1 THEN 30
150 END
```

Programmi rida 10 paneb juhuarvude generaatore juhuslikku algseisu. Reas 30 on teenitud rahasumma, reas 30 luuakse juhuarv 1—6, reas 70 juhuarv 1—5.

Programmeerimise kõrval tuleb lõpuks kindlasti juhtida tähelepanu ka tulemuste täpse loendamise võimalusele.

Paneme kirja kõik võimalikud numbripaariid
1—2 2—3 3—4 4—5 5—6
1—3 2—4 3—5 4—6
1—4 2—5 3—6
1—5 2—6
1—6

Siit on näha, et viiel juhul viieteistkümnest on kombinatsiooni väärtus 11 rubla ja kümnel juhul viieteistkümnest 2 rubla. Ooteväärtus on seega

$$\frac{5}{15} \cdot 11 + \frac{10}{15} \cdot 2 = \frac{75}{15} = 5 \text{ rubla.}$$

Järeldus: Antsule pakutud valikuvõimalus on õiglane.

Analooiliselt võib simuleerida spordilotot ja «Sprinti» veendumaks, et mängu pandud rahadest saab tavaliselt tagasi ainult veerandi...

7. Lõpetuseks. Huvitavaid ülesandeid leiab mitmetes matemaatilisi pähkkeid sisaldavates raamatutes. Meil on sellistest käepärased: J. P e r e l m a n. Huvitav algebra. 1952. J. P e r e l m a n. Huvitav astronoomia. 1958. J. P e r e l m a n. Huvitav füüsika. 1983, 1985. A. K o r d e m s k i. Matemaatilisi pähkkeid. 1960. V. A b t š u k. Suurte väejuhtide saladus. 1984. O. K a a s i k. Lihtsaid ja keerulisi I, II. 1977.

Ei maksa karta, et ülesanded on omapärased ja ei vasta tavaprobleemide stiilile. Mõtlemisotsuse ja arvutikäsitlemise arendamiseks sobivad nad hästi. Arvuti käepärasus muudab nii mõnegi ülesande lahendusviisi teistsuguseks, kui autori poolt antu ja annab lahendajale eneseuhkust — ennäe, mida ma juba oskan!

MEILT JA MUJALT

■ Leedu NSV Siauliai 10. keskkoolis tegutseb vanemate klasside õpilaste ühiskondlik-poliitiline klubi «Akuratis» («Silmaring»). Sinna on koonduvad nii komsomoli- kui ka pioneerialisi ja sealt saab alguse kogu kooli ideelis-poliitiline kasvatus töö: leninliku toa ja sõjakuulsuse nurga, rahvaste sõpruse klubi töö, ateismiringi tegevus, õpilaste poliitharidus ja -informatsioon. Klubi esimees on kooli komsomolikomitee liige, mis tähendab, et kogu klubi tegevus on komsomolikomitee hoole all. Klubi nõukogusse kuulub 12 inimest, liikmeid on ligi 300. Kõik tegutsevad omavalitsuse põhimõttel, mis kasvatab noortes iseseisvust ja vastutustunnet.

«Akuratis» õpetab oma liikmetele poliitilist kirjaoskust, avardab silmaringi, kasvatab ühiskondlikku aktiivsust. Paljudel on klubi aidanud edasisel eluteel valikut teha.

Ajakirjast «Narodnoje Obrazovanije»

Füüsikahuvist ja huvifüüsikast

JAAN HENDRE,
TPedI füüsikakateedri juhataja, dotsent,
pedagoogikakandidaat
AIVO SAAR,
TPedI füüsikakateedri dotsent, tehnika-
kandidaat

Füüsika koolikursuse viimane reformimine toimus ajavahemikul 1968—1973. Vastavalt uutele ideedele ja õppeprogrammidele ilmusid õpikud, õppevahendid jms. Vaieldamatult tõusis füüsika koolikursuse teaduslik tase, muutus kompaksemaks informatsiooni esitamine, rakendati õp-
pematerjali üldistamise printsiipi. Kuid samal ajal hakkas kuuluma hääli kursuse keerulisusest, õpilaste huvi langusest füüsika (ja mitte ainult füüsika!) vastu. Esialgu arvati, et õpetajaskond ei ole veel suutnud omaks võtta kursuse uut sisu, selle teaduslike aluseid ja autorite meetodilisi kontseptsioone, mistõttu raskused on ajutised. Oodatud pööret aga ei tulnud. Vastupidi, rääkides füüsikahuvist, võis tunnetada selle edaspidist langust. Kas see on tõepoolest nii? Nüüd oskame oma uurimuste põhjal sellele vastata.

Kasutasime järgmisi uurimisallikaid:

1. 1984/85. õppeaastal korraldatud ankeetküsitluse «Pingist pinki» (2) tulemused, mida võrdlesime varem korraldatud küsitluste tulemustega.

Ankeet tehti meie vabariigi eri linnade ja rajoonide eesti õppekeele koolides. 1984/85. õa ankeediti 1870, 1978/79. õa — 1873 ja 1975/76. õa — 893 vanemate (8.—11.) klasside õpilast.

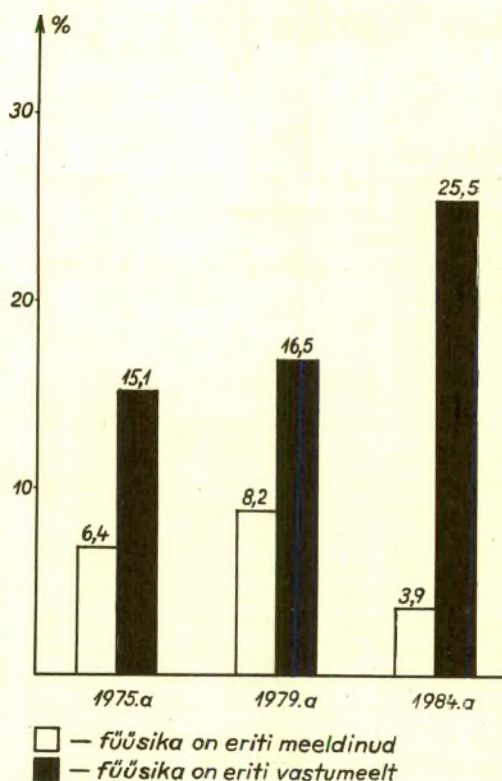
2. Haridusministeeriumi kooliinspekterimise ning vabariiklikus füüsika- ja astronoomiakomisjonis arutatud sellekohased materjalid.

3. Aruanded füüsika vastuvõtueksamite kohta Eesti NSV kõrgkoolides.

Nimetatud materjalide pikemat ajavahemikku hõlmav uurimine, omavaheline kõrvutamise ja võrdlemine teiste, siin nimetatamata materjalidega võimaldab välja selgitada mitmeid muutusi ning tendentse füüsika õppimisel ja õpetamisel. Peatume vaid füüsikahuvil.

Joonisel 1 on toodud diagramm, kus on näidatud, milline protsent eri aastatel küsitletud õpilastest pidas füüsikat oma lemmikaineks ja milline protsent füüsikat eriti vastumeelseks. Näeme, et vastumeelsus füüsika kui õppeaine vastu on tugevasti tõusnud viimastel aastatel.

ÕPILASTE SUHTUMINE FÜÜSIKASSE
KUI ÕPPEAINESSE

Et meie ankeetküsitlusel põhinev uurimus on mujal avaldatud (1), piirdume siin mõnede tulemuste konstateerimisega:

- füüsikat peetakse kõige raskemaks õppeaineks; selles saavad õpilased kõige enam rahuldavaid hindeid;
- võrreldes 70. aastate teise poolega, on oluliselt vähenenud füüsikast huvitavate õpilaste arv;
- füüsikat peetakse teiste õppeainetega võrreldes kõige enam vastumeelseks; vastumeelsus neidude seas on 2—3 korda suurem kui noormeeste seas;
- õpilaste läbisaamine füüsikaõpetajaga on teiste aineõpetajatega (välja arvatud keemiaõpetajaga) võrreldes oluliselt halvem;
- rakendusfüüsika, tehnika vastu on noormeeste huvi nn puhta füüsikaga võrreldes kümnekordselt kõrgem.

Olaltoodud kinnitavad teistest eelnimetatud alikatest saadud andmed: soovijate puudumise tõttu on muutunud raskeks koolisestest, linna- või rajoonidevaheliste füüsikaolümpiaadide korraldamine, eriala valikul kõrgkoolis eelistatakse neid, kus ei nõuta sisseastumiseksamit füüsikas. Füüsika õpetamisega tegelevale üldsusele on need ja paljud teised asjaolud küllalt hästi teada.

Millest on tingitud füüsikahuvi kahanemine õpilaste seas? Selle kohta toimus ajalehe «Edasi» veergudel mõttevahetus (3). Võiks alustada inimtegevuse motivatsiooni lihtsast põhitõest, et kui inimene on oma tegevuses edukas, siis soovib ta seda korrata, seejuures sageli paremini kui enne. Füüsika õppimisel on edu raske tulema. Oluliseks takistuseks paljude «Edasi» veergudel sõnavõtnute arvates on maksimalistlikud programmid, mille järgi õpilastest püütakse väikesi teadlasi kujundada. Ülepaasutatud programmade põhjal kirjutatud füüsikaõpikud on liiga keerulised. Eiratakse eakohasuse printsiipi. Nõudes pidevalt uute teadmiste omandamist, ei anna me õpilastele aega mõelda. Õpilasele, kes õpitavat enam korralikult aru ei saa, muutubki füüsika ebahuvitavaks, koguni vastumeelseks.

Jälgime õpilastepoolseid hinnanguid ja arvamusi: füüsika on koolis ülemäära teoreetiline ja tundub elukauge, reaalinetes ei jää peaaegu midagi külge, neid õpitakse vastumeelselt, füüsikaõpikus on pikad ja keerulised laused; kui ainult õpikust peaks õppima, siis ei saaks midagi aru, füüsikas võiks kõik palju lihtsamalt seletatud olla.

Kumb pool (õpetaja või õpilane), või üldse mitte kumbki pool, on süüdi selles, et väga vähestes koolides töötavad füüsikaringid? Kas täiskasvanute (õpetajate) süüdistused õpilaste vaimse töö harjumuste puudulikkuse kohta on üheselt mõistetavad? Need ja mitmed teised küsimused on otse või kaudselt märgatavad «Edasi» mõttevahetuses, aga ei jõua oluliselt kaugemale probleemi asetamisest.

Füüsikaõpikutes esitatud muutumine akadeemilisemaks, üldistatumaks, valdavalt deduktiivseks (see ei ole kriitika!) ei ole jätanud mõju avaldamata füüsika koolikursuse õpetamise stiilile. Uuritud materjalide alusel võib märgata, et füüsikaõpetajad on ajapikku hakanud ikka enam tähtsustama teabe-(konvergenteid) küsimusi: «defineeri...!», «mida nimetatakse...?», «sõnasta...!» jne. Seadmata kahtluse alla nende vajalikkuse, märgime, et paljude nooremate füüsikaõpetajate seas on need muutunud pea ainuvaldavaks. Füüsika rakenduslikud ja tema struktuurilelementide füüsikalist sisu avavad küsimused on jäänud tagaplaanile.

Füüsikatundide kõrge teoreetiline tase ei saa esile kutsuda vastuväiteid, kuid ainuüksi puht-teaduslike teadmistega opereerimine tundides, näitamata nende teadmiste elulisust, praktilisust, vajalikkust, ei saa huvitada õpilaste ulatuslikumat osa. Seda näitavad samuti teiste sotsialismimaade füüsika õpetamise täiustamise kogemused (4). Selle triviaalse tõe juures tuleb mõista, et lapse ja noore inimese mõistus kordab teatud viisil inim-mõistuse ajalugu, nagu seda on tabavalt öelnud Louis de Broglie. Inimene on aga aastatuhandete vältel huvitunud ikka konkreetsetest asjadest, nähtustest, olukordadest, kasust. Õpetada noort inimest suhteliselt lühikese ajaga üldistatult mõtlema on huvi seisukohast väga raske, kui mitte päris võimatu.

Mida teha, et füüsika muutuks huvifüüsikaks!

Pedagoogika ja füüsika õpetamise metoodika tunneb küllalt palju võtteid huvi tõstmiseks. Õpematerjali uudsus, seaduste ja järelduste ootamatus, huvitavad katsed, ajalooline taust jpm äratavad õpilastes kahtlemata huvi. See huvi võib aga sama kiiresti kustuda, kui tekkinud. Püsivama huvi äratamiseks ja hoidmiseks on tarvis tekitada õpitava suhtes püsiv positiivne motivatsioon.

Tuginedes noormeestest õppurite tehnikahuvile, mis ületab meie uurimuste andmetel füüsikahuvi kümnekordselt, leiame, et tehnika ja rakendusfüüsika küsimused võivad muutuda positiivse motivatsiooni allikaks ka füüsika teoreetiliste küsimuste tundmaõppimisele. Seda kinnitavad Ungari RV kolleegide katsed, kes 1978. aastast õpetavad 8klassilise põhikooli kõikides klassides ning gümnaasiumi 1. ja 2. klassis õppeainet «Tehnika». Lähematel aastatel hakatakse ungarlaste eeskujul seda õpetama ka Poola RV koolides.

Rakendusfüüsika ja tehnika küsimusi võib füüsikaliste teooriatega seostada kahel viisil: deduktiivsel ja induktiivsel. Skemaatiliselt on need esitatud skeemidel 1 ja 2. Tulp a nendel joonistel annab üldskeemi, tulp b konkretiseerib näitena neid viise. A. Ussova ja V. Zavjalov (5, lk 123) leiavad, et induktiivne käsitusviis on meetoodiliselt eelistatavam, sest kutsüb õpilastes esile huvi tekke rakendustele aluseks olevate nähtuste

tundmaõppimise vastu. Seda kinnitavad täielikult meie pikaajalised vaatlused pedagoogilise praktika ajal õpetajate ja üliõpilaste antud tundides.

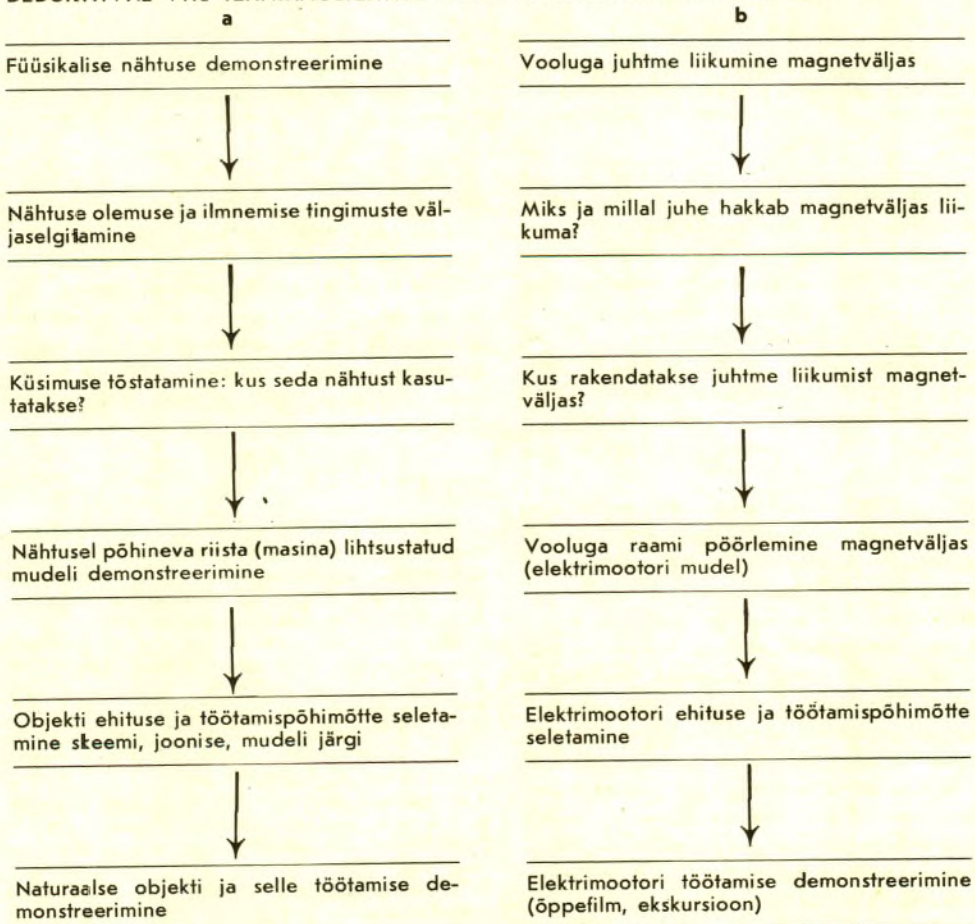
Tehnikaküsimuste füüsikaliste teooriatega seostamise induktiivse mooduse põhimõttel on üles ehitatud Ungari RV koolides kasutatavad füüsikaõpikud: seal, kus võimalik, eelneb füüsikalise materjali käsitlemisele konkreetse tehnilise probleemi või objekti tutvustamine ja läbiarutamine. Õpilaste füüsika- ja tehnikahuvi suunamisel peetakse neid õpikuid õnnestunuks.

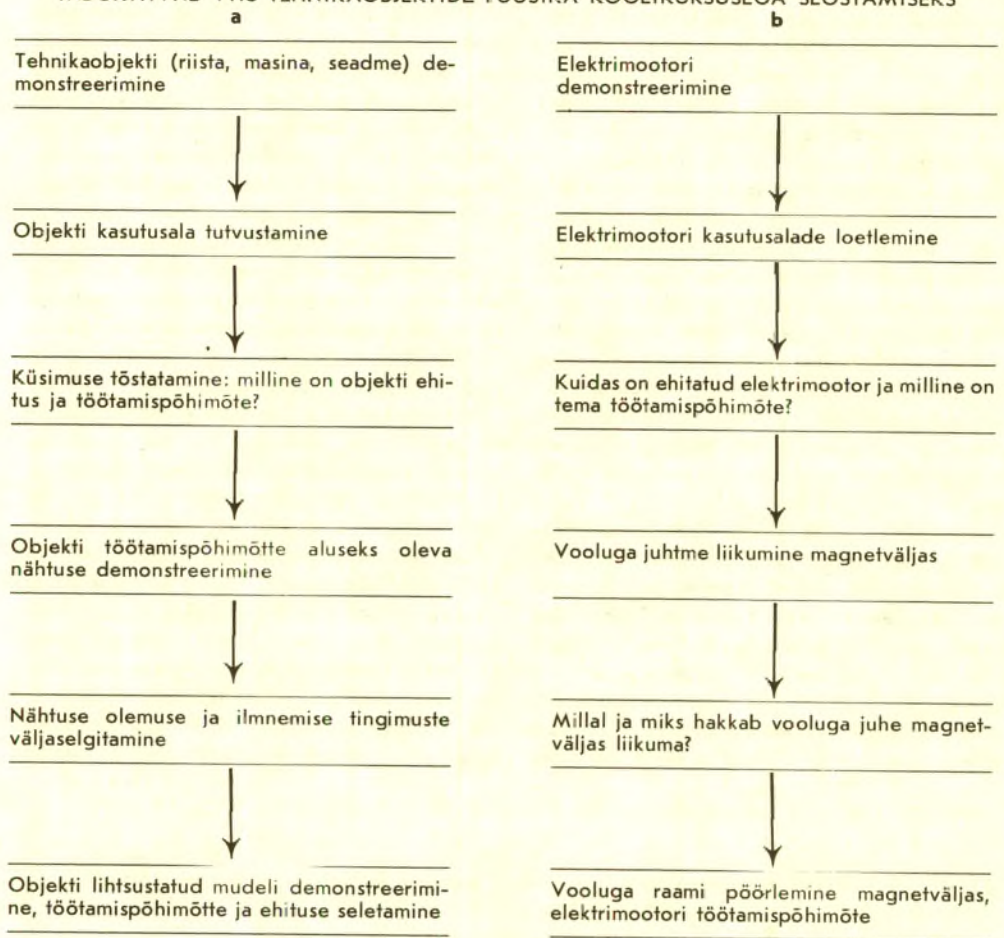
Huvifüüsika teostumatu ideaali taustal on tohutult tähtsad õpetaja metoodilised võtted ja suhtumine. Meile tundub, et füüsikaõpetajate küllalt tõhusa akadeemilise ettevalmistuse kõrval on jäänud unarusse nende heatasemeline rakendusfüüsika alane ettevalmistus.

Autorite taotlus ei ole füüsikat liigselt tehnikapoolseks kallutada. Olukorras, kus meil puuduvad andmed füüsika õpetamise akadeemilisuse ja rakenduslikkuse optimaalsest vahekorra, on meie soov aktsente mõnevõrra ümber asetada, kahjustamata seejuures füüsika huvi. Õpetamise stiili kohta võib stiilimeister F. Tuglase abiga öelda, et pole vaja mingit stiili, on vaja hästi õpetada (prokirjutada). Aga ikkagi, kuidas seda siis teha? Õpetamist kunstiks absolutiseerida ei saa, järelikult on mingi osa temast teaduslikule analüüsile allutatav. On tarvis Heisenbergi relatsioonide taolisi seoseid, mis piiritlevad teaduslikule

S k e e m 1

DEDUKTIIVNE VIIIS TEHNIKAOBJEKTIDE FÜÜSIKA KOOLIKURSUSEGA SEOSTAMISEKS

analüüsile alluva pedagoogika osa. Eesti pedagoogikateadlased tegelevad vähemalt kahe perspektiivse teadusliku uurimistöö suunaga eelnimetatud piiritlemise kasuks. Need on õpetamise järjepidevuse probleemide uurimine NSVL PA korrespondentliikme prof A. Köverjala juhendamisel (vt Nõukogude Kool, 1985, nr 9) ja õpetamise eesmärgistamise uurimine TRÜ dotsendi P. Kreitsbergi juhendamisel (vt Nõukogude Kool, 1982, nr 2; 1985, nr 9; 1986, nr 9 — E. Krull).

1950.—1960. aastatel loodi kvalitatiivselt uued õppetegevuse eesmärgistamise ja eesmärkide saavutatuse mõõtmise vahendid. Nendele rajatud ja rajatavad didaktilised süsteemid tagavad õppetegevuse mitmekesisuse ja loomulikkuse juures tema süsteemsuse. Mahuka konkreetse bibliograafilise töö põhjal ülesannete lahendamise õpetamise kohta võib väita, et hästi on fikseeritud kõige kõrgemad eesmärgid ja väga sisukat tööd tehakse ka kõige madalamal nivool, s. o konkreetse õpetamise tasemel, kuid kahjuks tükatati, üldise hierarhilise süsteemita. Kõige kõrgemate eesmärkide ja konkreetse õpetamistegevuse vahel on kummalisel palju tühja ruumi. Õpetamise järjepidevuse ja eesmärgistamise uurimine ning rakendamine aitab kindlasti seda tühimikku vä-

hendada. Kujunevad printsiibid ja reeglid õppeaine põhivara eraldamiseks, põhi- ja abimõistete eristamiseks, õppeteemade struktuurielementide nomenklatuuri ja hierarhia loomiseks. Nende alusel kirjutatud õpikud on ilmselt jõukohasemad praegustest, aga õpilasele jõukohase ning eduka õppetegevuse tagamine suurendab tema õpipüsivust ja -motivatsiooni. On alust loota õpilaste füüsikahuvi tõusule.

Kirjandus

- Hendre J., Kornel V., Riismandel V., Saar A. Kollektiivi ja isiksuse interaktsioon füüsika õpetamisel. — Rmt: Pedagoogiliste uurimuste tulemused 1981—1985. Kollektiivi ja isiksuse interaktsioon (ilmumisel).
- Kala U., Must A., Must O. Ankeet «Pingist pinki», täiendatud variant. Tln, 1984. 40 lk.
- Rubriik «Miks ei ole füüsika (matemaatika) huvilisi?» — Edasi 15., 22. ja 29. okt, 15. ja 27. nov, 19. ja 27. dets 1985, 8., 17., 24. ja 28. jaan, 11. ja 20. veebr, 4., 13. märts 1986.
- Совершенство преподавания физики в средней школе социалистических стран. Под ред. В. Г. Разумовского. М., Просвещение, 1985. 255 с.
- Усова А. В., Завьялов В. В. Воспитание учащихся в процессе обучения физике. М., Просвещение, 1984. 143 с.

KOOLIEELNE KASVATUS

Kirjutama õppimist ettevalmistavad mängud kuue-aastastele lastele

IMBI MUHEL,
ENSV PTUI nooremteadur

Kirjutamisoskuse omandamine on sõltuv mitmetest võimetest ja oskustest. Olulisemad on vaatlusoskus, tähelepanu- ja koordinatsioonivõime, käte tundlikkus ja orienteerumisoskus. Vajalik on õige suuna määramise oskuse süvendamine, mõistete parem ja vasak käsi kinnistamine. Mängude kaudu saavutame laste liigutuste koordinatsiooni ning nägemis-, kuulamis- ja vaba tegutsemise oskuse.

Iga alljärgneva mänguga süvendame laste tahet ja julgust ülesandega iseseisvalt toime tulla, aga ka kõiki muid eelloetletud omadusi.

Mida sa tunned?

Vahendid: Liivapaberist väljalõigatud joonistähed.

Mängukäik: Mängujuht asetab lauale joonistähed, kare pool ülespoole. Ühel mängijatest seotakse silmad ja palutakse kompida laual olevaid tähti ning nimetada iga kombitava tähe nimi. Tähe äraarvamise korral võib selle ka üles tõsta ja teistele lastele näidata. Võidab see, kes rohkem tähti ära tunneb.

Peenraid kastmas

Vahendid: Aplikatsioonid — 4 ristkülikukujulist peenart eri värvi lilledega, tüdruk ja poiss kastekannuga. Igale lapsele leht paberit, värvi- või viltpliiatsid, individuaaltahvel, väikesed aplikatsioonid (4 tk iga lapse jaoks) ja 60—70 cm nõrijupp või pael.

Mängukäik: Mängujuht räägib: «Emal oli aias 4 ilusat lillepeenart (asetab aplikatsioonid laste ette). Lapsed aitasid igal hommikul emal lilli kasta.» Mängujuht näitab lastele, kuidas peenarde ümber liiguti, nii et ühegi peenra ümber ei tulnud käia kahte korda (aplikatsioonid — tüdruk ja poiss).

Laste ülesanne on nüüd joonistada oma paberile samasugused lillepeenrad ja tee, kuidas lapsed lilli kastes liikusid. Hiljem vaadatakse, kelle töö on kõige täpsem. Seejärel võivad lapsed korrata sama tahvlil.

Märkus: Peenarde asemele võib igal uuel mängimisel asetada uusi objekte, näiteks jalutuskäik ümber majade, jalgrattasõit ümber suurte kivide jne. Oluline on, et lapsed annaksid õigesti edasi ettenähtud mänguplaani. Hea on, kui seda ka hiljem õues mängitakse, tuletales meelde joonistatut.

Mis on peidus?

Vahendid: 15—20 m pikkune jämedam nõör. Kastike, millesse peidetakse väike mänguasi. Tahvel, kriit.

Mängukäik: Mängujuht moodustab põrandale spiraali nii, et lapsed saaksid selle sees kõndida. Spiraali keskele paigutatakse karbik mänguasjaga. Nüüd kutsub mängujuht ühe lapse ja ütleb: «Sinu ees on tee, mille lõpus sa leiad võlukarbi, ja kui selle avad, on seal midagi sees. Avada tohib karbi ainult see, kes tee niimoodi ära kõnnib, et tee serva (nööri) ei puuduta.» Lapsi kutsutakse kõndima järjest, teised vaatavad, kas ta kõnnib täpselt. Karbis olevat üllatust vahetatakse iga lapse puhul (selleks võib olla postkaart, mänguasi vms). Kui mängu on piisavalt korratud, püüavad lapsed sama teekonna joonistada tahvlile. Märkus: Õues viibides tuletavad lapsed spiraali meelde, võivad seda ehitada suvel liivast, talvel lumest või lihtsalt maapinnale joonistada.

Metsas

Vahendid: Aplikatsioonid — kuusepuud, pöösad, jäned, koer. Näidispilt jänese liikumisest puude vahel või tahvlile joonistatud jänese teekond.

Igale lapsele leht paberit, värvi- või viltpliiatsid. Individuaaltahvel.

Mängukäik: Mängujuht näitab lastele näidispilti (alust, kuhu on asetatud aplikatsioonid — kuused, pöösad läbiseigi): «Väike jänku istus metsa ääres ja sõi jänese kapsa lehti. Järsku kuulis ta koera haukumist ja kohe jooksis tema poole väike Muri. Jäned hakkas puude ja pöösaste vahel jooksuma — jänesehaake tegema, et ennast ära peita. Vaadake, kuidas ta jooksis!» Mängujuht näitab, kust jäned jooksu alustas, kuidas ta ümber iga puu ja pöosa jooksis, kuhu ta jõudis ja peitu puged. Laste ülesanne on joonistada oma paberile puude ja pöösaste asemele rohelised täpid samadesse kohtadesse, kus mänguahi näidisel asuvad puud ja pöösad. Nüüd palub mängujuht valida teist värvi pliiatsi ja joonistada jänese teekonna ümber puude nii, nagu nad seda näevad näidisel. Hiljem võib sama mängu korrata individuaaltahvlil kriidiga.

Märkus: Mõne aja möödudes, kui lapsed on õues, võib proovida sama liikumisplaani mälu järgi meenutada ja õues puupulgaga maapinnale või kriidiga asfaldile joonistada nii puude asetuse kui ka jänese liikumistee. Seejärel

vaadatakse, kellel see kõige paremini õnnestus.

Kuuskede istutamine

V a h e n d i d: Aplikatsioonid — väikesed pappkuused. Individuaaltahvlid.

M ä n g u k ä i k: Mängujuht räägib: «Ühel päeval hakkas isa kuusehekki istutama, lapsed olid talle abiks.» Mängujuht näitab, kuidas noored kuused parajate vahedega istutati (asetab kuuseaplikatsioonid umbes 1 m vahedega põrandale laste ette). Nüüd teeb ta lastele ettepaneku kōndida üksteise taga reas kuuskede vahel tema järel ja vaadata istutatud kuuski. Teist korda laseb ta mõnel lapsel kōndida täpselt samamoodi, kuidas enne koos kōnniti (lābida sama tee), teised lapsed jälgivad, kas ta liigub õigesti. Nii võib seda teha mitu korda. Seejärel saavad lapsed oma individuaaltahvlid, joonistavad sinna kolmnurkade või täppidena kuused ja siis teekonna, kuidas nad kuuskede vahel liikusid. Māngu võib korrata hiljem õues.

Sassilāinud lõngakera

V a h e n d i d: Näidis keerdunud lõngast kas kriidiga tahvlile joonistatuna või jāmedama nõõri (paela) abil aluspaberile paigutatuna. Aplikatsioonid kassipoegadest. Igale lapsle 80 cm pikkune jāmedam nõõr ja individuaaltahvel.

M ä n g u k ä i k: Mängujuht asetab tahvlile kassipoegade aplikatsioonid ja räägib: «Ema läks hommikul tööle, lapsed kooli, kassipojad jäid üksi koju. Nad leidsid ema lõngakera ja hakkasid seda veeretama. Kui lapsed koolist koju tulid, nägid nad põrandal naljakaid lõngamustreid. Üks laps ütles: «Proovime meie ka lõnga täpselt samamoodi seada.» Nüüd näitab mängujuht lastele tahvlil ette, missugused need mustrid olid. Mustreid asetatakse laste ette ühekaupa. Laste ülesanne on oma laual moodustada samasugune sassilāinud lõngamuster nagu nāidisel. Kui paigutamine laual on hāsti õnnestunud, võib laps samasuguse mustri joonistada ka oma tahvlile.

Joonista edasi

V a h e n d i d: Aplikatsioonid — lilleõis, pall, kommikarp. Igale lapsele paber ja sellele joonistatud kujund. Pliiatsid, tahvel, kriit.

M ä n g u k ä i k: Mängujuht näitab lastele aplikatsiooni ja räägib: «Vāike Madis sai sūnipāevaks palli, kommikarbi ja lille. Ta tahtis neid ka joonistada, võttis paberi ja tegi igast asjast pildi. Siis aga arvas Madis, et pall võiks pildil suurem olla ning joonistas esimese palli ümber veel teise, suurema palli ja siis veel ühe, veel suurema. See māng meeldis talle vāga. Siis joonistas ta kommikarbi ja hakkas ka seda suuremaks tegema, et oleks rohkem komme sõpradele jagada. Teie ees, lapsed, on samuti Madise kingitused. Tehke nüüd samuti kui Madis. Nōudeks on, et seespool oleva palli joon ei tohi järgmiseks kokku puutuda. Sama nōue on ka lille ja kommikarbi puhul. Vaatame, kellel see kõige paremini õnnestub.»

Mis on muutunud?

V a h e n d i d: Tarbeesemed last ümbritsevast keskkonnast või aplikatsioonid nendest esemetest.

M ä n g u k ä i k: Laste ette tahvlile kinnitatakse 7—8 eri aplikatsiooni (aabits, vihik, pinal, pintsell, kāārid, pliitsikarp, ranits, liimituub vms). Üheskoos nimetavad lapsed järjekorras kõiki tahvli āārel olevaid esemeid. Lapsi palutakse esemeid hoolikalt vaadata ja meelde jätta. Seejärel palutakse lastel sulgeda silmad. Őpetaja (kasvataja, mängujuht) võtab ühe eseme āra. Laste ülesanne on ōelda, mis puudub.

I I v a r i a n t. Vahetada kahe eseme (esialgu soovitatav āārmiste) kohad. Lastel tuleb leida, mis on muutunud. Pärast ōiget vastust võib ka vaadata, missugune ese asub paremal, missugune vasakul pool ja kus need enne asusid.

Mis on riivilil?

V a h e n d i d: Paksust papist alus (riiul), millesse on kahes reas lōigatud lōhed esemete ja mānguasjade asetamiseks.

M ä n g u k ä i k: Mängujuht kutsub lapsi mānguasjakauplusesse. Koos vaadatakse ja nimetatakse, mis on kaupluses mūūgil. Vaadatakse, millises järjekorras ja millisel riivil mānguasjad asuvad. Nūūd pōōrab māngujuht «riiuli» enda poole ja võtab nii, et lapsed ei nāe, riivililt ühe mānguasja āra. Laste ülesanne on ōelda, milline mānguasja on āra osetud.

I I v a r i a n t. Māngujuht vahetab mānguasjadel asukohad (tōstas alumiselt riivililt midagi ūlemisele ja vastupidi, asetab ūhelt āārelt teisele või vahetab kōrvuti asetsevate asjade asukohad). Laste ülesanne on ōelda, mis on mānguasjade riivilil muutunud.

Veeretame kuulikese

V a h e n d i d: Igale māngijale 2 paberitükki suurusega 5×5 cm, suurem kōrv või kast.

M ä n g u k ä i k: Lapsed seisavad oma laua kōrval pūsti. Kōigile lastele jaotatakse 2 paberitükki (kummassegi kätte ūks). Māngujuhi kōrralduse peale hakkavad lapsed mōlemas kāēs olevast paberitükist kuulikest veeretama (teise kāēga aidata ei tohi). Kui kuulikesed on valmis, kūkitab laps maha. Vōidab see rida, kus kōigil kuulikesed kōige enne valmis saavad. Nūūd hakatakse neid māngujuhi ettepanekul kōrvi viskama. Selleks asetatakse kōrv umbes 2 m lastest eemale. Laste jalgade ette tōmmatakse kriidiga joon või asetatakse maha nõõr. Iga laps viskab mārgi tagant paremas kāēs oleva kuuli parema kāēga, vasakus — vasaku kāēga. Tublimad on need, kes mōlemad paberkuulid kōrvi või kasti suudavad visata.

Kāsklus

M ä n g u k ä i k: Lastele antakse eri kōrraldusi. Tāitma peavad nad neid ainult siis, kui kōrralduse ees on sōna «kāsklus» (nt kāsklus «pūsti tōusta», kāsklus «kūkitada», kāsklus «plaksutada», «istuda»). Viimast kōrraldust ei tohi lapsed tāita, sest puudub sōna «kāsklus». Juhul kui laps seda ei mārka ja siiski

korralduse täidab, jääb ta üheks korraks mangust välja. Enne mängu algust tuleb kontrollida, kas kõik lapsed said mängu reeglist õigesti aru. Mängida võib 5—6 korda.

«Keelatud harjutus»

M ä n g u k ä i k: Enne mängu algust lepikse kokku ühes harjutuses (nt seismine, käed ees), mida ei tohi matkida — see on keelatud harjutus. Nüüd näidatakse lastele ette eri harjutusi, mida nad peavad täpselt matkima. Kui mängujuht teeb ootamatult keelatud harjutuse, ei tohi lapsed seda järele teha. Kui laps on tähelepanematu ja harjutuse siiski täidab, võib teda üheks korraks mangust välja jätta. Kasutada võib aga ka näiteks siniseid ringe, mis asetatakse nende laste ette, kes olid tähelepanematud. Hiljem võib vaadata, kellel on siniseid ringe kõige vähem ja nendele plakutada.

Mis on teisiti?

M ä n g u k ä i k: Lastel palutakse hoolikalt vaadata ruumi, milles nad on, ning jätta meelde, kuidas seal on esemed paigutatud. Seejärel saadetakse üks laps ruumist välja. Mängujuht lepib ülejäänud lastega kokku, mida ruumis muuta (nt võtta seinalt maha pilt, lükata kardina akna eest kõrvale); muudatus olgu küllalt silmatorkav. Muudatusi võib teha ka inimeste juures (seotakse põll ette, pael pähe jne). Last palutakse uuesti sisse tulla. Tema ülesanne on ära arvata, mis on ruumis teisiti kui enne väljumist.

Kes on kiirem?

V a h e n d i d: Pappkarp (võib olla ka enda volditud), 10—12 kivikest, nõopi, nuppu või ketast.

M ä n g u k ä i k: Iga laps saab karbi ja paaris arvu nõope või muid vahendeid. Laps asetab karbi enda ette lauale, sellest kummalegi poole ühepalju ladumismaterjali (nt 6 ja 6 nõopi). Mängujuhi korralduse peale hakkavad lapsed kahe käega nõope laualt karpi tõstma, kummagi käega tohib korraga võtta ainult ühe nõobi. Nõope ei tohi karpi visata, vaid tuleb korralikult asetada. See, kes kõik oma nõobid on karpi ladunud, tõuseb kiiresti laua kõrvale püsti. Tegemist on võistlusega kas kahe lapse või lasterühma vahel. Võistlust võib korraldada ka ridade vahel.

I I v a r i a n t. Sama võistlusemängu võib korraldada vastupidi, ladudes nõope karbist välja.

Mäng vurriga

V a h e n d i d: Iga lapsele üks väike vurr. **M ä n g u k ä i k:** Lastele räägitakse: «Täna on iga lapse ees laual väike vurr, mängime, et see on karussell. Nüüd läheme kõik karusselliga sõitma. Vaatame, kelle karussell tiirleb kõige kauem ja kõige ilusamini.»

Mängu võib mängida võistlusemänguna kas individuaalselt või rühmiti. See pingirida on kõige parem vurrikeerutaja, kus vurrid kõige kauem pöörlevad.

M ä r k u s: Harjutada tuleb vurri pöörlema panemist nii parema kui ka vasaku käega.

AJALOO LEHEKÜLGEDEL

Tartumaa koolivõrk Suure Isamaasõja järel (1944—1950)

AINO KITS,
Eesti NSV TA Ajaloo Instituudi rahva-
hariduse ajaloo sektori teadur.

Pärast Nõukogude Eesti vabastamist alustati 1944. aasta sügisel Eesti NSVs taas nõukogude kooli ülesehitamist. Üheks tähtsamaks ülesandeks kujunes koolivõrgu taastamine ja väljaarendamine.

Sõjategevuse tagajärjel oli koolide materiaalbaas saanud tugevasti kannatada. 1940. aastal Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadi süsteemis olnud 1198 koolimaja oli hävinud 119 (10%), 453 koolimaja (41% säilinust) olid tarvitamiskõlbmatud või vajasisid kapitaalremonti.¹ Tartus oli 32 koolihoonest hävinud 14², Tartumaal samuti 14 kooli³. Nii oli maha põlenud Otepää 6klassiline kool,⁴ pommitabamuse saanud Mustvee keskkool.⁵ Hävinud olid Luunja, Luke, Külitse, Soinaste, Lohkva, Maramaa, Tamsa jt algkoolide hooned.⁶ Kokku oli Tartumaal ja Tartus hävinud 14% koolihooneist.

Pärast Tartu vabastamist fašistlikest okupantidest asus Tartu Linna Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee haridusosakond (juhataja Eduard Plaan) energiliselt tegema eeltöid linna koolieli taastamiseks. Võeti arvele säilinud koolimajad, koolide inventar ja õppevahendid ning kohale jäänud õpetajad. Samal ajal asuti koostama kooliealiste laste nimekirju ning taastama koolivõrku.⁷

Taas hakati ellu viima 7klassilist koolikohustust. Selleks muudeti endised 6klassilised algkoolid 7klassilisteks koolideks ehk mitetäielikeks keskkoolideks, mis pidigi kujunema põhiliseks

¹ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 55, l 192.

² Samas, s 44, l 110.

³ Samas, f R-14, nim 4, s 15, l 76.

⁴ Otepää keskkooli kooliajaloo uurimise kogemusi. Kodu-uurimistöõ metoodilisi kirjutisi. Tallinn, 1982, lk 47.

⁵ R ä g o, L. Koolitöö algab Tartumaal 1. nov. — Uus Postimees, 26. okt, 1944.

⁶ Samas; V i l i m ä e, J. Kambja rajooni koolides. — Postimees, 8. mai 1945; ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 37, l 51.

⁷ Tartu koolid läbi aegade. Koostanud Ain Nurk. Tallinn, 1983, lk 52.

koolitüübiks. Ka osa 4klassilisi algkoole muudeti mittetäielikeks keskkoolideks, lisades esialgu 5. või 6., hiljem ka 7. klassi.

Tartu linna haridusosakonnale allus 1944/45. õppeaastal 12 päevast üldhariduskooli: seitse mittetäielikku keskkooli, sealhulgas Kaagvere lastekodu mittetäielik keskkool ja viis keskkooli. Tartus töötas ka 7.—11. klassiga õhtukeskkool täiskasvanutele. Ruumide puudusel ühendati osa koole, nagu 3., 4., 6. ja 10. algkool 3. mittetäielikuks keskkooliks, 9. ja 15. algkool 4. mittetäielikuks keskkooliks.⁸

Keskkooale hakati kujundama täiskomplektseteks 1.—11. klassiga koolideks, kus keskkooliastme moodustasid 8.—11. klassid. Tartus alustasid 1944/45. õppeaastal 11klassiliste keskkoolidena tegevust 1., 2. ja 4. keskkool. 3. keskkoolis töötasid ainult keskkooliklassid. Uus — 6. keskkool, praegune 5. keskkool oli tol õppeaastal 1.—9. klassiga.⁹ 5. mittetäielikus keskkoolis oli koolitöö alanud juba 17. oktoobril, enamikus Tartu koolides aga algas õppetöö 1. novembril.¹⁰ Remondi- ja korrustustööd jätkusid ka paralleelselt koolitööga.

Nii nagu linnas alustati ka Tartu maakonnas ettevalmistusi 1944/45. õppeaastaks operatiivselt. 9. septembril asus Tartumaa TSN Täitevkomitee haridusosakonna juhataja ametikohale Hans Leibur, kes oli 1940/41. õppeaastal olnud samal töökojal.¹¹ Koolitöö alguspäevaks määrati 1. november.¹²

Tartu maakonnas, nagu teisteski maakondades, moodustasid enamiku koolidest mittetäielikud keskkoolid, mis olid kas 5, 6, või 7 klassiga. 1944. aasta detsembris oli Tartumaal 122 mittetäielikku keskkooli, neist 1/3 seitsme klassiga.¹³ Algkoole oli Tartumaal 37. Need olid 4klassilised, Paunküla kool aga 3klassiline.¹⁴ 1.—11. klassiga keskkool töötas Otepääl.¹⁵ Mitu eelmistel aastatel tegutsenud kooli (Piirisaare eesti ja vene õppekeelega algkoolid, Lohusuu, Aosilla, Vasula, Krüüdneri) jäi avamata. Kokku töötas 1944/45. õppeaastal Tartumaal 160 kooli (1940/41 — 170 kooli).¹⁶ Koos Tartu linnaga oli Tartumaal 1944. aasta detsembris 172 üldhariduskooli (1940/41 — 196), kus õppis 19 029 õpilast, neist 383 õhtukoolis.

Eesti NSVs tervikuna töötas 1944. aasta detsembris 1023 kooli 107 744 õpilasega. Õhtu-

koole oli kaks kokku 921 õpilasega.¹⁸

1944. aasta detsembri lõpul arutati koolide olukorda Eesti NSV Rahvakomissariaadi Nõukogu ja EK(b)P Keskkomitee ühisel istungil, kus konsulteeriti, et Hariduse Rahvakomissariaat, haridusosakonnad, maakondade, linnade ja valdade täitevkomiteed olid ära teinud suure töö koolivõrgu taastamisel ja arendamisel.¹⁹ Oluliseks saavutuseks loeti 7. klasside avamist. Kokku töötas sel ajal Eesti NSVs 333 seitsmendat klassi, kus õppis 8505 õpilast.²⁰

1944/45. õppeaasta teisel poolel kavandati konkreetsed ülesanded järgnevas õppeaastaks. Nähti ette paljudes kohtades uute algkoolide ja uute 7. klasside avamine, uute keskkoolide avamine kümnes linnas ja kolmes maa-asulas.

1945. aasta sügisel alustaski Eesti NSVs tööd 27 päevast üldhariduskooli rohkem kui eelmisel õppeaastal.²¹

Tartumaal suurenes koolide arv kolme võrra, sest asutati 3 uut algkooli (Teedla sovhoosi, Palupõhja, Vana-Kastre).²² Õpilaste arv Tartumaa ja Tartu koolides suurenes 2297 õpilase ehk 10 % võrra. Kõige enam suurenes õpilaste arv keskkoolide 8.—11. klassides — 758 õpilase, s. o 40 % võrra. Eesti NSVs tervikuna oli keskkooliklasside õpilaste arvu suhteline suurenemine väiksem (30 %).²³ Uued mittetäielikest keskkoolidest reorganiseeritud keskkoolid alustasid tööd Elvas ja Jõgeval.²⁴ Mustvee keskkoolis töötasid 1944/45. õppeaastal alg- ja mittetäieliku keskkooli klassid (1.—7.), 1945/46. õppeaastal ka 8.—10. klassid.

Koolivõrgu arendamist jätkati vastavalt märtsis 1946 vastuvõetud IV viisaastaku (1946—1950) plaanile.²⁵ Peamine haridusalane ülesanne oli 7klassilise koolikohustuse elluviimine. Samal ajal tuli tähelepanu pöörata keskkoolivõrgu laiendamisele, samuti töölis- ja maanoorte koolide võrgu loomisele. Päevaste üldhariduskoolide arv pidi 1950. aastaks olema 1148.

Aastail 1946—1948 toimuski Eesti NSVs intensiivne koolivõrgu avardamine. Juba 1948/49. õppeaasta alguseks oli viisaastakuplaani üks ülesandeid täidetud ja ületatud. Töötas 1168 kooli.²⁶

Tartu linnas oli 1948/49. õppeaasta alguseks suurenenud koolide arv kolme, maakonnas aga 26 võrra. Tartumaal ja Tartus töötas nüüd kokku

⁸ ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 8, l 33.

⁹ Samas, T e n n, E. Ülevaade Tartu 5. Keskkooli ajaloo (1944—1950). Diplomitöö. Tartu, 1970, lk 12. (Käsikiri TRÜ NSV Liidu ajaloo kateedris.)

¹⁰ Algab õppetöö Tartu V MTKs. — Uus Postimees, 14 okt 1944, nr 10; E r m e l, H. Tartu VII Keskkooli ajalugu aastatel 1944—1973. Diplomitöö. Tartu, 1974, lk 10.

¹¹ ENSV ORKA, f R-14, nim 3, s 113, l 22, 23; s 29, l 5.

¹² ENSV Riiklik Ajaloomuseum, f 271, nim 1, s 41.

¹³ ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 8, l 77—81.

¹⁴ Samas, l 77.

¹⁵ ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 8, l 91; Otepää keskkooli kooliajaloo uurimise kogemusi, lk 48.

¹⁶ ENSV ORKA, f R-14 nim 1, s 73, l 79, 87, 127, 132, 176, 141; nim 4, s 8, l 77—81.

¹⁸ TRKA, f R-1, nim 12 II, s 1c, l 6. Tartu Rajooni Riiklik Arhiiv, f 20, nim 1, s 4, lk 29; Tallinna ajalugu XIX sajandi 60—ndate aastate algusest 1965. aastani. Koost R. Pullat. Tallinn, 1969, lk 335 (autor H. Kelder); K u l b o k, A. Eesti NSV õhtukoolid aastatel 1944—1970. Tallinn, 1974, lk 16.

¹⁹ ENSV Teataja, 17. jaan, 1945, nr 2, lk 10.

²⁰ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 3, l 3.

²¹ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 22, l 11, 15, 21, 27, 28; TRKA, f R-1, nim 12 II, s 2, l 28.

²² Tartu Linna Riiklik Arhiiv, f 167, nim 1, s 75, l 168; nim 9, s 133, l 17, 63.

²³ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 3, l 2, 5, 7, 9; s 22, l 11, 15, 26, 27, 28.

²⁴ ENSV ORKA, f R-14, nim 3, s 47, l 324.

²⁵ Eesti NSV Teataja, 1946, nr 39, lk 652—665, art 332.

²⁶ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 115, l 13, 14.

198 kooli.

Hulgaliselt asutati Tartumaale algkooli. 1947. aastal avati Nõgiaru, Rõhu, Valgemetsa, Vorbusse ja Võtikvere algkoolid²⁷, millele lisandus 1984. aasta algul veel 11 uut kooli. Nii rajati algkool Tartu Riikliku Ülikooli Järvselja õppemajandi keskusse, samuti kolhoosi «Säde». 1948/49. õppeaastal asutati veel Alaküla, Ilmatsalu, Kabina, Kostna, Kursi, Laaneküla, Metsküla, Pühastu, Vanassaia algkoolid.²⁸ Kokku töötas Tartumaal 92 algkooli, kus õppis 3915 õpilast. Algkoolide arv suurenes Tartumaal nagu teisteski maakondades ka sellest tingitult, et osa väiksemaid mittetäielikke keskkooli muudeti 1948/49. õppeaastast algkoolideks.

1948/49. õppeaastal töötas Tartu maakonnas 83 mittetäielikku keskkooli, neist kolm uut kooli (Elva, Kaagvere ja Ulila jõujaama mittetäielik keskkool).²⁹ Neis oli kokku 11 197 õpilast, s. o rohkem kui eelmisel aastal. Nimetatud koolid olid enamikus 7klassilised. 7. klassideta oli vaid 15 Tartumaa mittetäielikku keskkooli. Tartu linnas olid kõik mittetäielikud keskkoolid (kokku kümme) 7klassilised.

Oluline saavutus oli keskkoolivõrgu edasine laienemine. 1946/47. õppeaastal oli alustanud tegevust Kaimi mittetäielikust keskkoolist moodustatud Ulila keskkool,³⁰ esimene maakeskkool Tartumaal. Samal õppeaastal muudeti keskkooliks ka Kallaste mittetäielik keskkool.³¹ Nüüd töötasid keskkoolid kõigis kuues Tartumaa linnas.

1947/48. õppeaastal töötas Mustvees kaks keskkooli. Siin reorganiseeriti vene õppekeelega mittetäielik keskkool keskkooliks.³² Keskkooliks reorganiseeriti ka Saare mittetäielik keskkool, mis aga muudeti õpilaste vähesuse tõttu varsti jälle mittetäielikuks keskkooliks.³³ Uus maakeskkool avati 1948/49. õppeaastal Ahjas. Kokku oli Tartu maakonnas nüüd kaheksa keskkooli ligi 3000 õpilasega, neist õppis keskkooliastmes 801. Keskkoolide arv oli võrreldes 1944/45. õppeaastaga suurenenud 88 % võrra. Analoogiliselt suurenes ka keskkooliklasside õpilaste arv (82,2 %). Eesti NSVs tervikuna suurenes samal ajal 8.—11. klasside õpilaste arv 13 043ni, s. o 1944/45. õppeaastaga võrreldes 44,5 % võrra.³⁴ Seega oli Tartumaa haridusel üheks iseloomustavamaks jooneks keskkoolide intensiivsem areng kui Eesti NSVs tervikuna.

Tartumaa õpilastel oli võimalik omandada keskkooli haridust ka Tartu keskkoolides. Õpilaste arv

suurenes seal samuti, kuid vähem kui Tartu maakonna keskkoolides. 1948/49. õppeaastal õppis Tartu viie keskkooli 8.—11. klassides 1797 õpilast (õpilaste arvu suurenemine võrreldes 1944/45. õppeaastaga 46 %). Tartumaal ja Tartus omandas 1948/49. õppeaastal keskkooli haridust kokku 2598 õpilast.

1.—7. klasside õpilasi Tartumaa ja Tartu koolides oli 1948/49. õppeaastal 22 617. Õpilaste arv oli suurenenud võrreldes sõjale järgnenud õppeaastaga 22 % võrra. Eesti NSVs tervikuna oli 1.—7. klasside õpilaste arvu juurdekasv suurem (25 %).³⁵ Õpilaste arvu suurendamine alg- ja mittetäielikus keskkoolis oli tingitud eelkõige sellest, et hakati paremini täitma 7klassilist koolikohustust,³⁶ kuid ka sellest, et linnades, eriti Tartus suurenes seoses ulatusliku linnasiirdega elanike, sealhulgas kooliealiste laste arv.

Viisaastaku lõpul jätkus väiksemate mittetäielike keskkoolide algkoolideks reorganiseerimine. Sellest hoolimata ei muutunud 7klassiline haridus rahvale vähem kättesaadavaks. Nii õppis 1949/50. õppeaastal Tartus ja Tartumaa põhjaosast moodustatud Jõgevamaal, mille koosseisu läks ka osa Viljandimaast 18 üldhariduskooliga, mittetäielikes keskkoolides 12 308 õpilast,³⁷ 67 % selle piirkonna 1.—7. klassi õpilastest.

Tartu- ja Jõgevamaa koolivõrk oli küllaltki tihe ja enamiku õpilaste kodud koolide läheduses. Nii elas 70 % Tartumaa mittetäielike keskkoolide õpilastest koolidest kas kolme või vähem kui kolme kilomeetri kaugusel.³⁸ (Eesti NSV keskmise 63,2 %.) Kaugemal elavatel õpilastel oli võimalus ööbida internaadis. Tihe internaatide võrk oli Jõgevamaal, kus need olid 74 % mittetäielikest keskkoolidest.³⁹ Tartumaa mittetäielikest keskkoolidest omas internaate 57 %. Kõige levinum maakoolitüüp — algkool internaate enamasti ei vajanud. Nende koolide läheduses elas 82,5 % Tartu- ja Jõgevamaa algkooliõpilastest. (Eesti NSV keskmine peaaegu sama — 82 %).

Keskkoolide võrku lisandus 1949/50. õppeaastal veel kolmas maakeskkool — Alatskivi keskkool.⁴⁰ Keskkooli haridust muutus neil aastail maaelanikkonnale kättesaadavamaks kui kunagi varem, kuid siiski keskendus selle andmine põhiliselt linnadesse.

1946/47. õppeaastal hakati Tartumaal nagu teisteski Eesti NSV maakondades ja kogu Nõukogude Liidus rajama kaugõppe- ja õhtukoolide võrku. Põhiliseks koolitüübiks töötavale elanikkonnale hariduse andmiseks pidi kujunema töölisnoorte keskkool. Alustasid tööd ka keskkoolide mittestatsionaarsed osakonnad. Maal oli võimalik haridust 5.—7. klassini omandada maanoorte koolides. Tartu linnas töötasid 1946/47. õppeaas-

²⁷ ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 19, l 65; nim 3, s 254, l 3; Tartu Linna Riiklik Arhiiv, f 168, nim 9, s 8, l 167; nim 1, s 16, l 86.

²⁸ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 115, l 42; s 116, l 58; Tartu Linna Riiklik Arhiiv, f 168, nim 9, s 13a, l 5, 21, 25, 29, 37, 59, 67.

²⁹ ENSV ORKA, f R-10, nim 3, s 254, l 3; nim 4, s 19, l 65; nim 10, s 112, l 58; s 55, l 168.

³⁰ Tartu Linna Riiklik Arhiiv, f 168, nim 9, s 11, l 141.

³¹ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 82, l 31.

³² Samas, nim 4, s 37, l 62.

³³ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 82, l 30, 31; s 115, l 44.

³⁴ Samas, s 3, l 2, 5, 7, 9.

³⁵ Samas, s 22, l 11, 15, 21, 27, 28.

³⁶ K i t s, A. Üldisele 7-klassilisele koolikohustusele üleminek sõjajärgsel taastamise ja sotsialismi ülesehitamise ajajärgul (1944—1950). — Nõukogude Kool, 1973, nr 10, lk 879.

³⁷ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 148, l 45, 47.

³⁸ Arvutatud ENSV ORKA, f R-14, nim 4, s 76, l 161—181 andmeil.

³⁹ ENSV ORKA, f R-14, nim 3, s 488, l 17, 35.

⁴⁰ ENSV ORKA, f R-10, nim 10, s 179, l 85.

tal täiskasvanute keskkool (5. keskkool) ja selle mittestatsionaarne osakond ning kaks töölisnoorte keskkooli. Õpilasi neis oli kokku 804, kusjuures enamik õppis keskkoolis.⁴¹ Tartu maakonnas oli kolm õhtukooli — Elva, Kõsse ja Tammistu maanoorte kool, kus 5.—11. klassides omandas haridust 86 õpilast.⁴² 1947/48. õppeaastal muudeti Elva kool töölisnoorte keskkooliks, kus esialgu oli 15 õpilast.⁴³ Kõsse ja Tammistu koolid suleti. Uued maanoorte koolid avati Kukulinnas, Lohusuus, Tihedal, Vastse-Kuustes. Need olid samuti väikese õpilaste arvuga (kokku 97 õpilast).

Tartumaal loodi töötajatele võimalused ka keskhariduse omandamiseks kohapeal. Lohusuu kooli täiskasvanute klassis (8.) õppis 1947/48. õppeaastal 34 õpilast, Saadjärve (11. klassis) 12 õpilast.⁴⁴ 1949/50. õppeaastal avati täiskasvanute keskkoolid ka sellistes väikelinnades nagu Kallaste ja Mustvee (5.—11. kl). Maanoorte koole töötas 1948/49. õppeaastal vaid üks (Palamusel). Tartu 5. täiskasvanute keskkool ühendati 1948. aastal 1. töölisnoorte keskkooliga. Kaugõppeosakond töötas nüüd ka 1. töölisnoorte keskkooli juures. Kokku oli Tartus ja Tartumaal 1948/49. õppeaastal kaheksa õhtukooli, kus omandas haridust 1068 töötajat, neist 670 (62,7 %) keskharidust. Peale selle oli võimalik omandada haridust kaugõppe teel. Järgnevatel aastatel õpilaste arv Tartumaa õhtustes õppevormides vähenes: 1949/50 oli 838 õpilast, 1950/51 — 839 õpilast.

Suurtest sõjapurustustest hoolimata taastati koolivõrk Tartumaal ja Tartu linnas kiiresti ning see arenes esimesel sõjajärgsel viisaastakul tunduvalt edasi. Kui seni tegutsesid keskkoolid peamiselt maakonnalinnas Tartus (5 keskkooli) ja Otepääl, siis 1950/51. õa tegutsesid keskkoolid kõikides endise Tartumaa väikelinnades ja mitmes maakeskuses, kaasa arvatud Jõgevamaa moodustamisel sellesse maakonda arvatud Põltsamaa keskkool (kokku 10 keskkooli).

Keskharidust (8.—11. kl) omandas kõikides koolides 1950/51. õa 2502 õpilast, s. o 2,2 korda rohkem kui 1944/45. õa. Tartus õppis keskkooliastmes endiselt tunduvalt (1/3 võrra) rohkem õpilasi kui väikelinnade ja maakeskuste keskkoolides. Ent keskkooliõpilaste arv suurenes väikelinnade ja maakeskuskoolides hoopis rohkem (5,2 korda) kui Tartus (1,6 korda). Kõige selle tulemusena muutus Eesti suurimas maakonnas keskharidus 1950. aastate alguseks elanikkonnale palju kergemini kättesaadavaks kui varem.

Täielikult viidi ellu 7klassiline koolikohustus. Selle eelduseks oli alg- ja keskkoolivõrgu ulatuslik reorganiseerimine ja mittetäielike keskkoolide võrgu väljaarendamine. Töötavale elanikkonnale loodi võimalused pooleli jäänud haridustee jätkamiseks õhtustes õppevormides.

⁴¹ ENSV ORKA, f R-14, nim 3, s 205-h, l 149; Tartu Linna Riiklik Arhiiv, f 20, nim 5, s 6, l 31.

⁴² ENSV ORKA, f R-14, nim 3, s 205, l 83.

⁴³ Samas, s 205-h, l 141; s 205-f, l 29.

⁴⁴ Samas, s 205-h, l 144; s 205-i, l 19, 21, 54, 56; s 254-j, l.

KOOLIMUUSIKA NR 10

25 aastat Tallinna Muusikakeskkooli

ANTS ELVIK,
Tallinna Muusikakeskkooli direktor

25 aastat ühe õppeasutuse elus on lühike aeg. Kui aga sellesse ajavahemikku mahub kooli kasv 52 õpilasest 544ni, 22 lendu 544 lõpetajaga, 11 esikohta, 9 teise ja kolmanda koha võitu rahvusvahelistel konkurssidel, sajad kontserdid koduvabariigi eri paikades, siis on ka 25 aastat arvestatav aeg.

544 õpilasega keskkool ei ole suur kool, kuid meie vabariigi muusikute uute põlvkondade kasvatajana on tal erakordselt suur tähtsus nii eesti muusika- kui ka kultuurielus. Muusikakeskkooli ajalookroonika 25 aasta kestel on ka meie kultuuriloo üks osa.

1960. aastate alguses muutus teravaks professionaalsete keelpillimängijate järelkasvu probleem. Seetõttu on loomulik, et muusikakeskkooli ideed hakkas ellu viima viiuldaja ja silmapaistev organisator prof V. Alumäe.

Selleks ajaks tegutses Nõukogude Liidus juba 25 muusikakeskkooli tüüpi õppeasutust: igas liiduvabariigis üks, aga Ukrainas — 4 ja Leedus — 2. Ainult Kirgiisias ja Turkmeenias avati muusikakeskkoolid alles 1966. a. Esimesed muusikakeskkoolid, mis pidid konservatooriumi kindlustama heade erialaste teadmistega üliõpilaskandidaatidega, loodi Nõukogudemaal (Moskvas, Odessas, Kiievis) juba 1920. aastate I poolel.

1961. aasta sügisel avati Eesti NSV Kõrg- ja Keskerihariduse Komiteele alluva Tallinna Riikliku Konservatooriumi juures Tallinna Muusikakeskkooli 1. ja 8. klass. Muusikakeskkool allutati TRK rektorile prof E. Kapile. Koolil oli 2 põhikohaga töötajat: õppealajuhataja M. Sarv ja 8. klassi juhataja H. Tauk (tollal TRK V kursuse tudeng). 1. klassis õpetasid lastemuusikakoolide õpetajad ja TRK üliõpilased, 8. klassis — TRK õppejõud.

Muusikakeskkooli loomine 1961. a tähendas paljude muusikapedagoogide kauaaegse unistuse täitumist: loodi õppeasutus, kuhu oli võimalik koondada muusikaliselt andekaid lapsi kogu meie vabariigist ja anda neile kõrgetasemeline eriharidus koos üldharidusega. Kool pidi saama noorte muusikute taimelavaks.

TRK eraldas koolile ühe ruumi Suvorovi pst 3 hoones, mis sai dispetšerpunktiks. Üldainete tunnind toimusid 22. keskkooli ruumes, kus 1. klass töötas 22. keskkooli 1.d klassina, alludes Haridusministeeriumile. Muusikaainete tunnind toimusid Suvorovi pst 3 ja ka klaverilaenutuspunktis ning õppejõudude kodudes. 1961/62. õa õppis Tallinna Muusikakeskkooli 1. klassis 28 ja 8. klassis 24 õpilast. Neid õpetasid 12 üldainete ja 40 muusikaõpetajat. TRK õppejõud professorid H. Laan, E. Lippus, B. Lukk, L. Mets ja dotsendid E. Peäske, L. Semper on jaganud oma erialateadmisi ja -oskusi kooli algaastaist tänaseni, samuti on töötanud Muusikakeskkooli õpilastega palju aastaid prof H. Sepp. Kooli asutamisest tänaseni on TMKKs töötanud M. Toom, L. Leichter, H. Lätte, T. Rand, E. Saviuak ja I. Tivik. Et kool oli uus ja tundmatu, siis oli selle komplekteerimisega esialgu mõningaid raskusi. Seepärast hakati kohe mõtlema ka järgmise aasta vastuvõtule. Erialaõpetajad käisid Tallinna koolides ja lasteaedades välja selgitamas muusikavõimekaid lapsi.

1962/63 õa töötas koolis juba 4 klassikomplekti 92 õpilasega: 1. ja 2. kl — 22. keskkoolis, 8. ja 9. kl 7. keskkooli ruumes. Kool kasvas järkjärgult igal aastal 2 klassikomplekti võrra ja 1967/68. õa olid komplekteeritud kõik klassid 1.—11.-ni kokku 284 õpilasega ning õppetöö toimus Tallinna kesklinna 11 eri hoones.

1964/65. õa sai kooli arengu I, ettevalmistav etapp läbi. Septembris 1964 tunnistati Tallinna Muusikakeskkool iseseisvaks juriidiliseks üksuseks. Konservatooriumile jäi kooli erialase meetodilise abi ülesanne. Kooli tööd hakkas juhtima direktor J. Plink, kes oli juba 1963. aastast töötanud TMKKs direktori asetäitjana. Tema direktoriks olemise ajal kujunesid põhijoontes välja kooli osakonnad: keelpillid, puhkpillid, klaver, üldklaver, koorijuhtimine ja muusikateooria. 1965. a lõpetas kooli I (8. klassist TMKKs õppinud) lend. 17 lõpetanu seas oli tänaseks juba tuntuks saanud muusikuid: TRK õppejõud T. Reimann, Toivo Peäske, M. Humal ja TMKKs õpetavad Tiit Peäske ja Raivo Peäske. Et TMKK juures oli hakanud lastevanemate kulul tugevema ettevalmistusklass 210 5—6aastase lapsega, siis oli 1965/66. õa 1. klassi komplekteerimine juba suhteliselt lihtne, kuigi vastu võeti esmakordselt kaks paralleelklassi (s. o 50 õpilast).

1965. a detsembris moodustati Muusikakeskkooli pioneerimalev, mida asus vanempioneerijuhina juhtima 1964. a koolis algklassiõpetajana töötnud M. Salandi.

J. Plingi energilisel toetusel tihenesid keelpilliosakonna sidemed Moskva Konservatooriumiga, kus sagedasti oldi nõu ja ideid saamas. Ka klaveriosakond pidas vajalikuks erialaõpetajate pidevat enesetäiendamist. 1965/66. õa viidi kogu solfedžo algõpetus üle relatiivsele noodilugemissüsteemile. Suurt abi andsid kontaktid prof H. Kaljustega ja 1967. a õpetajate E. Kõrgemäe ja R. Ratassepa viibimine Ungaris rahvusvahelises noorte muusikute laagris, kus täiendati teadmisi Kodály meetodi alal. 1967. a sai teoks

tollal hulljulge ettevõtmisena tundunud esinemine rahvusvahelisel areenil — õpetaja I. Tiviku osalemine kahe õpilasega rahvusvahelisel noorte viiuldajate konkursil Tšehhoslovakkia SVs. Üle ootuste olid tulemused head. Kuid tähtsam kui tookord võidetud esikoht oli üldine tunnustus, mis andis kindlust, julgust ja kogemust ning innustas edaspidisele tööle.

Uus etapp kooli arengus algas 1969/70. õa. Tallinna Riiklikule Konservatooriumile anti Kivimäel Vabaduse pst 130 hoonetekompleks. Neljast männimetsa all asuvast hoonest andis TRK Muusikakeskkooli kasutusse tervikuna ühe (koolimaja) ja osa B-maja klassidest (erialaklassid) ning C-maja tubadest (internaat). 1969. a suvi oli pingeline. Kool võttis esmakordselt osa üldlaulupeost, kust võistulaulmisel töid 3 esikohta poistekoor (õpetaja E. Rikandi) ja 2 lastekoori (õpetajad E. Kõrgemägi ja R. Ratassepp).

Juhthoovad olid 1968. a alates direktor E. Loitme käes. Tugevnes koorijuhtimise osakond, mis kooli algaastail oli väikesearvuline: vastu võeti lastemuusikakoolidest 8. klassi tulnuid või oma koolis teistelt erialadelt ületulnuid. 1975. a loodi üldettevalmistav osakond, mis tagas puhkpilli ja koorijuhtimise erialadele, kus erialaõpetus algab 5. ja 7. klassist, õpilaste muusikalise ettevalmistuse oma koolis 1. klassist alates. Laste- ja poistekoor esinesid kolmel korral (1971, 1973, 1975) edukalt kontsertidega Obninskis (Kaluuga oblast). Ka klaveri-, keel- ja puhkpillide osakonna esinemised avarduisid. Hakkasid toimuma erialased, hiljem traditsioonilised kohtumised-võistumängimised Tallinna ja Tartu muusikakoolide vahel. 1970. a oli esimest korda korraldaja Muusikakeskkool. Tšellistidele organiseeriti õpetaja L. Leichter eestvedamisel sõpruskohtumisi Cõsise Lastemuusikakooli väikeste pillimängijatega. Alates 1975. aastast toimuvad regulaarselt õpilaste ja õpetajate kontserdid Kiek in de Kõkis, Teatri- ja Muusikamuuseumis, Haridus- ja Teadusala Töötajate Majas jm.

Erialane töö süvenes silmapaistva viiulipedagoogi H. Aasa direktoriks olemise ajal, rahvusvaheliste konkurssideni jõudis ka pianistid. Esimeseks Tšehhoslovakkias konkursil käinud pianistiksi ja ühtlasi võitjaks sai 1971. aastal õpetaja T. Kuriku ja prof B. Luki õpilane K. Randalu.

Viimast aastakümnet (mil direktoriks on alates 1977. a A. Elvik) iseloomustab kooli materiaaltehnilise baasi tugevnemine, õppeprotsessi optimeerimistaotlus, õpetajaskaadri mitmekülgne harimine, kooli kontserttegevuse laienemine, kooli osatähtsuse kasv koduvabariigis. 1978. aastal toimus üleminek kabinetsüsteemile, võeti õpilaste õpikoormuse vähendamise meetmeid. Üllatavalt ajavahemikul korraldati VÕTi baasil kahel korral TMKK õpetajate kvalifikatsiooni tõstmise kursused. Õpetajad on tutvunud paljude teiste muusikakeskkoolide tööga. On käidud esinemas Moskvas, Leningradis, Tbilisis, Riias, Vilniuses, vahetatud kontsertgruppe Moskva, Harkovi, Kiievi jt muusikakeskkoolidega. Omanud teadmisi ja vilumusi kasutatakse mitte ainult ise, neid jagatakse ka teistele. TMKKs pee-

takse juba aastaid meie vabariigi lastemuusika-koolide õpetajate täienduskursusi, samuti toimus üleiluline muusikakeskkoolide rütmikaõpetajate seminar. Grupp kooli keelpilleriala õpilasi esines Moskvast Kongresside Palees NSVL moodustamise 60. aastapäeva pidulikult kontserdil muusikakeskkoolide keelpilli koondorkestris, kooriklassi poisid laulsid RAMi poistekooris NLKP XXVII kongressi delegaatidele antud kontserdil. Jätkuvad edukad esinemised Tšehhoslovakkias rahvusvahelistel konkurssidel. Kooli koorid ja keelpillimängijad osalesid edukalt nii 1980. kui 1985. a üldlaulupidudel. Juba aastaid kannab kooli pioneerimalev malevaeesrindlase austavat nimetust. Jätkuvad kooli esimesel aastakümnel kujunenud spordialased sõpruskohtumised Riia, Vilniuse, Minski muusikakeskkooliga, iga-aasta-

sed kooli pioneeride malevalaagrid. Alates 1980. aastast peetakse esialgu talvel, nüüd aga septembrikuus komsomolikollektiivi seminarilaager Viljandis.

Alates 1. detsembrist 1985 on koolil filiaal H. Elleri nim. Tartu Muusikakooli juures. Käesoleval õppeaastal alustas Tallinna Muusikakeskkoolis esmakordselt õpinguid 6aastaste 1. klass.

Tänane Muusikakeskkool — see on 544 õpilast (neist 214 poissi ja 330 tüdrukut), keda õpetavad 91 põhikohaga ja 69 kohakaaslast-tunnitavalist õpetajat. Kooli juures töötab 260 lapsega 4-, 5-, 6aastaste ettevalmistusrühm. Erialase tulemuslikkuse tagab tihe koostöö Konservatooriumiga. Oluline on TRK õppejõudude osa Muusikakeskkooli erialaõpetajatena (vt tabel 1). Kuid kahtlemata on ka TMKK enda pedagoogiline po-

Tabel 1

TMKK TULEMUSRIKKAMAD ERIALAÕPETAJAD

Eriala	Erialaõpetaja nimi	Lõpetanute arv	Silmapaistvamad lõpetajad
KLAVER	1. B. Lukk (TRK)	20	T. Nahkur**, I. Sillamaa**, J. Alperen**, K. Randalu**
	2. V. Lippus (TRK)	14	R. Rannap, R. Mets*, A. Nahkur*, M. Järvi*
	3. L. Mets (TRK)	12	M. Kuus, P. Hurt*, I. Ilja**
	4. E. Saviauk	11	
	5. L. Semper (TRK)	10	V. Soode*, I. Floss*, H. Vaus*
	6. T. Kurik	10	
	7. H. Sepp (TRK)	9	P. Lassmann, M. Kolk, K. Öunapuu*
	8. R. Taras	9	M. Ots*
	9. E. Metsjärv	9	A. Pett
KEELPILLID	1. I. Tivik	19	N. Murdvee*, M. Tampere**, U. Vulp**, Ü. Kaadu
	2. E. Lippus (TRK)	16	A. Mustonen, P. Mägi
	3. H. Aasa	15	T. Heinsalu*, M. Kuulberg
	4. H. Rikandi	13	M. Kerem*, E. Vain*, A. Järvela
	5. L. Leichter	12	T. Järvi, Reet Mets*, M. Laas*
	6. H. Laan (TRK)	11	T. Reimann**
	7. M. Teearu	10	
	8. J. Gerretz (TRK)	8	M. Kaadu*
	9. N. Murdvee	8	
PUHKPILLID	1. H. Suurväli (klarnet)	15	
	2. E. Peäske (flööt) (TRK)	14	
KOORIJUH-TIMINE	1. R. Ratassepp	20	T. Kaptan
	2. E. Loitme	19	
	3. E. Kõrgemägi	18	
	4. E. Eespere	11	
	5. A. Mäeots	11	
	6. H. Ilja (TRK)	9	T. Kaljuste
MUUSIKATEOORIA	1. E. Pilliroog	16	T. Siitan**
	2. T. Järg (TRK)	9	M. Kõlar, A. Kõlar*

Märkus: * töötab TMKKs õpetajana, ** töötab TMKKs tunnitasu alusel õpetajana.

Tabel 2

Tallinna Muusikakeskkooli lõpetanud

ERIALA	1965	1966—70	1971—75	1976—80	1981—85	1986	KOKKU
KLAVER	5	31	42	43	40	6	167
KEELPILLID	6	25	14	58	44	12	159
PUHKPILLID	1	8	18	18	20	4	69
KOORIJUHID	5	10	11	24	41	6	97
MUUSIKATEOORIA	1	6	10	26	10	4	57
KOKKU	18	80	95	159	160	32	544

tentsiaal kõrge: 63 põhikohaga muusikaõpetajast on 6 lõpetanud, 1 õpib ja 3 on astumas assistentuuristazuuri; 27 põhikohaga eriala- ja üldharidusõpetajat töötab TMKKs juba üle 20 aasta; õpetajatel I. Tivikul ja K. Kallastel on õpetajametoodiku nimetus; õpetajatel A. Riikjärvel, T. Kurikul ja E. Saviaugul vanemõpetaja ja va-

nempioneerijuht M. Salandil vanempioneerijuhtimetoodiku nimetus.

Tallinna Muusikakeskkooli on lõpetanud 544 tulevast muusikut (vt tabel 2). Enamik neist on jätkanud õpinguid Konservatooriumis ning juba kujundavad või hakkavad tulevikus kujundama meie vabariigi muusikaelu.

KROONIKA

Poistekooride III laulupidu Tartus toimus 26.—29. juunini k. a. Ligi 2000 lauljat oli meie vabariigist, 1000 väljastpoolt (Vene NFSV, Ukraina, Leedu, Läti), 600 meeslauljat, 400 puhkpillimängijat ja rahvatantsijat. 26. juunil andis TRÜ aulas oma 25. tegutsemisaasta aruandekontserdi Tartu poistekoor (dirigendid Uno Uiga, Undel Kokk, Lennart Jõela). 27. juunil laulsid TRÜ aulas Tombinim Kultuuripalee Eesti NSV teeneline poistekoor (Peeter Perens, Reet Ratassepp), Mererajooni pioneerimaja poistekoor «Cantilena» (Lev Gussev), Bresti Ametiühingute kultuuripalee poistekoor «Tšaborok» (Alla Igumnova), Vitebski 33. muusikakooli poistekoor (Juri Grjaznov), Mukatševo kultuurimaja poistekoor (Vladimir Volontir), Lvovi Õpetajate Maja poiste ja noorte koorikapell «Dudarik» (Nikolai Katsal).

28. juunil andsid esinduskontserdi TRÜ aulas Leninliku Komsomoli preemia laureaat Gorki poiste koorikapell (Lev Sivuhhin), Moskva poiste koorikapell (Ninel Kamburg), Novosibirski Pioneeri-

ride Palee poiste koorikapell (Vjatšeslav Motšalov), E. Darzinši nim. Riia Muusikakeskkooli poistekoor (Janis Erenštreits), Kaunase Ametiühingute Kultuuripalee poiste- ja noortekoor «Varpelis» (Ksaveras Plančiunas), Leninliku Komsomoli preemia laureaat, Leedu NSV Vilniuse Haridustöötajate Maja teeneline poiste- ja noortekoor «Ažuoliukas» (Vytautas Miškinis).

Koorid näitasid igaüks end üksikult ja liiduvabariigiti koos. Repertuaari kuulusid pioneerialaulud, rahvalaulud, vene, koduvabariigi ja maailma klassika. «Ažuoliukasel» oli näiteks kavas Mozarti Kroonimississa C-duur. Koorid ja puhkpilliorkestrid andsid kontserte Raekoja platsil, «Kodulinna» hoovis jm.

29. juunil algas pidu tulesüütamisega I üldlaulupeo mälestusmärgi juures, kust alustati tõrvikuga teekonda V. I. Lenini ausamba juurde. Pärast lillede panekut selle ausamba jalamile järgnes pidurongkäik. Lauluväljakul süüdati tuli M. Lüdigi laulu «Koit» saatel. Peokõne pidas EKP Tartu Linnakomitee esimene sekretär E.-A. Sillari. Ühendkoorid ja puhkpilliorkestrid kandisid ette NSV Liidu ja Eesti NSV hümnid. Laulsid liiduvabariikide ühendkoorid eraldi ja kõik poisid koos eesti, vene, ukraina, valgevene, leedu ja läti keeles. Poiste ja meeste rahvatantsurühmad (Henn Tiiveli seade) esitasid treppidel «Pulgatantsu» ja «Meeste tantsu». Esinesid ühendpuhkpilliorkestrid. Lõputseremoonial lauldi «Olgu jääv meile päike» ja «Mu isamaa on minu arm», mille osa salme juhatas Gustav Ernesaks.

III poistekooride laulupeo üldjuht oli Eesti NSV teeneline kunstitegelane Uno Uiga (peo stsenaarium samuti temalt), aujuhid — NSV Liidu rahvakunstnik, sotsialistliku töö kangelane prof Gustav Ernesaks ja Eesti NSV rahvakunstnik Richard Ritsing. Eesti NSV poistekooride üldjuht oli Eesti NSV rahvakunstnik Venno Laul.

III poistekooride laulupeol viibisid Nõukogude Liidu kangelane katseleendur Marina Popovitš (temalt ka tervitus poistele), seltsimehed G. Aljošin, R. Ristlaan ja A. Almann.

Laulupeotule võlusid päikeselt välja Toomas Uibo ja Urmas Tsahkna Tartu poistekoorist.

VELLO MARANDI foto

(KOGEMUSNÕU)

TEHNIKA TUTTAVAKS

Dia-fono filmid ja sünkronisaatorid III

Sünkronisaatori «Školnik» kasutamine slaidiseeriale saateteksti andmiseks. Kuna diafilm oma ülesehituselt ja piltide järjekorralt ei pruugi alati kokku sobida õpetaja kavandatud materjali esitusega, siis palju paindlikum on kasutada slaididest koostatud seeriat. Slaidiseeriat saab samuti nagu diafilmigi varustada magnetlindil salvestatud saatetekstiga ning automaatselt sünkronisaatori abil esitada. Erinevus on vaid selles, et slaidiseeria esitamiseks tuleb kasutada automaatslaidiprojektorit, nagu «Alfa» või selle modifikatsioonid «Svitjaz-Avto» jt. Automaatslaidiprojektorite kasutamisel sünkronisaatoriga «Školnik» jääb lüüsi PDP kasutamata. Slaidiseeriale saateteksti ning dispetšersignaali salvestamine magnetlindile on analoogiline diafilmile koostatud saateteksti ja signaali salvestamisega.

joonis 7. Fono-slaidiseeria esitamise aparaaturikomplekt: 1 — magnetofon, 2 — sünkronisaator, 5 — ühenduskaabel, 23 — slaidiprojektor.

Slaidiseeria esitamiseks ühendatakse sünkronisaator vahetult diaprotektoriga selle kaugjuhtimispea kaudu (joonis 7). Töö käik oleks järgmine: 1. Paigaldatakse ja lülitatakse voolu alla automaatdiaprotektor 2. Paigaldatakse magnetofon ja sünkronisaator vastavalt joonisele 7, mõlemad aparaadid lülitatakse voolu alla. 3. Sünkronisaator ühendatakse oma juhtkaabliga 5 automaatdiaprotektori kaugjuhtimispea, kaugjuhtimispuhuti ei kasutata. Tuleb teada, et sünkronisaatori «Školnik» juhtkaabli 5 otsas on erikujuline 8 jalaga pistmik 24 (joonis 8), mis diaprotektori kaugjuhtimispea ei sobi. Sellepärast tuleb kasutada ühenduse saamiseks sünkronisaatori komplekti kuuluvat vahepistmiku 25 (joonis 8), mille ühes otsas on kaablipistmikuga 24 sobiv pesa ja teises otsas pistmik SŠ-5 26, mis sobib automaatdiaprotektorite kaugjuhtimiskaab-

li ühenduspea SG-5. Pistmik SŠ-5 on viis numbritud jalga, millest kasutusel on jalad 2 ja 3. 4. Magnetlint asetatakse magnetofonile ja sünkronisaatorile vastavalt skeemile (joonis 7). 5. Slaidiseeria, mille järjekorra määrab helilindil olev tekstide järjekord, paigutatakse automaatdiaprotektori kassetti. 6. Slaidikassett pannakse diaprotektoris, esimene slaid lükatatakse käsitsi aparaadi sisse, pilt suunatakse ekraanile ja teravustatakse. 7. Käivitatakse magnetofon. Slaidiseeria vahetub ainult edasi. Kui on kasutusel diaprotektor «Alfa» või analoog, peab dispetšersignaali pikkus lindil olema vahetuse «edasi» puhul kuni 0,2 sekundit, 0,8 sekundi ja pikema .u4ovb4uK

Joonis 8. Sünkronisaatori juhtkaabli pistmikud: 5 — kaabel, 24 — kaabli pistmik, 25 — vahepistmik, 26 — pistmik SŠ-5, 27 — lukk.

С. СОВЕТНИКОВ. О комплексной подготовке квалифицированных рабочих и техников. Директор Нарвского политехникума высказывает свои мысли о школе до реформы и в период ее проведения. Приводятся мнения о возможностях преодоления недостатков.

Т. ХЕРОДЕС. Как преподавать этику!

Автор статьи рассматривает преподавание этики в XI классе, опираясь на свой опыт. Он показывает, как возбудить у учащихся интерес к этому предмету, как проверять усвоенное, закреплять знания и связывать их с жизнью. Интерес вызывают мнения учащихся об изучении и обучении этике и их предложения учителям этого предмета и автору учебника.

М. КУУРА. Возможности формирования экономического мышления учащихся.

Экономические знания необходимы учащимся, чтобы в дальнейшем они могли успешно трудиться и счастливо строить свою личную жизнь. Экономическая культура входит в общую культуру человека. Наше время требует, чтобы экономические знания давались на современном уровне. Статья рассматривает некоторые возможности повышения интереса учащихся к вопросам экономики.

Э.-М. ВЕРНИК. Взаимоотношения между подростками и их родителями.

Автор анализирует взаимоотношения между учащимися 6—7 классов и их родителями, используя информацию, полученную из сочинений учащихся. Рассматриваются причины, характер и сила /степень конфликтности недоразумений между подростками и родителями, а также факторы, воздействующие на взаимоотношения между ребенком и родителем.

К. ИНДРЕ. Моделирование реальной деятельности — требование времени при подготовке преподавателей в высшей школе.

Статья рассматривает новшества, которые введены в подготовку учителей в ТГУ с учетом целей школьной реформы и в соответствии с основными направлениями вузов. Более подробно говорится о педагогической практике студентов. Педагогическая практика имеет много целей, которые до сих пор полностью еще не реализованы. Подчеркивается, что модель практической деятельности требует хорошего руководства, чтобы была достигнута большая продуктивность учителя будущего и готовность к постоянной самореализации.

Э. ЛЫХМУС, М. РЫЙГАС. О самой молодой олимпиаде по эстонскому языку и литературе.

Районной тур олимпиады по эстонскому языку и литературе в этом году впервые проводился и для VI и VII классов. Авторы статьи знакомят с заданиями, анализируют ответы,

отмечают победителей олимпиады. Приводятся также мнения учителей о новом мероприятии. Отмечается логичность ответов учащихся и хорошее умение анализировать.

Л. ТАММЕЯЭ. Связь литературы и обучения сочинениям с родным краем учащихся.

Автор статьи, учитель родного языка Козеской средней школы, рассматривает связь отдельных тем /школа, дом, родители и др./ с родным краем учащихся. Хотя конкретные примеры связаны с окрестностями Козе и Хартюским районом, каждый учитель найдет для себя идеи использования краеведческого материала на уроках литературы.

Л. ВЫХАНДУ. Проблемы основ информатики и вычислительной техники в школе.

Статья рассматривает использование ЭВМ при обучении реальным предметам. Она содержит много задач для образца и их решения.

Я. ХЕНДРЕ, А. СААР. Об интересе к физике.

Авторы статьи исследовали тенденции, господствующие в последнее время в обучении физике и изучении этого предмета. Более подробно авторы останавливаются на интересе учащихся к физике и рассуждают о том, как можно было бы сделать изучение физики более приятным для учащихся.

И. МУХЕЛЬ. Игры для шестилеток, подготавливающие обучение письму.

Автор дает указания, как при помощи игры развивать умения, необходимые для обучения письму /умение ориентироваться и наблюдать, способность к вниманию и координации, чувствительность рук и др./. Основную часть составляют описания игр.

А. КИТС. Школьная сеть Тартуского района после Великой Отечественной войны /1944—1950/.

Автор статьи дает обзор работ, связанных с восстановлением школьной сети, которая пострадала в годы войны, с проведением в жизнь обязательного 7-летнего образования, с открытием школ для рабочей и сельской молодежи. Приводится много данных о развитии школьной сети, о доступности образования и о значительном увеличении количества учащихся в 1944—1950 гг.

А. ЭЛЬВИК. Таллинской музыкальной средней школе 25 лет.

Директор Таллинской музыкальной средней школы дает обзор 25-летней истории этого учебного заведения. В 1961 г. при Таллинской госконсерватории были открыты I и VIII классы /всего 52 ученика; сейчас в школе учатся 544 учащихся и работает постоянно 91 педагог, 69 педагогов дают отдельные уроки, среди них многие преподаватели консерватории. Учащиеся этой музыкальной школы успешно выступали на международных конкурсах, многие из них стали известными музыкантами и преподавателями.

Toimetuse address: 200 031 Tallinn, Gagarini 30.

Telefonid: 60 27 69, 66 65 23, 44 98 46, 44 36 96, 44 21 55.

Väljaandja: Kirjastus «Perioodika», 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 8, tel. 44 57 67.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkikoda, 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

Ladumisele antud 29. 08. 1986. Trükkimisele antud 29. 09. 1986. Trükiarv 4200.

Fotoladu. Kiri skoolnaja. Trükipoognaid 7,0. Tingtrükipoognaid 5,46. Arvestuspoognaid 7,3. MB-08252. Tellimise nr. 3364.

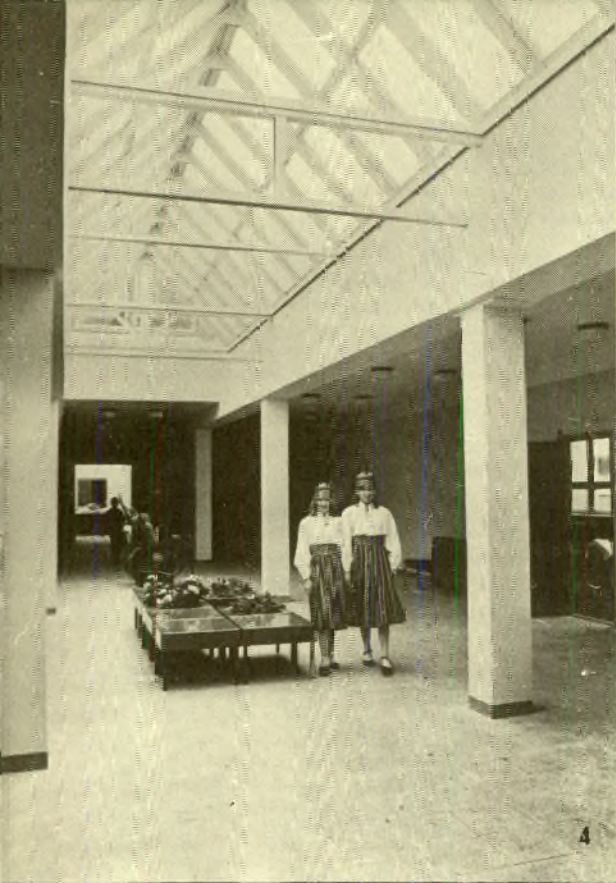
Tellimishind aastaks — rbl. 3,60, 6 kuuks — rbl. 1,80, 3 kuuks — 90 kop. Üksiknumbri hind 30 kop.

Organ Министерства просвещения Эстонской ССР, Министерства высшего и среднего

специального образования Эстонской ССР, Государственного комитета Эстонской ССР

по профессионально-техническому образованию, город Таллин. На эстонском языке.

Выходит один раз в месяц. «Ныукогуде кооль» («Советская школа»).

Uues koolihoones on nüüdisnõuetele vastavad õppekabinetid (fotod 5 ja 6, fotol 7 on pioneerid juhendamas baastasi; mööbel saadud Valgevenest), keskastme tööõpetuse kabinetid, vanaema astme süvendatud tööõpetuse ja arvutiõpetuse ruumid, aktusesaal (fotol 4 kooli fuajee).

Sovhoosi juhtkonna arusaamine hariduse tähtsusest meie maa sotsiaalses ja majanduslikus arengus väljendub tegudes. Majandi summadega on rajamisel ka staadion ning viisaastaku lõpuks ehitatakse majandi ja kooli ühine spordikompleks.

1. septembril asus Tabasalu keskkoolis tarkust taga nõudma 470 1.—9. klassi õpilast. Kooli kujunemine alles algab, pilgud on suunatud tulevikku. Sovhoosi oma kool peab omandama hea, majandiga võrdse maine ning püüdma majandi kulutusi kas või osaliseltki fasa teha haritud tööinimeste ettevalmistamisega.

Iga kahe aasta järel toimuvad ülevabariigilised kutsekeskkoolide tehnikaloomingu aruandenäitused. Tänavusel vabariiklikul näitusel oli koondatud peatähelepanu õpetamise efektiivsusele ja täiustamisele. See oli ühtlasi aruanne koolireformi elluviimisest kutsekeskkoolides, kus välja pandud kõik uus, mis viimase kahe aasta jooksul kasutusele võetud õppe- ja kasvatustöös ning õpetajate meetodilises tegevuses.

Suuremate väljapanekutega olid näitusel esindatud kutsekeskkoolid nr 4., 11., 15., 17., 19., 24., A. Müürisepa nim kutsekeskkool nr 3, A. Kreisbergi nim kutsekeskkool nr 8, A. Grivtsovi nim kutsekeskkool nr 14, A. Hendriksoni nim kutsekeskkool nr 21, H. Pöögelmanni nim kutsekeskkool nr 28, 1. erikutsekeskkool.

A. Müürisepa nim kutsekeskkool nr 3 on üleliiduliselt tuntuks saanud oma ajakohaste õppekabinettide ja tehnovahendite kompleksse kasutamiseega. Ka uudse ning ratsionaalse lahendusega informaatika ja arvuti tehnika õpetamise töökohad väärivad tunnustust.

Näituse eksponaatidest tuleb esile tõsta 10. kutsekeskkooli originaalselt lahendatud keemikabineti sisustust, kus õpilaste töökohti võimalik kergesti ümber paigutada, õpetaja töökoht vastab nüüdisnõuetele, tehnovahendid, katseseadmed ja jaotusmaterjalid on ostarbekalt paigutatud. Selle kabineti sisustus vääriks kasutuselevõtmist koolides ja seda võiks tootma hakata mõni ettevõtte.

A. Grivtsovi nim kutsekeskkool nr 14 oli välja pannud nüüdisaegse sportauto «Forum», kaks spordimootorratast, elektrilise stardiseadme ja palju muud. Märkimist väärivad nii selle kooli õpilaste tööd kui ka tootmisõppemeister A. Ülle õpilaste juhendajana.

Tehnikaalaste eksponaatide kõrval pakkusid huvi 4., 19. ning V. Klementi nim kutsekeskkooli nr 32 õpilaste valmistatud uudse tegumoega riietusesemed, 1. erikutsekeskkooli tütarlaste silmkoetooted, 15. ja 24. kutsekeskkooli noorte kookade ja kondiitrite valmistatu.

Nüüdisaegsed õppekabinetid, õpilaste aktiivne osavõtt tehnilisest loometööst ning õppetöö pidev meetodiline täiustamine annavad tunnustust vabariigi kutsekeskkoolide aktiivsest kaasa- elamisest meie ühiskonna sotsiaalsele arengule ning tehnilisele progressile.

E s i k a a n e l: «Kraanaseadeldise mudel», valm O. Aljohhin ja L. Salkauskas, juhendaja V. Leunin [kkk nr 20].

E s i k a a n e s i s e k ü l j e l: «Auto «Forum»», valm tootmisõppemeister A. Ülle [A. Grivtsovi nim kkk nr 14] [2].

«Mootorratas», valm V. Zamorski, juhendaja A. Ülle [kkk nr 14] [3].

«Arvutiõpetuse kabinet A. Hendriksoni nim kutsekeskkoolis nr 21». Valm A. Hendriksoni nim kutsekeskkooli nr 21 ja K. Kärberi nim kutsekeskkooli nr 12 õpilased. Juhendajad U. Pilvre, E. Tulk, A. Drunov [4].

T a g a k a a n e s i s e k ü l j e l: «Teelaud abiturientidele», valm kondiitrite õppegrupp, juhendajad S. Tenok, H. Boritševa [kkk nr 15].

T a g a k a a n e l: ENSV teenelist rahvatantsuansambli «Sõprus» tutvustav stend.

Gesellschaft für Heimat- und Freizeitsport
Kreisvorstand Parchim

WILNSTADT

Kosmos Verlag
86-1287a
21.10.86